

**Tanterv pervazív fejlődési zavarban
szenvedő (autista/autisztikus)
gyermekeket nevelő-oktató általános
iskolák számára**

A tanterv mentora:

Salné dr. Lengyel Mária

Szerzők:

Dr. Balázs Anna
Farkas Edit
Gosztonyi Nóra
Hábel Károlyné
Horvát Krisztina
Márkos Tamás
Nagy Emma
Ősi Tamásné
Prekop Csilla
Rác Zsuzsa
Rosenberger Tímea
Szaffner Éva
Vajdics Erzsébet
Vigh Katalin
Wagner Péter

Szerkesztők:

dr. Balázs Anna
Gájerné Balázs Gizella
Horvát Krisztina
Ősi Tamásné
Szaffner Éva

Szerkesztő - Konzulens:

Vámos Éva

Műszaki szerkesztők:

Kapitány Éva
Komjáthy Zsuzsanna

Lektorok:

Lányiné Dr. Engelmayer Ágnes
Gereben Ferencné dr. PhD.

Tartalomjegyzék

1. Konceptió

- 1. 1. Bevezetés
- 1. 2. A tanulók szükségletei
- 1. 3. A családok igényei
- 1. 4. Nevelési - oktatási célok
- 1. 5. A nevelés, oktatás feladatai
- 1. 6. Fejlesztési területek
  - 1. 6. 1. Szociális készségek
  - 1. 6. 2. Kommunikációs készségek
  - 1. 6. 3. Kognitív készségek
  - 1. 6. 4. Szenzomotoros készségek
  - 1. 6. 5. Elemi pszichoszomatikus funkciók
- 1. 7. A fejlesztés elvei

2. A tanterv szerkezete, tantárgyak

- 2. 1. A NAT és a kerettanterv alkalmazása a tantervben
- 2. 2. A tantárgyak rendszere
- 2. 3. A fejlesztési területek megjelenése a tantárgyak és fejlesztő programok rendszerében
- 2. 4. Óraterv, időkeretek, óraszámok

3. Mérés és értékelés

- 3. 1. A mérés és értékelés formái, a magasabb évfolyamba lépés feltételei
- 3. 2. A magatartás és szorgalom értékelésének formája, minimális teljesítményei

4. A taneszközök kiválasztásának elvei

5. Tantárgyi tantervek

- 5. 1. Játékra nevelés 23. o.
- 5. 2. 1. Olvasás - írás előkészítése 27. o.
- 5. 2. 2. Olvasás - írás elemei
- 5. 3. 1. Számolás - mérés előkészítése 48. o.
- 5. 3. 2. Számolás - mérés elemei 50. o.
- 5. 4. Informatika 56. o.
- 5. 5. 1. Környezetismeret (1.-6.) 71. o.
- 5. 5. 2. Környezet - és egészségvédelem (7.-8) 81. o.
- 5. 6. 1. Életviteli és gondozási ismeretek
- 5. 7. Ábrázolás - alakítás 106. o.
- 5. 8. Ének - zene 117. o.
- 5. 9. 1. Mozdásnevelés 120. o.
- 5. 9. 2. Testnevelés
- 6. 1. Tér - idő szervezés 133. o.
- 6. 2. Babzsák 138. o.
- 6. 3. Társas viselkedés 141. o.

1. Konceptió

1. 1. Bevezetés

A tanterv tartalmában, szerkezetében alkalmazkodik az autizmussal élő tanulók fogyatékosságból eredő speciális szükségleteihez. Kidolgozásakor a szerzők a NAT követelményrendszere és a Középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók számára kiadott kerettanterv mellett a Fogyatékos tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelveire támaszkodtak. A tanterv az Autizmus Kutatócsoportban folyó kísérlet jelenlegi fázisát tükrözi, folyamatos fejlesztés alatt áll. Az autisztikus állapotok lényege a szociális, kommunikációs és speciális kognitív képességek minőségi károsodása, mely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autisztikus tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő szociális készségek, illetve a rugalmas gondolkodás és kreativitás területén tapasztalható kognitív deficit, a beszéd szintjéhez képest károsodott kommunikáció, az egyenetlen intelligencia, illetve képességprofil és a következményes sztereotíp viselkedés, érdeklődés, aktivitás. A deficit okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek az igen súlyostól a jól kompenzált állapotban csaknem tünetmentesig változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formában jelentkezhettek. Új helyzetben, váratlan események, körülmények hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. Az autisztikus szindrómák gyakran társulnak egyéb problémákkal, melyek a következőképpen csoportosíthatók:

- értelmi fogyatékosság, mint a leggyakrabban társuló fejlődési zavar
- beszéd-, érzékszervi-, mozgás-, egyéb fogyatékosság, fejlődési zavar
- viselkedésproblémák, pl. agresszió, autoagresszió.

A tanterv kialakításakor figyelembe kell venni azokat a speciális szükségleteket, amelyek minden érintettnél jelen vannak, valamint a családok igényeit. A helyi tantervek elkészítéséhez szükséges a helyi igényeket felmérni. A tanterv alapján egyéni fejlesztési programot kell készíteni, amely a tanuló életkora mellett figyelembe veszi autizmusa súlyosságát, a mentális korát, egyenetlen képességprofilját.

Az, hogy a tantervben foglaltak milyen keretek között valósulnak meg, számos tényezőtől függ. Meghatározó ebből a szempontból, hogy a tanulók milyen képességekkel rendelkeznek:

A képességektől függően az autizmussal élő tanulók beiskolázhatóak többségi általános iskolába, speciális autista csoportba, a társuló fogyatékosságnak megfelelő intézménybe, illetve elhelyezhetőek képzési kötelezett gyermekeket ellátó intézménybe. A tanulók bizonyos hányada otthon részesül fejlesztésben.

Ez a tanterv elsősorban a speciális autista csoportokban, intézményekben tanulók számára készült. Az egyes fejlesztési területekre vonatkozó elvek és módszerek, fejlesztő programok felhasználhatók a társuló fogyatékosságuknak megfelelően beiskolázott tanulóknál. A felsorolt fejezetek képzési kötelezett gyermekek fejlesztésében is alkalmazhatók, de számukra a "Babzsák" fejlesztő program nem ajánlott. A többségi iskolába járó gyermekek részére a NAT műveltségi területeihez, az általános fejlesztési követelmények szintjén Tantervi és módszertani útmutató, valamint Óvodai program is készült.

Az autista tanulók speciális szükségleteinek megfelelő teljes körű ellátás rendkívül költséges, elsősorban az egyéni fejlesztés szükségessége miatt, és mert csak kis létszámú csoportok szervezhetőek melyekben egy időben minimálisan két szakképzett felnőtt jelenléte szükséges. Tapasztalatunk szerint fontos, hogy egyikük valamilyen pedagógiai (lehetőleg gyógypedagógiai) alapképzettséggel és autizmus-specifikus képzettséggel is rendelkezzen, másikuk legyen az autizmus terén képzett asszisztens,

vagy gyermekfelügyelő. Ezeknek az igényeknek teljes körű kielégítése világszerte problémát okoz, és hazánkban sem lehetséges kizárólag a Köznevelésről szóló Törvény által biztosított kereteken belül megszervezni a tanulók ellátását, ezért nagyon fontos további forrásokat is bevonni. Ezek a többletek származhatnak a fenntartótól, pályázatokból, szülői hozzájárulásból, valamint az illetékes pedagógiai és egészségügyi intézményekkel való együttműködésből. (pl. Nevelési Tanácsadók, Gyermek-ideggondozók kiegészítő terápiás segítséget nyújthatnak.)

Az ellátás kialakítását nagymértékben befolyásolja, hogy rendelkezésre áll-e megfelelően képzett szakember. Ebben súlyos hiányosságok tapasztalhatók, a felsőfokú oktatás az autizmus területén ma még alig nyújt képzést.

A hiányt nem pótolják, de a tanterv felhasználásához segítséget nyújthatnak az Autizmus Kutatócsoport által szervezett tanfolyamok. A tanterv adaptálásához feltétlenül szükséges a pedagógusok kiegészítő képzése.

1.2. A tanulók szükségletei

A tanulók szükségleteit típusos erősségeik és nehézségeik határozzák meg.

A tanítás, illetve a hagyományos tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából kiemelkedő jelentőségű speciális tulajdonságok:

- a másik személy szándékának, érzéseinek, érzelmeinek, gondolatainak, szempontjának (pl. az információ átadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya, legsúlyosabb esetben képtelenség arra, hogy az embereket, mint számára a valóság egyéb elemeinél fontosabbakat a tárgyaktól megkülönböztesse,
- a szociális megerősítés jutalomértékének, illetve a belső motiváltságnak gyakran teljes hiánya, és hogy a tanulóknak nagyon kevés, vagy szokatlan dolog okoz örömet,
- a beszéd korlátozott megértése, még látszólag jó beszédprodukció mellett is, amelyet nehezebben a beszéd emocionális, szociális sajátosságai, mint pl. a hanghordozás,
- az egyenetlen képesség-profil: pl. ismeretek és önellátás, vagy mechanikus és személyes memória közötti szakadékszerű különbségek,
- belátás hiánya vagy korlátozott volta egyrészt a saját tudásával kapcsolatban, másrészt a tudás, illetve ismeret megszerzésének forrásával, módjával kapcsolatban.

Típusos erősségek, amelyekre egyes autisztikus tanulóknál építeni lehet:

- a megfelelő szintű vizuális információ általában informatív,
- tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás,
- jó mechanikus memória
- megfelelő környezetben, érdeklődésének megfelelő témánál kiemelkedő koncentráció, kitartás,
- egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken relatíve jó képesség (pl. memoriter, nem szöveges számtan, zene).

Típusos nehézségek, és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanítás- tanulás során:

- szenzoros információfeldolgozás zavarai (hallás, látás, fájdalom stb.),
- figyelemzavar,
- utánzási képesség zavara,
- percepció, vizuomotoros koordinációs problémák,
- analízis, szintézis műveleteinek problémája,

- lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás sérülése,
- általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése,
- emlékezet-felidézési problémák (szociális tartalmaknál és személyes élményeknél),
- nehézség ismert tananyagban szociális elem bevezetésével, vagy új körülmények közötti alkalmazással,
- a feladat céljának nem-értése, reális jövőre irányultság hiánya,
- szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékosága,
- énkép, én-tudat fejlődésének zavara,
- a valóság téves értelmezése, felfogása,
- realitás és fantázia összetévesztése,
- szóbeli utasítások félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén,
- képességek, ismeretek kreatív (nem mechanikus, vagy sztereotip) alkalmazásának hiánya,
- gyermekközösségben áldozattá, illetve bűnbakká válás, más esetben szociálisan inadekvát viszonyulás a kortársakhoz,
- strukturálatlan időben passzivitás, reaktív viselkedésproblémák,
- félelmek, fóbiák, szorongás.

A fenti problémák következménye, hogy a szociális-kommunikációs kontextusban zajló tanulás akadályozott, ezért a pervazív fejlődési zavarban szenvedő gyermekek számára a világról való megértés keretétől elsősorban nem a személyek közötti kapcsolatok szolgálnak.

1. 3. A családok igényei

A tanárok érzékenyen vegyék tekintetbe az autizmussal élő gyermeket nevelő család szempontjait, lehetőséget adva az együttműködésre.

Az egyéni szükségletekhez szabott fejlesztési terv kidolgozásakor maximálisan vegyék figyelembe a család rövid és hosszú-távú elképzeléseit.

Minden szülő számára fontos, hogy konkrét segítséget kapjon olyan otthoni és családon kívüli nevelési helyzetek megoldására, mint az önálló tevékenykedésre való szoktatás, önkiszolgálással kapcsolatos készségek kialakítása, változások elfogadtatása, a társas viselkedés szabályainak tanítása, súlyos viselkedésproblémák (agresszió, autoagresszió) kezelése. Az iskolai képzés során alakuljanak ki olyan készségek, képességek, melyek segítik a felnőttkori társadalmi beilleszkedést. A szülők segítséget várhatnak abban, hogy megfelelő terápiás illetve nevelési-oktatási módszert válasszanak gyermekük számára. Ennek feltétele, hogy a pedagógusok szakmailag felkészültek legyenek.

1.4. Nevelési-oktatási célok

A nevelési-oktatási célokat a tanulók szükségletei és a helyi igények határozzák meg.

a.) A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettség mellett elérhető legjobb felnőttkori szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése.

b.) Ennek alapja a szociális, kommunikációs és egyéb kognitív készségek hiányának specifikus módszerekkel való kompenzálása, a fejlődésben elmaradt készségek rehabilitációs (normalizációs célú) fejlesztése, a másodlagos (pl. viselkedés-) problémák kezelése, a mindennapi gyakorlati készségek és az (adaptált) tananyag speciális módszerek segítségével való tanítása.

c.) A fejlesztés céljai hierarchikus rendben helyezkednek el aszerint, hogy mennyire szükségesek a szociális adaptáció kialakításához. Kiemelt cél annak elérése, hogy a tanuló képessé váljon a család életébe való beilleszkedésre.

d.) A testi egészség megóvása, az erőnlét, állóképesség, ügyesség egyénre szabott fejlesztése.

e.) Általános emberi értékek, társadalmi elvárások, szülőföldünk kultúrája, hagyományai képességszintnek megfelelő ismertetésével a felnőttkori szociális adaptáció segítése.

f.) Fontos, hogy a tanuló élvezze az iskolában töltött időt, érezze jól magát.

1.5. A nevelés és oktatás feladatai

a.) A nevelés-oktatás feladata a sérülésből következő fejlődési hiányok, elmaradások kompenzálása a következő területeken:

- Elemi pszichoszomatikus funkciók
- Szenzomotoros készségek
- Szociális készségek
- Kommunikáció
- Kognitív készségek

b.) A sérülésből adódó szükségletekhez adaptált környezet megteremtése.

c.) A biztonságérzet kialakítása a fejleszthetőség és az önálló tevékenykedés feltételeként.

d.) Egyéni fejlesztési tervek kialakítása a gyermek szükségleteinek megfelelően és a család igényeinek messzemenő figyelembevételével.

e.) A deviáns fejlődésmenetből következő zavaró vagy veszélyes viselkedésformák megelőzése és kezelése.

f.) A gyermek alkalmazkodását segítő viselkedésformák kialakítása a családi, iskolai és iskolán kívüli környezetben.

g.) Az elsajátított ismeretek, készségek bővítése, szinten tartása, általánosítása.

h.) A felnőttkori adaptáció részeként munkára való előkészítés.

1.6. Fejlesztési területek

1.6.1. A szociális készségek fejlesztése

Az autizmusban sérült három terület közül (szociális viselkedés, kommunikáció, és rugalmas gondolkodás) a legmarkánsabb problémákat a szociális interakciókban fedezhetjük fel - az autizmus mint "szociális fogyatékoság" a legszembevetőbb. Természetesen egymástól elválaszthatatlan az első két terület, hiszen a valódi kommunikáció mindig valamilyen szociális interakciót is jelent. Elsődleges fontosságú speciális pedagógiai cél tehát a gyermek képességszintjének megfelelő szociális viselkedés, illetve az ezt megalapozó elemi készségek fejlesztése, tanítása.

A szociális fejlesztési feladatok között a beilleszkedést közvetlenül elősegítő készségek tanítása (taníthatóságot megalapozó szociális készségek, önmagáról való tudás, kapcsolatteremtés és fenntartás) mellett rendkívül fontos feladat, hogy a gyermek minél tartalmasabban legyen képes eltölteni szabadidejét önálló és társas formában egyaránt.

A tanítási, fejlesztési módszerek kiválasztásakor feltétlenül figyelembe kell venni, hogy az autizmusból fakadó nehézségek megakadályozzák a gyermekeket abban, hogy a szociális készségeket spontán, intuitív úton sajátítsák el, szociális megértésükre alapozva. Ezért a fejlesztés metodológiájában elsődleges fontosságú szerepet kapnak a kognitív és viselkedésterápiás eljárások, amelyek a gyermek egyéni szükségleteinek és képességszintjének megfelelően vegyíthetőek más fejlesztési módszerekkel is (pl. zenei interakció).

A fejlesztés fő területei:

I. A szociális beilleszkedést közvetlenül befolyásoló készségek

A taníthatóságot megalapozó szociális készségek:

- a.) A pedagógus segítségének elfogadása.
- b.) Más személyek jelenlétének elviselése.
- c.) Az elemi viselkedési szabályok elsajátítása.
- d.) Az utánzás tanítása.

Önmagáról való tudás:

- a.) Személyi adatok megtanítása.
- b.) Saját külső tulajdonságok ismerete.
- c.) A gyermek által gyakran végzett, megszokott és rendkívüli saját tevékenységek körének tanítása.

- d.) Annak tudatosítása, hogy a gyermek mit tud és mi az, amelyet segítséggel képes csinálni, mi az, amit egyáltalán nem tud.
- e.) A kedvelt és elutasított dolgok meghatározása.
- f.) Kellemes és kellemetlen dolgok meghatározása, tanítása.
- g.) Saját élmények felidézése.
- h.) Saját teljesítmény értékelése megadott szempontok alapján, önellenőrzés.
- i.) Saját viselkedésére vonatkozó szabályok betartásának tanítása.
- j.) A sztereotip viselkedésformák kontroll alá vonása.

Kapcsolatteremtés, fenntartás:

- a.) A metakommunikáció megértésének és használatának fejlesztése.
- b.) Ismerős és ismeretlen személyek külső és nem látható tulajdonságainak tanítása.
- c.) Egyszerű szociális rutinok megtanítása (pl. köszönés).
- d.) Az információcsere szabályainak tanítása: témaválasztás, kezdeményezés, a beszélgetés fenntartása, befejezése stb.
- e.) Iskolán belüli szociális helyzetek viselkedési, udvariassági szabályai.
- f.) Iskolán kívüli szociális helyzetek viselkedési, udvariassági szabályainak tanítása különböző színtereken.(pl. uszodában, üzletekben, járműveken, könyvtárban)
- g.) A legnyilvánvalóbb érzelmi reakciók felismerése és az azokhoz illő, megfelelő viselkedés szabályai.
- h.) Elemi kooperáció tanítása felnőttel, gyermekkel.

II. Szabadidős készségek

A szabadidős készségek tanításának közös feladatai :

- a.) A gyermek számára örömet nyújtó, az életkornak és a mentális kornak egyaránt megfelelő szabadidős aktivitások kiválasztása.
- b.) A lehetséges aktivitások közötti választás tanítása.
- c.) A teljes önállósághoz szükséges vizuális segítség megtervezése, használatának tanítása.
- d.) A tárgyakon való megosztás tanítása.
- e.) A megfelelő viselkedési szabályok elsajátíttatása.

A szabadidő önálló eltöltésének tanítási szempontjai:

- a.) A szabadidős aktivitások lehetséges helye, ideje.
- b.) Önállóan végezhető szabadidős aktivitások.
- c.) Eszközök, anyagok kiválasztása.

A szabadidő társas eltöltésének tanítási szempontjai:

- a.)A sorra kerülés szabályának és jelzésének tanítása.
- b.) Egyszerű társasjátékok szabályainak tanítása.
- c.) A vesztes elviselésének, a nyeres jelentésének megtanítása

1.6.2. A kommunikációs készségek fejlesztése

A fejlesztés egyik fő célterülete a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkció megértésének sérülése. Minden autizmussal élő gyermeknél -

függetlenül verbális képességeik színvonalától - elsődleges fontosságú cél tehát az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. E cél megvalósításához egyénre szabott kommunikációs eszközök (pl. alternatív kommunikációs rendszerek; metakommunikáció) használatának tanítása szükséges.

Hasonlóan a szociális fejlesztéshez a kommunikációs készségek tanításának metodológiájában is elsődleges fontosságú szerepet kapnak a kognitív és viselkedésterápiás eljárások, amelyeket a gyermek egyéni szükségleteinek és képességszintjének megfelelően vegyíthetők más fejlesztési módszerekkel is (pl. zenei interakció).

A fejlesztés területei:

Fel kell mérni a kommunikációs készségeket az alábbi területeken, a megértés és a használat szempontjából.

A kommunikáció *módja, eszköze*, vagyis mindaz, amit a gyermek mond vagy csinál. Tárgan értelmezve ide tartoznak azok a viselkedésbeli megnyilvánulások is, amelyekkel a gyermek válaszol az őt ért ingerekre anélkül, hogy azokat tudatosan használná a környezet befolyásolására. (pl. dührohamok). A kommunikáció eszközei lehetnek tárgyak, képek, természetes gesztusok, jelek, beszéd.

Szókincs, jelentés (tárgyak, személyek, cselekvések, helyszínek, minőségek, belső állapotok stb. megnevezése). A felmérésnél számítanunk kell a szó szerinti értelmezésre és arra, hogy az értés és használat kontextustól függő.

Funkció (utalás, üdvözlés, kérés, kérdezés, utasítás, állítás, felajánlás, tréfa, vita, tiltakozás, figyelemfelhívás, visszautasítás, kommentálás, információadás, kommunikáció az érzelmekről). A funkciók felmérésekor képet kapunk arról, hogy a gyermek mire használja kommunikációs készségeit, illetve arról, hogy milyen funkciókat ért meg.

Kontextus (a különböző helyzetek, amelyekben kommunikálunk). Hol? Kivel? Milyen körülmények között?

A felmérés a spontán meglévő készségekre irányul.

A felmérés alapján egyénre szabott fejlesztési terv készül.

A fejlesztés legfontosabb feladatai a felmérés eredményétől függően a következők:

- A gyermek az általa megértett szinten tanulja meg valamely kommunikációs eszköz használatát, hogy minél hamarabb sikeres lehessen a kapcsolatteremtésben.
- Alternatív kommunikációs rendszer használatának tanítása, mely lehet tárgyas, képes stb.
- A beszédértés és beszédhasználat fejlesztése.
- A metakommunikáció értésének és használatának fejlesztése.
- A kommunikációs eszköz funkcionális használatának tanítása, melynek érdekében a környezetet tudatosan úgy kell szervezni, hogy aktív kommunikációra serkentse a gyermeket.
- A fejlesztés során a meglévő, funkcionálisan használt kommunikációs eszközt a lehető legtöbb természetes helyzetben alkalmaztatni kell, mert a meglévő készségeket a gyermekek új helyzetekben spontán ritkán alkalmazzák.

1.6.3. Kognitív készségek fejlesztése

Az autizmussal élő gyermekek közel 75%-a valamilyen szintű értelmi sérülésben is szenved. Az autizmus-specifikus fejlesztési célok mellett tehát az értelmi szintnek, illetve az egyenetlen képesség-struktúrának megfelelő kognitív fejlesztési célok is szerepet kapnak az oktatás és nevelés során. A következőkben azon sérült kognitív készségekkel foglalkozunk, amelyek autizmus specifikusak, illetve gyakran jelennek meg járulékos problémaként.

Az autizmussal élő gyermekek kognitív stílusát a rugalmas gondolkodás, valamint az információk jelentés-teli egészként való észlelésének, értelmezésének sérülése jellemzi. Jellegzetes nehézségek tapasztalhatóak az általánosításban, a szimbólumok kezelésében és a belső forgatókönyvek kialakításának és alkalmazásának területén. Részben e problémák következménye a sérülések triásza az autizmusban, azaz a jellegzetes viselkedéses kép. Így természetesen a kognitív fejlesztési célok erőteljesen befolyásolják a szociális és kommunikációs terület fejlesztését is.

A fejlesztés legfontosabb feladatai:

- 1.) Jelentés-teli információk kiemelésének elősegítése:
  - a figyelem irányuljon a környezet lényeges ingereire
  - lényegkiemelés képességének elősegítése
- 2.) A figyelem terjedelmének bővítése, időtartamának növelése.
- 3.) Cselekvések tervezésének, kivitelezésének tanítása.
- 4.) Alternatív problémamegoldó stratégiák tanítása lehetőleg abban a kontextusban, ahol azt alkalmazni kell.
- 5.) A megtanult készségek általánosítása, alkalmaztatása a lehető legtöbb természetes élethelyzetben.
- 6.) Elvont fogalmak, összefüggések (pl. idői, ok-okozati relációk) megértésének elősegítése

1.6.4. A szenzomotoros készségek fejlesztése

A szenzomotoros készségek sérülése gyakran megjelenik az autizmusban: a problémák részben a társult fogyatékoságok következményeként jelennek meg, részben az autizmus részjelenségeként. A szenzomotoros készségek fejlesztése minden tantárgyban megjelenik, és különösen nagy szerepet kap az Életvitel és gondozási ismeretek, az Ábrázolás-alakítás és a Mozgásfejlesztés tantárgyakban, valamint a "Tér- idő szervezése" fejlesztő programban. Az alábbiakban az autizmussal élő gyermekeknél leggyakrabban megjelenő fejlesztési feladatokat emeljük ki.

A legfontosabb fejlesztési feladatok a következők:

- 1.) A testséma ismeretének kialakítása, tudatosítása, a testélmény fejlesztése.
- 2.) A testmozgások célszerű összehangolásának tanítása különféle terekben és aktivitásokban.
- 3.) A szociális kontextusokban való megfelelő mozgásformák kialakítása.
- 4.) Módszerek tanítása, amelyekkel a gyermek kontroll alatt tudja tartani mozgásos és egyéb, pl. verbális sztereotípiáit.

1.6.5. Elemi pszichoszomatikus funkciók

Az autizmusban gyakoriak az evéssel, ivással, alvással, szobatisztasággal kapcsolatos problémák. Ezek részben az általános fejlődési elmaradással magyarázhatók, részben az autizmusból erednek. Ilyen jelenség az azonossághoz való ragaszkodás, mely az élet bármely területén jelen lehet.

Az alvással kapcsolatos gyakori problémák:

- A nappal és éjszaka felcserélése.
- Csökkent alvási igény.
- A gyermek csak bizonyos körülmények, feltételek megléte esetén képes aludni.

A szobatisztasággal kapcsolatos problémák:

- Jelentősen késik kialakulása.
- Stresszel járó helyzetekben a gyermek vizeletét, székletét nem tartja.
- A gyermek csak meghatározott körülmények között szobatiszta stb.

Az evéssel, ivással kapcsolatos leggyakrabban megfigyelhető nehézségek:

- Túl sok vagy túl kevés táplálék, folyadék bevitel.
- Rágással, nyeléssel kapcsolatos nehézségek.
- Azonossághoz való ragaszkodás (pl. hely, idő, evőeszköz, személyek, bizonyos ételek, italok típusa, állaga, színe, hőfoka).
- Étkezési helyzetekben jelentkező viselkedésproblémák.
- Az étkezés tempójával kapcsolatos problémák.

A fejlesztés legfontosabb feladatai:

- a.) A probléma pontos meghatározása, súlyosságának mérlegelése.
- b.) A probléma vizsgálata: Az orvosi okok kizárása, más lehetséges okok felkutatása, meghatározása.
- c.) Megoldási stratégiák kidolgozása, kivitelezése.

1.7. A fejlesztés elvei

A fejlődési szemlélet fontossága

Az autizmus következménye olyan deviáns fejlődésmenet, melyben az egyes fejlődési fokok nem feltétlenül épülnek egymásra (pl. a nyelvet használó tanulónál a beszéd kialakulását nem előzi meg a preverbális kommunikáció értése és használata). Az egyes fejlődési területek között lehetnek szakadákszerű különbségek, de a fejlődési szintek között, és azokon belül is egyenetlen a fejlődés. A deviáns fejlődés kompenzálására inadaptív kognitív stratégiák, viselkedésproblémák alakulnak ki, melyek szakszerű terápiás és oktatási módszerekkel megelőzhetőek illetve korrigálhatóak.

A tanulók habilitációjának, oktatásának alapja fejlettségük, képességeik részletes ismerete. Az egyes tanulók képességstruktúrája formális (pl. pszichológiai vizsgálatok az intelligencia mérésére) és informális felmérésekkel (pl. fejlődési kérdőív és felmérő feladatlapok) ismerhető meg.

Az egyénre szabott felmérések funkciói a következők: Az ép gyermek fejlődésmenetéhez hasonlítják az autizmussal élő gyermek fejlődését, melynek mentén kirajzolódnak a tanuló erősségei és gyengébb, illetve hiányzó képességei. Regisztrálja a tanuló önmagához mért fejlődését. A mérés eredménye irányadó az egyénre szabott

tananyag összeállításában, a rehabilitációs területek kiválasztásában, az egyéni eszközök és stratégiák meghatározásában és abban, hogy a tanítási célok fontossági sorrendjét a szülőkkel egyeztetve megállapíthassa a pedagógus. A mérés eredményétől függően korrigálható az egyéni fejlesztési terv, ellenőrizhető a fejlesztés eredményessége. A tervezés rövid, közép- és hosszú-távú. A pedagógiai felméréseket tanévenként háromszor szükséges elvégezni.

Speciális megközelítés a tanításban

Az új készségek és ismeretek elsajátítása egyéni tanítási helyzetben történik a szociális és kommunikációs nehézségek miatt, napi rendszerességgel szervezve.

A tanítás kudarca esetén nem feltételezhető, hogy a gyermek szándékosan nem teljesít, el kell hinni, hogy nem képes elvégezni a feladatot. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert gyakran az a látszat, hogy a tanuló „daczból” nem végez el bizonyos feladatokat, melyeket máskor, mással már tudott. Ennek leggyakoribb oka, hogy az autizmussal élő gyermek számára a körülmények legkisebb változása is új helyzetnek minősül, melyben nem képes készségeit, tudását mozgósítani.

A tanításban mindig a meglévő tudást bővítjük egyetlen új mozzanattal.
(egy új szín, forma, mozdulat, stb.)

Az optimális terhelés érdekében a feladatokat a gyermek képességeinek megfelelő lehető legnagyobb nagyságú lépésekre kell bontani.

A feladatoknak a tanuló szempontjából értelmesnek kell lenniük, ezért az ismereteket lehetőleg abban a kontextusban tanítjuk, melyben a gyermeknek alkalmaznia kell azokat.

Az elsajátított ismereteket, az új készségeket a lehető legtöbb olyan helyzetben gyakoroltatni kell, melyben funkcionálisak.

A fejlesztésben való továbblépéskor csak azokra az ismeretekre, készségekre alapozhatunk, melyeket a tanuló folyamatosan gyakorol. A tanultak folyamatos szinten-tartása szükséges.

Egyénre szabott motivációs rendszert kell kialakítani. Jutalomnak azt tekinthetjük, ami a gyermek számára örömforsás (ez lehet nagyon egyedi, szokatlan, a tárgyaktól a szociális megerősítésig). Törekedni kell arra, hogy a tevékenység önmagában jutalomértékűvé váljon, hogy fokozatosan el lehessen hagyni a külső jutalmakat.

Az oktatás nevelés során támaszkodni kell a meglévő ép, esetleg kiemelkedő képességekre, speciális érdeklődésre, melyek különösen fontosak lehetnek a pályaaorientáció szempontjából.

A fejlődési egyenetlenség csökkentése azonban elsőbbséget kap a szigetszerű képességek fokozott fejlesztésével szemben.

A követelményeket az objektív körülményekből fakadó szükséges dologként kell megjeleníteni, és nem a pedagógus személyes kívánságaként.

Protetikus környezet kialakítása

A környezet térben és időben strukturált, így informálja a tanulót arról, hogy mit, hol, hogyan, miért, mennyi ideig tegyen, tehet. (Ennek részletes leírása a Tér-idő szervezése című fejezetben található.)

Beszéd helyett, illetve mellett a gyermek szimbólumszintjének megfelelő vizuális eszközök, információhordozók alkalmazása szükséges (valódi tárgyak, kicsinyített tárgyak, fotók, képek, piktogramok, szóképek, stb.).

A tárgyi, fizikai környezet csak a szükséges információkat tartalmazza, segítve ezzel a tanulók figyelmének fenntartását és a megértést. (Zavaróak lehetnek a fény-árnyék viszonyok, felületek, mintázatok, színek, szagok, zajok, felesleges dekoráció, kényelmetlen bútorok, váratlan változások, stb.)

A pedagógusok tudatosan tervezik kommunikációjuk minden dimenzióját és számolnak azzal, hogy ők is lehetnek olyan ingerforrás, amely a gyermeket zavarják (pl. sok hangos beszéd, szemüveg, ékszer, mintás, színes ruha, új frizura, illatok, váratlan változás a viselkedésükben).

2.1. A NAT és a kerettanterv alkalmazása a tantervben

A tanulók csoportja rendkívül heterogén, többségüknél nem alkalmazható a NAT követelményrendszere. A fejlesztés rendszerében és a csoportok kialakításánál a hagyományos életkori elvtől eltérünk. A rendezőelv az egyes tanulók fejlettségi szintje, mentális kora.

A tanulók speciális szükségleteihez igazodó tanterv alapvizsgára nem készít fel.

A NAT-ban és a kerettantervben megjelenő tartalmakat minőségi és mennyiségi szempontból módosítani és redukálni szükséges. Az egyes műveltségi területekre és tantárgyakra vonatkozó sajátos eltéréseket az egyéni fejlesztési tervekben kell kimunkálni.

A tanterv "A" és "B" változata 8 évfolyamra készült, egységes követelményrendszert tartalmaz, amelyhez az egyes tanulók teljesítményei viszonyíthatóak. Az "A" változat a nyelvet használó, az ismeretsajátításban gyorsabban haladó tanulók számára készült, a "B" változat a lassan fejlődő, súlyos társuló fogyatékkal küzdő tanköteles gyermekek részére jelöli ki a tanítás tartalmát. A követelményrendszer csak azt a minimumot határozza meg, amely a továbblépéshez feltétlenül szükséges. Természetesen az egyenetlen képességprofil következményeként a tanuló egyes tantárgyakban tarthat sokkal magasabb szinten, mint ami az adott évfolyamon elvárt. A többlettartalmak az egyéni fejlesztési tervben jelennek meg.

Az első (megismerési és felzárkóztatási) évfolyam az "A" és "B" változatban azonos, elvégzésére szükség esetén két tanév adható. Attól függően, hogy a gyermek hogyan teljesítette a minimális teljesítményeket három lehetőség van. Ha a gyermek nem képes teljesíteni azokat, akkor javasolni kell a képzési kötelezettség megállapítását. Amennyiben igen, akkor a "Minimális teljesítmények" teljesítésének szintjétől függően haladhat az "A" illetve a "B" változat szerint.

A "B" változatban a tantárgyak és a tananyag alkalmazkodik ahhoz, hogy az autizmus mellett súlyos társuló fogyatékoságok is megjelenjenek. A fejlesztés során szem előtt kell tartani az autizmus súlyosságát és a járulékos problémákat. E tényezők egyéni kombinációja határozza meg a szükségleteket és az ennek megfelelő speciális módszereket. A halmozottan sérült tanulók esetében a fejlesztés céljainak és módszertanának meghatározója általában az autizmusból eredő hátrányok kompenzálása. A társuló sérülésekre specifikus módszerek alkalmazásának keretei a megfelelően megválasztott autizmus specifikus módszerek alkalmazásával teremthetők meg. A 2. 3. 4. évfolyam végén a minimális teljesítményeknek való megfeleléstől függően egyaránt lehetőség nyílik az "A" és a "B" változat közötti átjárásra, vagy kezdeményezhető a tanuló integrációja. A 4. évfolyam végén a változatok közötti átjárás lehetősége gyakorlatilag megszűnik, de elvi lehetőségét fenn kell tartani, hiszen a tanulók bizonyos hányadánál a fejlődés iránya, üteme megváltozhat. Ezek a változások nagyon rosszul prognosztizálhatóak.

2.2. A tantárgyak rendszere és óraszámok

a. Kötelező tantárgyak

Tantárgyak	Az egyes évfolyamok óraszámjai							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Olvasás-írás előkészítése	3	3	0	0	0	0	0	0
Olvasás-írás elemei	0	0	4	4	4	4	4	4
Környezet- ismeret	3	3	3	4	4	4	0	0
Környezet - és egészségvédelem	0	0	0	0	0	0	3	3
Számolás- mérés előkészítése	2	2	0	0	0	0	0	0
Számolás- mérés elemei	0	0	2	4	4	4	3	3
Önkiszolgálás	3	3	3	0	0	0	0	0
Életviteli és gondozási ismeretek	0	0	0	3	4	5	7	7
Ábrázolás- alakítás	2	2	2	2	2	2	3	3
Ének-zene	2	2	2	2	2	2	2	2
Játékra nevelés	2	2	2	0	0	0	0	0
Mozgásnevelés	3	3	3	3	3	3	0	0
Testnevelés	0	0	0	0	0	0	3	3
Informatika	0	0	1	1	1	1	2	2
Kötelező óraszám	20	20	22	23	24	25	27	27

b.) Pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció

A pedagógiai célú habilitációra való törekvés beépül valamennyi tantárgy tananyagába és átszövi az egész napos pedagógiai tevékenységet.

Az autizmussal élő gyermekek típusos nehézségei, s az ezekből fakadó sajátos oktatási-nevelési feladatok szükségessé teszik azonban, hogy a habilitáció önálló fejlesztő programokban is megjelenjen az "A" és "B" változat szerint tanulók esetében egyaránt, az alábbi elnevezéssel:

Tér- idő szervezése
Társas viselkedés fejlesztése
"Babzsák"

c.) Tanórán kívüli tevékenységek

A tanulók számára csak a strukturált foglalkozások jelenthetnek szükségleteiknek megfelelő ellátást. Ilyen szervezett formában jelenhetnek meg a szülők igényeinek megfelelően a fenntartó által biztosított napközis ellátás órái. A szervezési formák közül – a személyi feltételektől függően – az egyéni foglalkozások lehető legnagyobb arányára kell törekedni.

Az egyéni tervek összeállításakor a pedagógusok döntenek arról, hogy mely tanórán kívüli tevékenységekben vesznek a tanulók részt.

Valamennyi tanuló számára ajánlott foglalkozás:

Szervezett szabadidő

Differenciáltan tervezhető:

Zene

Műhelymunka (pl. rajz, festés, fotó, batikolás)

Számítógépes ismeretek

Gyógytestnevelés, sport

2.3. A fejlesztési területek megjelenése a tantárgyak és fejlesztő programok rendszerében

	szociális készségek	kommunikációs készségek	kognitív készségek	szenzo- motoros készségek	pszicho- szomatikus funkciók
Olvasás-írás előkészítése	X	X	X	X	
Olvasás-írás elemei	X	X	X	X	
Környezetismeret	X	X	X	X	
Társadalmi ismeretek és gyakorlatok	X	X	X	X	
Számolás-mérés előkészítése	X	X	X	X	
Számolás-mérés elemei	X	X	X	X	
Önkiszolgálás	X	X	X	X	X
Ábrázolás-alakítás	X	X	X	X	
Ének-zene	X	X	X	X	
Játékra nevelés	X	X	X	X	
Mozgásnevelés	x	x	x	x	X
Testnevelés	X	X	X	X	
Informatika	X	X	X	X	
Életvitel	X	X	X	X	X

2.4. Óraterv: időkeretek, óraszámok

Az autizmussal élő gyermekek iskolai csoportjai a gyakorlatban elsődlegesen "A" és "B" változatok szerint, ezen belül pedig pedagógiai szakaszonként szerveződnek. A gyermekek rosszul prognosztizálható haladási tempója miatt a tanulócsoporthoz évfolyam-összetétele előre nem látható. Az adott tanévre - csoportjaik számának és évfolyam-összetételének figyelembe vételével - az iskolák maguk készítik el óraterveiket.

A gyermekek számára speciális szükségleteiknek megfelelően egyénre szabott napirend készül, melyben az órák egyéni illetve kiscsoportos, önálló vagy irányított foglalkozások formájában szerepelnek. Az egyes tantárgyakra, foglalkozásokra rendelkezésre álló órakeret a tanuló napirendjében jelenik meg.

I. Kötelező órák

A fentebb közölt óraszámok az egyes tantárgyak megjelenésének kívánatos arányát mutatják. A helyi tantervekben, illetve az egyéni napirendek kidolgozásakor ettől a szükségletnek megfelelően el lehet térni.

II. Pedagógiai és egészségügyi célú habilitáció

"A" változat

Fejlesztő program	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Tér-, idő-szervezés	7	7	7	3	3	3	3	3
Társas viselkedés fejlesztése	4	4	4	4	4	4	4	4
„Babzsák”	3	3	3	4	4	4	4	4
Összesen	14	14	14	11	11	11	11	11

"B" változat

Fejlesztő program	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Tér-, idő-szervezés	7	7	7	5	5	5	5	5
Társas viselkedés fejlesztése	4	4	4	3	3	3	2	2
„Babzsák”	3	3	3	3	3	3	3	3
Összesen	14	14	14	11	11	11	11	11

A pedagógusok a tanév során a csoportok rendelkezésére álló azonos habilitációs órakeretet a szükségletektől függően az egyes gyermekek, illetve a tanítási hetek között osztják meg.

III. Egyéni foglalkozások

A gyermekek speciális szükségletei megkövetelik az egy tanár-egy tanuló formában történő oktatás-fejlesztés magas arányát. Ezért javasoljuk, hogy az iskolák éljenek az

átcsoportosítás lehetőségével más órakeretek terhére. Mivel a kellő mértékű differenciálás így is csak részben oldható meg, e szempontok alapján is javasolt a megközelítőleg 1:2 pedagógus-gyermek arány, ha ennek biztosítását a fenntartó vállalja.

IV. Heti összesített óraterv

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Kötelező órák	20	20	22	23	24	25	27	27
Habilitáció	14	14	14	11	11	11	11	11
Összes	34	34	36	34	35	36	38	38
Tanórán kívüli ("napközis") tevékenységek	6	6	4	6	5	4	2	2
Összes	40	40	40	40	40	40	40	40

Az óraterv a törvényesen rendelkezésre álló órák számát, ajánlott átcsoportosítását mutatja. Egyes intézmények számára a fenntartó magasabb óraszámot is biztosíthat. E többlet órákat egyéni foglalkozásokra célszerű elsősorban felhasználni.

3. Mérés és értékelés

3.1. A mérés és értékelés formái, a magasabb évfolyamba lépés feltételei

A mérés, értékelés és minősítés alapfunkciója az autizmussal élő tanulóknál eltér attól, amely az oktatásban megszokott.

A mérések elsősorban diagnosztikus jellegűek. Tájékoztatnak a gyermek állapotáról, mérik a fejlesztés eredményességét, meghatározzák annak további irányát.

Az értékelés és minősítés a tananyagban való előrehaladásról szolgál tájékoztatásul, elsősorban a szülők számára. A tanulók énképük és önismeretük fejlesztése érdekében szembesíthetők elért konkrét eredményeikkel. Ez különösen akkor hasznos, ha nincsenek tudatában annak, hogy milyen készségeik és ismereteik vannak. Ugyanakkor a gyermekek elért teljesítménye ritkán tudatos törekvés eredménye, megjelenésük sokszor a természetes érésnek, a jól szervezett környezetnek, tudatosan és lépésről lépésre megtervezett pedagógiai beavatkozásnak, a jól működő motivációs bázisnak köszönhető. Sérülés-specifikus probléma, hogy az értékelés-minősítés közösségi megegyezésen alapuló, elvont szociális elvárásokat tartalmazó formája számukra nem motiváló és információértékű. A konkrét, azonnali és folyamatos visszajelzés viszont jól érthető, informatív, ezért az egyéni képességeknek megfelelő szintű értékelési rendszer hatékony az önértékelés, önkontroll kialakításában. A visszajelzés lehetőleg pozitív tartalmú legyen, fogalmazódjon meg a tanuló számára, hogy miként lehetne sikeresebb. Az értékelésnél minden esetben az a legfontosabb szempont, hogy a gyermek önállóbbá vált-e, és hogy milyen mértékben képes ismereteit alkalmazni.

Ennek mérésére az informális pedagógiai felmérések különböző típusai szolgálnak (pl. Fejlődési Kérdőív, megfigyelés).

Az "A" és a "B" változatban szöveges értékelést kell készíteni a tanulók teljesítményének minősítésére, félévkor és a tanév végén, mind a 8 évfolyamon. Az 1. évfolyamon az "A" és "B" változat tartalma ugyanaz, és az itt nyújtott teljesítmény alapján dönthető el, hogy a gyermek melyik változat szerint halad tovább. Ezt a tanulócsoportok heterogenitása, az egyenetlen képességprofil, a sajátos oktatási tartalom és az egyéni fejlesztési program teszi szükségessé.

A minősítés lehetséges fokozatai az első hat évfolyamon:

sokat fejlődött
fejlődött
részterületen fejlődött
változatlan
hanyaglott

A fokozatok a legutolsó minősítéshez viszonyított állapotot, valamint a tantárgyi tantervekben meghatározott tartalmak elsajátításának mértékét tükrözik.

A szöveges értékelés mellett a 7. évfolyamtól kezdődően megjelenik a törvény által előírt érdemjeggyel történő minősítés is a következő módon:

Jeles az, aki: sokat fejlődött, a minimális teljesítményeknél sokkal többet teljesített
Jó az, aki: fejlődött, a minimális teljesítményeknél többet teljesített
Közepes az, aki: részterületen fejlődött, a minimális teljesítmények teljesítésével
Elégészes az, aki nem fejlődött, de a minimális teljesítményeket teljesítette
Elégtelen az, aki: nem fejlődött, vagy hanyatlott, a minimális teljesítményeket nem teljesítette

A tanuló az iskola magasabb évfolyamába akkor léphet, ha az adott évfolyamra előírt minimális teljesítményeket elérte. Önállóan tekintendő a gyermek teljesítménye akkor is, ha valamely vizuális segédeszköz alkalmazásával éri azt el. A bizonyítványban megfelelő szöveges értékelés mellett minden esetben a gyermek adott félévi előmenetelét tartalmazó részletes pedagógiai jellemzésben kell összefoglalni a fejlesztés tartalmát és eredményeit.

3.2. A magatartás és szorgalom értékelésének formája, minimális teljesítményei

Az autizmussal élő tanulók számára az iskolai normák, elvárások felismerése és alkalmazása - sérülésükből fakadóan - akadályozott. A magatartás és a szorgalom értékelésének törvénybeli kötelezettsége csak sajátos tartalommal valósulhat meg.

A magatartás és szorgalom félévi illetve év végi minősítése szövegesen történik, a 6. évfolyamtól a törvény által előírt formában.

Magatartás alatt értjük a gyermek adaptív viselkedésének, környezetéhez való alkalmazkodó képességének szintjét, önkontrolljának mértékét.

Kiváló az, aki: a megadott, tanult viselkedési szabályokat betartja.

Jó az, aki: a megadott viselkedési szabályokat felnőtt segítségével képes betartani.

Változó az, aki: alkalmanként segítséggel sem tartja be a tanult viselkedési szabályokat, ilyenkor inadaptív viselkedést mutat (pl. hipermotilitás, passzivitás, sztereotip viselkedés, esetleg agresszió, autoagresszió).

Gyenge az, aki: gyakran autoagresszív, agresszív, vagy egyéb súlyos viselkedésproblémát mutat (pl. szökés). Önmagát, környezetét súlyosan veszélyezteti.

Szorgalom fogalmával jellemezzük, minősítjük a gyermek motiválhatóságát, aktivitásának, aktivizálhatóságának mértékét.

Kiváló az, aki: bizonyos tanult aktivitásokat önként, külső motiváció nélkül is elvégez, teljesítménye egyenletes.

Jó az, aki: biztos motivációs bázissal rendelkezik, teljesítménye egyenletes.

Változó az, aki: csak bizonyos körülmények között aktivizálható.

Hanyag az, aki: nem aktív, nem motivált, csak teljes irányítással képes elvégezni aktivitásait.

Mivel az autizmusban éppen azok a készségek, képességek sérülnek, amelyeket a magatartás és szorgalom értékelése és minősítése során figyelembe kell venni, ezért

javasoljuk, hogy autizmus diagnózis esetén a tanulók kapjanak felmentést a minősítés alól.

4. A taneszközök kiválasztásának elvei

A tanulók számára a speciális szükségleteknek megfelelően egyénre szabottan kell megválasztani a tankönyveket és a taneszközöket. Az ép és a fogyatékos tanulók számára készült taneszközök, tankönyvek egyaránt felhasználhatóak. A tankönyvek, munkafüzetek, egyéb segédletek legyenek konkrét tartalmúak, jól variálhatóak, áttekinthetőek, tartalmazzanak minél több valóság-hű képet. Szükségessé válhat, hogy a pedagógusok saját kezűleg készítsék el a taneszközöket. Az egyes tantárgyak tanítása során a mindennapi életben előforduló valóságos tárgyakat kell használni. Fontos szempont, hogy az alkalmazott eszközök biztonságosak legyenek.

5. Tantárgyi tantervek

5. 1. Játékra nevelés

A tantárgy tanításának célja:

A gyermek alkalmazkodó képességének, kommunikációs készségének fejlesztése. A játék folyamán egyre jobban ismerjék meg környezetüket, a tárgyakat, jelenségeket, alakuljon kapcsolatuk társaikkal és a felnőttekkel. Tanulják meg a játéktárgyakat adekvát módon használni, vigyázzanak rájuk, és tartsák rendben azokat. Erősítse és mélyítse a többi tantárgy során kialakított készségeket és képességeket.

A tantárgy tanításának feladatai:

Változatos foglalkozásokkal fejlessze a tanulók alkalmazkodó képességét. Biztosítson lehetőséget arra, hogy elsajátítsák a játéktevékenységek szabályait, és gyakorolják azok betartását. Járuljon hozzá a szabadidő adekvát módon való eltöltéséhez. Nyújtson segítséget a többi tantárgy és fejlesztési terület, cél - és feladatrendszerének megvalósításához.

E tantárgyban az "A" és "B" változat tartalma ugyanaz, a gyermeket képességeitől függően vonjuk be a különböző aktivitásokba. Minimális teljesítményt csak a 3. évfolyam végén határozzunk meg, mely szintén azonos az "A" és "B" változat esetében.

A tantárgy témakörei:

- gyakorlójáték
- konstrukciós játék
- didaktikus játék
- szabályjáték
- spontán játék
- szabadban játszható játékok

A kerettantervben szereplő témakörök közül a szerepjátékot elhagytuk, mert az autizmussal élő gyermekek speciális sérülése következtében spontán szerepjáték nem jelenik meg, és tanítás során ezek pótlására az esetek többségében nincs remény. A többi

témakör tartalmában minimális változtatást hajtottunk végre az autizmussal élő gyermekek speciális szükségleteit figyelembe véve.

1. évfolyam

Gyakorló játék

Tartalom:

Zajkeltő játékok: irányítás nélkül játszanak, majd segítséggel, utánzással végeznek különböző cselekvéseket: csengettyű megszólaltatása, fa rudak összeütogetése.

Tárgyak kapcsolatba hozása egymással: együttműködéssel a dobozok, vödörök megtöltése, kiürítése.

Segítséggel tárgyak rögzített rúdra gyűjtése szabadon.

Segítséggel gyöngyfűzés szabadon (nagy méretű gyöngyökkel).

Húzó játékok használata, autók tologatása segítséggel.

Szappanbuborék fúvása együttműködéssel.

Labdázás segítséggel: ismerkedés a labdával (gurigázás, eldobás)
Játék babákkal, segítséggel, irányítással.

Konstruktív játékok

Tartalom:

Építés fakockával, duplóval, legóval segítséggel.

Didaktikus játékok

Tartalom:

Tárgyak válogatása egy szempont szerint segítséggel (forma, szín, nagyság).

Zenehallgatás irányítással.

Figyelemfejlesztő játékok segítséggel (képes lottó, képes dominó, forma puzzle, kétféle vágott képek összerakása, memória, stb.)

Kontaktusfejlesztő játékok együttműködéssel (térden lovagoltatás, összetapsolás, "kerekecske-gombocska")

Képeskönyvek nézegetése segítséggel (lapozgatás, személyek, tárgyak felismerése, megnevezéssel).

Szabályjátékok

Tartalom:

Mozgásos játékok együttműködéssel. Elemi szabályjáték segítséggel (sorra kerülés)

Spontán játékok

Tartalom:

Szabadon választott játékok tárgyakkal segítségnyújtás mellett.

Szabadon játszható játékok

Tartalom:

Szabadtéri foglalkozási eszközök kipróbálása.

2. évfolyam

Gyakorló játékok

Tartalom:

Tárgyak kapcsolatba hozása egymással segítséggel: Montessori-torony felfűzése, Montessori- kockák, - hordók felrakása.

Gyöngyfűzés irányítással két szempont szerint.

Labdázás: dobálás, gurigázás.

Konstruktív játékok

Tartalom:

Segítséggel, majd irányítással építés fakockával, legóval függőleges és vízszintes irányban (torony, vonat).

Didaktikus játékok

Tartalom:

Tárgyak válogatása segítséggel 2 szempont szerint.

Zenehallgatás segítséggel.

Figyelemfejlesztő játékok (képek egyeztetése, képes lottó, képes dominó, stb.). 2-3

részre vágott képek összerakása.
Hiány felismerése segítséggel.
Érzékelő játékok segítséggel.

Szabályjáték

Tartalom:

Segítséggel karikadobáló, kugli - játékszabályok betartásával.
Egyszerű társasjáték.
Labdázás, célba dobálás, egyszerű versenyjáték segítséggel.

Spontán játék

Tartalom:

Irányítással, a kirakott játékok közül szabadon választva.

Szabadban játszható játékok

Tartalom:

Játszóteri játékok (mászóka, hinta, homokozó, stb.) irányítással.
Minden játék, ami szabadban játszható.

3. évfolyam

Gyakorló játék

Tartalom:

Montessori - jellegű játékok irányítással.
Segítséggel labdázás: falhoz ütögetés, elkapás.
Segítséggel autók húzogatása, tologatása, ismerkedés a lendkerekes autóval.

Konstruktív játék

Tartalom:

Építés kockával, legóval (ház, vár, alagút) irányítással.
Segítséggel, irányítással mozaikkirakás (sorritmusok balról jobbra).

Didaktikus játék

Tartalom:

Tárgyak válogatása több szempont szerint.
Többfelé (3-4-be) vágott képek összerakása segítséggel.
Segítséggel képes lottó, képes dominó, puzzle kirakására.

Szabályjáték

Tartalom:

Az eddig tanult össze szabályjáték ismétlése irányítással.
Társasjátékok.

Spontán játék

Tartalom:

Az eddig tanult játékok közül (irányítással, önállóan).

Szabadban játszható játékok

Tartalom:

Irányítással, a játszótéri játékokkal, a természet kínálta játékokkal.

Télen: hógolyózás, szánkózás.

Minimalis teljesítmény, 1.-3. évfolyamon:

Vegyen részt a játékfoglalkozásokon, próbálkozzon meg a tartalomban megjelölt aktivitásokkal, ismerjen meg néhány játéktárgyat és segítséggel tudja azokat használni.

Egy tevékenységben mutasson fejlődést.

A didaktikus játékokban működjön együtt.

A tanult játékokat kevés segítséggel tudja használni, a játék során a szabályokat irányítással tartsa be.

Figyelme, képességeitől függően , minél hosszabb időre legyen leköthető játéktevékenységgel.

Váljon szokásává, vagy igyekezzen a játék végeztével az eredeti állapotot helyreállítani.

A megismert játékokat a szabadidejében is tudja a tanult módon játszani.

5. 2. 1. Olvasás-írás előkészítése

5. 2. 2. Olvasás-írás elemei

A tanulóknál az alapsérülés miatt, az átlagos fejlődésmentű gyermekekkel ellentétben nem alakulnak ki a spontán és rugalmas kommunikációs készségek, nem tanulnak önállóan a nyelviileg gazdag környezetben. **A számukra készített tanterv egyik fő területe a kommunikáció tanítása, mely átszövi a nevelési-oktatási folyamat egészét.** A kommunikáció tanításának cél-és feladatrendszere tantervünk erre vonatkozó fejezetében található bővebben kifejtve.

A tantárgy tanításának célja a kommunikáció fejlesztéséhez szükséges nyelvi alapok megteremtése .

A tantárgy tanításának feladata a hiányzó nyelvi készségek specifikus módszerekkel való kompenzálása és kialakítása. Minden nyelvtanítási helyzetben cél a nyelvtani szerkezetek kommunikációs célú használata, nem ezek elszigetelt produkciója.

Az olvasás tanításának elsődleges feladata a környező világban előforduló írott információk alapján való tájékozódás kialakítása. Az olvasmányok tartalma lehetőséget nyújt alapvető ismeretek szerzésére, elemzésük fejleszti a nyelvi kifejezést.

Az írás tanításának feladata a tanult nyelvtani, nyelvhelyességi, helyesírási ismereteknek megfelelő szövegalkotás és a személyesen átélt események felidézésének segítése.

Az olvasás-írás technikájának kialakítása

Tekintettel a tanulók kommunikációs nehézségeire, olyan olvasástanítási módszert ajánlunk, mely kezdettől fogva lehetővé teszi az olvasottak megértését. A tanuló egyéni fejlődési tempója határozza meg, hogy már néhány szóképfelismerése után tanítjuk-e a betűket (szintetikus módszer globális elő-programmal), vagy a teljes szóképfelismerés után (globális módszer). A szóképfelismerés javasolt tartalma:

1. melléknevek: színek
2. főnevek: napirendi kártyák, játékok, használati tárgyak, saját neve, néhány családtag és tanárok neve
3. igék: mindennapos tevékenységek

A tanulókkal nem olvastatunk szótagokat, a betűösszevonást csak szavakon gyakoroltatjuk.

Az autista tanulókat jellemző kommunikációs sérülés miatt nem követeljük meg a gyermektől, hogy interpretáló funkcióval - a tempó, a hangerő, a hangsúly, a hangjelzés és az értelmi szünettartás megfelelő alkalmazásával - olvassa hangosan a szöveget.

Az írást késleltetve tanítjuk. A tanuló szem-kéz koordinációját, finommotorikai és kognitív fejlettségét figyelembe véve a pedagógus dönti el egyéni elbírálás alapján, hogy melyik írástechnikát tanítja. Ha a kézírási technikailag nehezen kivitelezhető, a számítógép (3. évfolyamtól), esetleg írógép használata marad az írásban való kommunikáció eszköze a tanuló számára.

A szövegértő olvasás kialakítása

Az autista tanulókat a beszédhasználat és beszédértés alacsony foka jellemzi. Olvasási készségük viszont gyakran meghaladja megértési szintjüket (hyperlexia), ezért fokozott

figyelmet kell fordítani a szövegértő olvasás kialakítására, a *Tartalom* megfelelő kiválasztásával és a megértés folyamatos ellenőrzésével.

Kezdetben csak olyan szövegek megértésére képes a gyermek, amelyek új információt nem hordoznak, közvetlenül kapcsolódnak a gyermek személyes világához. Az olvasmányok típusai ezen a szinten:

- róla és a közvetlen környezetében lévő személyekről szóló olvasmányok
- személyesen átélt eseményekről szóló olvasmányok

Egy későbbi fázisban már olyan olvasmányok megértésére is képes a tanuló, melyek még mindig szorosan kapcsolódnak személyes világához, de a szöveg már nem róla szól, bár vele is megtörténhetett volna; majd fokozatosan kiterjed az őt körülvevő világra. Az olvasmányok típusa ezen a szinten:

- "igaz történetek"
- tankönyvi ismeretterjesztő olvasmányok élőlényekről, tárgyakról
- újságok egyes részletei (pl.: időjárás-jelentés)
- szociális történetek

A tanulók többsége nem jut el arra a szintre, hogy irodalmi jellegű olvasmányokat megértsen. Számítani kell arra, hogy a megértés színvonala sokkal alacsonyabb, mint beszédprodukcójuk. Ezért a megértés ellenőrzésére, az olvasottak megbeszélésére fokozott figyelmet kell fordítani. A javasolt irodalom: valós tartalmú, jelenkorban játszódó, egyszerű szerkezetű ifjúsági regények, novellák.

A szövegértés ellenőrzésének lehetőségei:

- a szöveg tartalmának megfelelően képek, mondatok sorba rendezésével
- a szöveg lényegére vonatkozó kérdésekre való szóbeli, írásbeli válaszadás
- a szövegre vonatkozó állítások valóságtartalmának megítélése: igaz-hamis állítások
- hiányos mondatok kiegészítése írással, megfelelő szókép kiválasztásával
- hiányos mondat befejezésével
- az olvasmány tartalmának elmondásával, leírásával

Témakörök:

A témakörök tartalmilag és elnevezésükben az autizmussal élő gyermekek ismeretelsajátítási és alkalmazási nehézségeihez igazodnak, azaz redukáltak és módosítottak

1. évfolyam:

- nyelvi értés
- nyelvi kifejezés
- olvasás megalapozása
- vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása

"A." változat:

- nyelvi értés (2.-8. évfolyamig)
- nyelvi kifejezés (2.-8. évfolyamig)
- olvasás megalapozása (2. évfolyam)
- olvasás, szövegértés (2.-8. évfolyam)
- helyesírás (3.-8. évfolyamig)
- vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása (2. évfolyam)
- íráselemek tanítása (3. évfolyam)
- írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás (3.-8. évfolyam)

"B." változat:

- olvasás megalapozása (2.-4. évfolyam)
- olvasás (4.-8. évfolyam)
- vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása (2.-3. évfolyam)
- íráselemek tanítása (4. évfolyam)
- írás, íráshasználat (5.-8. évfolyam)

1. évfolyam

Nyelvi értés

Tartalom:

Saját keresztnéve, ismert tárgyak, személyek, főbb testrészek neve. A felszólító mód bevezetése: instrukciók megértése. A „Ki ez?”, „Mi ez?”, „Mit csinál?” kérdések megértése. Hat-nyolc alapszín neve. A mindennapi életben gyakran előforduló tárgyak azonosítása használatuk leírása alapján.

Minimális teljesítmény az "A" változaton való továbbhaladáshoz:

Forduljon oda, ha nevét hallja. Értsen meg ismert helyzetben, három tanult, egyszerű, egylépéses instrukciót. Megnevezés után hat különféle színű tárgy közül adja oda a megfelelőt.

Minimális teljesítmény a "B" változaton való továbbhaladáshoz:

Forduljon oda, ha a keresztnévét hallja. Két-három rövid, tanult instrukciót értsen meg és teljesítse azokat.

Nyelvi kifejezés

Tartalom:

Ismert tárgyak, személyek megnevezése élethelyzetekben és képeken. "Ki ez?", "Mi ez?", "Mit csinál?" kérdésekre ismert helyzetekben egyszerű válasz. Elemi szükségletek és egyszerű kívánságok kifejezése. Elutasítás a „nem” szó használatával. Köszönés fogadása, visszaköszönés.

Minimális teljesítmény az "A" változaton való továbbhaladáshoz:

Egy-egy szóval nevezzen meg ismert tárgyakat, személyeket, cselekvéseket élethelyzetekben és képeken. Tanult helyzetben jelezze elemi szükségleteit. Tudjon a „nem” szóval elutasítani.

Minimális teljesítmény a "B" változaton való továbbhaladáshoz:

Tanult helyzetben jelezze elemi szükségleteit.

Olvasás megalapozása

Tartalom:

Tárgyak egyeztetése tárggyal. Tárgyak egyeztetése fényképpel, rajzzal. Képek egyeztetése képpel. Rajzok egyeztetése rajzzal. A formaérzékelés fejlesztése mértani idomok megfigyelésével: formaegyeztetés (háromszög, négyszög, kör); forma vagy nagyság szerint azonos csoportba tartozó tárgyak, ábrák válogatása egy szempont szerint kétfelé.

Minimális teljesítmény az A változaton való továbbhaladáshoz:

Tudjon képet képpel egyeztetni.

Minimális teljesítmény a B változaton való továbbhaladáshoz:

Tudjon tárgyat tárggyal egyeztetni.

Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása

Tartalom:

A helyes ceruzafogás és testtartás kialakítása. Függőleges és vízszintes vonalak átrajzolása. Szaggatott vonalak, pöttyök átrajzolása. Formák átrajzolása. Függőleges és vízszintes vonalak másolása. Színezésnél vonalhatárok megközelítően helyes betartásának gyakorlása. Festésnél formakitöltés két színnel, a vonalhatárok megközelítően pontos betartásának gyakorlása.

Minimális teljesítmény az "A" változaton való továbbhaladáshoz:

Tartsa megközelítőleg helyesen a ceruzát. Tudjon átrajzolni függőleges és vízszintes vonalakat.

Minimális teljesítmény a "B" változaton való továbbhaladáshoz:

Ceruzával hagyjon nyomot a papíron.

"A" változat

2. évfolyam

Nyelvi értés

Tartalom:

A „Mit?” kérdés megértése. Élethelyzetekhez kapcsolódó, tárgyjal bővített mondat megértése. Tárgyak méretére vonatkozó melléknevek megértése. A többes szám felismerése.

Minimális teljesítmény:

Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, tárgyjal bővített, tanult instrukciókat. Két tárgy közül válassza ki, melyik a kicsi, nagy, hosszú, rövid, magas, alacsony (a Környezetismeret tantárgy anyaga alapján). Ismerje fel és a gyakorlatban alkalmazza az egyes és többes szám közötti különbséget.

Nyelvi kifejezés

Tartalom:

Kétszavas mondatok alkotása. Szókincsbővítés a Környezetismeret tantárgy anyaga alapján. Kétszavas válaszok adása a „Ki ez?”, „Mi ez?”, „Mit csinál?” kérdésekre élethelyzetben vagy képek alapján. A felszólító mód: segítségkérés tanult helyzetben. Köszönés fogadása, visszaköszönés tegező formában.

Minimális teljesítmény:

Használjon kétszavas mondatokat elemi szükségletei és kívánságai kifejezésére. Alkosson tömondatot élethelyzet vagy kép alapján. Szókincsbővítés: használja a Környezetismeret tantárgyban megtanult fogalmakat. Segítséggel tudjon visszaköszönni.

Olvasás megalapozása

Tartalom:

A közvetlen környezetében lévő tárgyakon (írott, nyomtatott nagy- és kisbetűvel), tárgyak fényképén és rajzán, személyeken és személyek fényképén, cselekvéseket ábrázoló rajzokon lévő szóképek olvasása.

Konkrét személyek cselekvését ábrázoló fényképeken, később rajzokon lévő két majd három szavas mondatok olvasása.

Minimális teljesítmény:

Tudja elolvasni az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása

Tartalom:

A füzetben való tájékozódás kialakítása: munkavégzés balról jobbra haladva.

Írás előkészítő gyakorlatok: Előírt vonalelemek (függőleges és vízszintes vonalak, egyenes-ferde vonalak, karikák) átírása, majd másolása (balról jobbra) vonalközbe helyezve. (Ha a méret a gyermek számára nem megfelelő, a formákat tovább kicsinyíthetjük, ill. szükség szerint nagyíthatjuk.) A vonalhatár, a vonalelemek közötti távolság és a margó betartása.

Írányok érzékeltetése: erre-arra irányok megfigyeltetése, rajzos képsoron az egy irányba néző ábrák bejelölése.

Minimális teljesítmény:

Munkáit helyes ceruzafogással végezze. Támaszkodjon az asztalon a ceruzát fogó kézzel, a papírt a másik kezével rögzítse. Tudjon függőleges és vízszintes vonalakat másolni. Tudjon vonalelemeket átírni.

Munkáját füzetében balról jobbra végezze, a vonalhatárt és a margót tudja betartani.

3. évfolyam

Nyelvi értés

Tartalom:

A „Hol?” kérdés megértése. Élethelyzetekhez kapcsolódó, helyhatározóval bővített mondat megértése. A „Milyen?” kérdés megértése. A birtokos személyjellel ellátott főnév megértése.

A „Mennyi?” kérdés megértése. A tőszámnevek.

Minimális teljesítmény:

Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, helyhatározóval bővített, tanult kérdéseket. Értelmezze a birtokos személyjellel ellátott szavakat.

Nyelvi kifejezés

Tartalom:

A tanult kérdőszavak használata. A többes szám használata. A köszönés fogadása, visszaköszönés tegező formában.

Szókincsbővítés a Környezetismeret tantárgy anyaga alapján. A felszólító mód: a segítségkérés.

Élethelyzethez kapcsolódó, tárggyal bővített mondat használata. A tőszámnevek.

Minimális teljesítmény:

Kéréskor, segítség kérésekor használja a tárgyas szerkezetet, a többes számot, a felszólító módot. Önállóan köszönjön vissza a tanult módon. A „Milyen?” kérdésre használja a Környezetismeret tantárgyban megtanult, tárgyak látható tulajdonságaira vonatkozó mellékneveket. Tudja használni a tőszámneveket a Számolás-mérés tantárgyban meghatározott *Minimális teljesítmény*eknek megfelelően.

Helyesírás

Tartalom:

Magán- és mássalhangzók időtartamának jelölése (írásban jelölt teljes hasonulás esete is): hallás utáni megkülönböztetés.

Minimális teljesítmény:

Adott szóban keresse meg hallás alapján a hosszú illetve a rövid magán- és mássalhangzót jelölő betűt.

Olvasás- szövegértés

Tartalom:

A tanult szóképek leválasztása a képekről és rajzokról. A megértés bizonyítására a szavak egyeztetése rajzzal, szavak mondatba foglalása, igék eljátszása tárgyakkal.

Mondatok leválasztása fényképekről és rajzokról: A fénykép alá az adott mondat szóképeinek sorba rendezése. A fénykép tartalmához 4-5 szókép közül a 2-3 megfelelő kiválasztása.

Betűleválasztás: Az olvasott szó hang- és betűsorának elemzése, egyes hangzók kijelölése, a betűk hangoztatása. Betűösszevonással szavak és egyszerű mondatok olvasása. Egy mondatos utasítás, kérdés alapján feladatok megoldása (pl.: Kösd össze!). Néma olvasás alapján önálló feladatvégzés.

Minimális teljesítmény:

Tudja elolvasni az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat.

Tudja az olvasott szavak és mondatok megértését bizonyítani a szavak rajzzal való egyeztetésével, a cselekvés konkrét tárggyal való bemutatásával, a fénykép vagy rajz alá az adott mondat szóképeinek sorba rendezésével, a fénykép vagy rajz tartalmához 4-5 szókép közül a 2-3 megfelelő kiválasztásával.

Íráselemek tanítása

Tartalom:

Írás előkészítő gyakorlatok: Nyomtatott nagybetű elemeinek (felfelé-lefelé és oldalra nyitott félkörök; függőleges-vízszintes, egyenes-ferde vonalak, és ezek kombinációja) átírása és másolása vonalközbe helyezve. Vonal és betűelemekből álló ritmikus sorok folytatása. A betűelemek közötti távolság betartása. Írásmunkáját ceruzával végzi.

Minimális teljesítmény:

Tudjon vonal- és betűelemeket másolni, az azok közötti távolságot megközelítőleg tartsa be.

Tudja rajzos képsoron az egy irányba néző ábrákat bejelölni.

4. évfolyam

Nyelvi értés

Tartalom:

A „Mikor?” kérdés megértése. A múlt és a jövő idő. Élethelyzetekhez kapcsolódó, időhatározóval bővített mondat megértése. Névtutóval kifejezett téri relációk megértése. Az egyes számú személyes névmások. Melléknevek fokozása.

Minimális teljesítmény:

Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, a jelenre és a közelmúltra vonatkozó időhatározóval bővített, tanult instrukciókat. Találjon meg tárgyakat a térben, ha azok helyét névtutós szerkezet fejezi ki. Tanult helyzetben segítséggel vonatkoztassa magára, illetve másra az egyes számú személyes névmás megfelelő alakját. Melléknevek fokozása: két tárgy közül kérésre adja oda a megfelelőt (pl. kisebb, nagyobb).

Nyelvi kifejezés

Tartalom:

A birtokos személyjel használata. Az egyes számú személyes névmás használata. A napszakoknak megfelelő köszönési formák. A tanult kérdőszavak használata. A tárgyak, személyek látható tulajdonságaira vonatkozó melléknevek.

Minimális teljesítmény:

Tanult helyzetben segítséggel használja az egyes számú személyes névmásokat. Segítséggel használja köszönéskor a megtanult nyelvi formákat. A „Ki?”, „Mi?” kérdésre használja a birtokos személyjellel ellátott főnév egyes szám első személyű alakját. Információ kérésekor segítséggel használja a tanult kérdőszavakat. Irányított kérdések segítségével válaszaiban használja a tárgyak, személyek látható tulajdonságaira vonatkozó mellékneveket.

Helyesírás

Tartalom:

Magán- és mássalhangzók időtartamának jelölése. A "j" hang kétféle jelölése. A mondatkezdés és mondatzárás helyes jelölése. Tulajdonnevek nagy kezdőbetűjének írása. Szótagolás.

Minimális teljesítmény:

Keressen meg leírt szavakban hosszú és rövid magánhangzókat illetve hosszú mássalhangzókat jelölő betűket. Keressen példát leírt szavakban a "j" hang kétféle jelölésére. Látó-halló tollbamondáskor mondatot, személyneveket, címekeket, gyakran használt földrajzi neveket kezdjen nagy kezdőbetűvel, kijelentő mondat végét jelölje a megfelelő írásjellel. Minta alapján tudjon szóban szavakat szótagolni.

Olvasás- szövegértés

Tartalom:

Formájában nagy hasonlóságot mutató nyomtatott kis- és nagybetűk egyeztetése. Folyóírással író gyermekek számára: folyóírással írt szavak és mondatok olvasása. Összefüggő egyszerű mondatok (egymás alá írva) olvasása önmagával és közvetlen környezetével kapcsolatban. (A mondatokat fogalmazhatjuk fényképekről.) A mondatvégi szünet betartásának gyakorlása. Az olvasottak megértésének bizonyítása szóban, írásban: kérdésre válasz egy szóval vagy rövid mondattal, hiányos mondat kiegészítése (írással, szókép elhelyezésével).

Minimális teljesítmény:

Tudjon betűösszevonással szavakat és rövid mondatokat némán és hangosan olvasni. Tudja az olvasottak megértését bizonyítani szóban, írásban: kérdésre válasz egy szóval vagy rövid mondattal; hiányos mondat kiegészítése (írással, két szókép közül a megfelelő kiválasztásával).

Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás

Tartalom:

A tanuló szem-kéz koordinációját, finommotoros és kognitív fejlettségét figyelembe véve a pedagógus dönti el egyéni elbírálás alapján, hogy melyik írástechnikát választja:

1. Nyomtatott nagybetűk másolása vonalközbe helyezve. Nyomtatott nagybetűvel írt szavak, szósorok, egyszerű mondatok másolása és önálló írása.
2. Írott betűk átírása, másolása, kapcsolása a tanult betűforma és alakítási mód szerint. Szavak, szósorok, egyszerű mondatok másolása (nyomtatott és írott betűről írottra) és önálló írása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon szavakat, egyszerű mondatokat másolni.

5. évfolyam

Nyelvi értés

Tartalom:

A többes számú személyes névmások. A jövő idő. „Kivel?“, „Mivel?“, „Kinek?“, „Minek?“ kérdőszavak, valamint az eszközhatározó, illetve részeshatározó ragjával ellátott főnevek megértése.

Minimális teljesítmény:

Tanult helyzetben vonatkoztasson magára ismert frontális instrukciókat. Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, a közeljövőre vonatkozó időhatározóval bővített, tanult instrukciókat. Értsen meg élethelyzetekhez kapcsolódó, eszközhatározóval illetve részeshatározóval bővített, tanult instrukciókat.

Nyelvi kifejezés

Tartalom:

A múlt idő használata. Téri relációk kifejezése a helyhatározók névutós alakjának segítségével. A többes számú személyes névmások. Időhatározó használata. A melléknév középfokú alakjának használata.

Minimális teljesítmény:

Irányított kérdések segítségével a megfelelő igeidőt használva számoljon be a közelmúlt eseményeiről. Válaszaiban használjon időhatározókat, és a helyhatározó névutós alakját. Tanult helyzetben segítséggel használja a többes számú személyes névmásokat. Választásakor használja a melléknév középfokú alakját.

Helyesírás

Tartalom:

Magán- és mássalhangzók időtartamának jelölése. A "j" hang kétféle jelölése. Az elválasztás egyes esetei, egymás mellett két magánhangzót tartalmazó szó, illetve két magánhangzó között egy vagy több mássalhangzót tartalmazó szó elválasztása. A mondatkezdés és mondatzárás helyes jelölése.

Minimális teljesítmény:

Tanult szavakban jelölje helyesen a magán és mássalhangzók időtartamát, a "j" hangot. A szabály ismerete nélkül, minta alapján tudjon szavakat elválasztani. Tollbamondás után mondatot kezdjen nagy kezdőbetűvel, kijelentő mondat végét jelölje a megfelelő írásjellel.

Olvasás- szövegértés

Tartalom:

Egyszerű mondatokból álló szövegek olvasása. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása.

Dokumentumszövegek olvasása: címkék, feliratok, iskolai étlap.

Formájukban eltérést mutató nyomtatott kis- és nagybetűk egyeztetése.

Nyomatott kisbetűvel írt szavak, mondatok olvasása.

A könyv címe. Könyvkeresés szabadpolcon. A könyvben való tájékozódás: adott oldalszám megkeresése.

Minimális teljesítmény:

Tudja bizonyítani nyomtatott kisbetűvel írt, öt összefüggő mondatból (egymás alá írva) álló szöveg megértését.

Tudjon kikeresni néhány könyv közül adott könyvet cím alapján.

Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás

Tartalom:

5-6 mondatos szövegek másolása, önálló írása tollbamondás után. Mondatok írása emlékezetből (mondatonként letakarva).

Egyszerű mondatok írása önállóan ismert tartalmú kérdések segítségével fényképekről, olvasmányokról és személyesen átélt eseményekről.

Számítógépes gépirás: nyomtatott kisbetűvel írt szövegek másolása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon egyszerű mondatokat önállóan írni tollbamondás után és emlékezetből.

Tudjon ismert tartalmú (fényképekkel, személyesen átélt eseményekkel kapcsolatban fölített) kérdésekre egyszerű mondattal válaszolni. Válaszaiban tudja használni a múlt idő megfelelő alakját.

6. évfolyam

Nyelvi értés

Tartalom:

Helyre vonatkozó további kérdőszavak („Honnan?”, „Hová?”), és a helyhatározó ragozott alakjának megértése. Mellérendelő összetett mondatok: a kapcsolatos, a választó és az ellentétes mondat. Melléknév fokozása: a felsőfok. Mutató névmás. A sorszámnév.

Minimális teljesítmény:

Találjon meg tárgyakat a térben, ha azok helyét helyhatározó raggal ellátott főnév fejezi ki. Tanult helyzetben értsen meg konkrét tartalmakra vonatkozó mellérendelő (kapcsolatos és választó) összetett mondatokat. Melléknév fokozása: három tárgy közül kérésre adja oda a megfelelőt (pl. kicsi, kisebb, legkisebb). Tanult helyzetben értse, hogy a mutató névmás tárgyak, dolgok megnevezését helyettesíti.

Nyelvi kifejezés

Tartalom:

A jövő idő használata. „Kivel?”, „Mivel?”, „Kinek?”, „Minek?” kérdőszavak, valamint az eszközhatározó, illetve részeshatározó ragjával ellátott főnevek használata. A sorszámnév.

Minimális teljesítmény:

Irányított kérdések segítségével a megfelelő igeidőt használva számoljon be a közeljövő eseményeiről. Tanult helyzetben információszerezés céljából, segítséggel használja a „Kivel?“, „Mivel?“, „Kinek?“, „Minek?“ kérdőszavakat, és ezekre a kérdésekre a főnevek megfelelően ragozott alakjával válaszoljon. Ismert helyzetben, irányított kérdésekre válaszként használja a sorszámneveket.

Helyesírás

Tartalom:

Tulajdonnevek nagy kezdőbetűjének írása. A középfok és a múlt idő jelölése írásban. Felszólító mondat írásjele. A szótő.

Minimális teljesítmény:

Tollbamondás után személyneveket, címet, gyakran használt földrajzi neveket kezdjen nagy kezdőbetűvel. Látó-halló tollbamondáskor felszólító mondat végét jelölje a megfelelő írásjellel. Tollbamondás után múlt idejű igékben és a középfokú melléknevekben jelölje helyesen a mássalhangzók időtartamát. Tanult szavakban segítséggel keresse meg a szavak szótövét.

Olvasás- szövegértés

Tartalom:

Egyszerű és összetett mondatokból álló, kapcsolatos, választó és ellentétes mellérendelő mondatokat is tartalmazó szövegek olvasása. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása.

Dokumentumszövegek olvasása: Tv-újságból a műsor címe, utcanevek táblája, főzéshez folyamatleírás.

Az olvasmány címének értelmezése. A könyvben való tájékozódás: megadott oldalszámon adott címhez tartozó szövegrész kikeresése.

Párbeszéd olvasásának előkészítése: 1-2 mondatos párbeszédet tartalmazó szövegek olvasása.

Könyv és újság megkülönböztetése néhány jellegzetes tartalmi és formai jellemző alapján. Gyermekújság olvasása.

Nyomtatott nagybetűvel író gyermekek számára: írott kis- és nagybetűk egyeztetése nyomtatott kis- és nagybetűkkel. Folyóírással írt szavak és mondatok olvasása.

Minimális teljesítmény:

Tudja bizonyítani 5-10 összefüggő mondatból álló szöveg megértését .

Tudjon folyóírással írt kéréseket teljesíteni.

Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás

Tartalom:

A közelmúltban személyesen átélt eseményekről önállóan, időrendet betartva 2-6 egyszerű mondat írása.

Fényképekről 2-6 egyszerű mondat önálló írása.

Telefonfüzetbe név és telefonszám feljegyzése.

Cselekvések 3-6 mozzanatát ábrázoló képsorról egy-egy egyszerű mondat írása, a képsorhoz címadás.

A közeljövő eseményeiről kérdések segítségével egyszerű mondat írása.

A következő kötőszavakat tartalmazó hiányos mondatok kiegészítése írásban: és, de, vagy.

Minimális teljesítmény:

Tudjon a közelmúltban személyesen átélt eseményekről önállóan, időrendet betartva 2-6 egyszerű mondatot írni.

Tudjon fényképekről 2-6 egyszerű mondatot önállóan írni.

Cselekvések 3-6 mozzanatát ábrázoló képsorról tudjon egy-egy egyszerű mondatot írni.

Tudjon a közeljövő eseményeiről kérdések segítségével egyszerű mondatot írni.

7. évfolyam

Nyelvi értés

Tartalom:

Birtokos névmások.

Az alárendelő összetett mondat: az alanyi, tárgyi, a hely-, idő- és módhatározói mellékmondat.

A jelzői mellékmondat.

Minimális teljesítmény:

Tanult helyzetben segítséggel vonatkoztassa magára, illetve másokra a birtokos névmás megfelelő alakjait. Tanult helyzetben értelmezze az alanyi, tárgyi, a hely-, idő- és módhatározói, valamint a jelzői alárendelő mondatokat. Értse a neki szóló üzeneteket.

Nyelvi kifejezés

Tartalom:

A melléknév felsőfokú alakjának használata. A mutató névmások használata. Birtokos névmások.

Kapcsolatos és választó mellérendelő mondat használata. Az alárendelő összetett mondat: az alanyi és tárgyi mellékmondat.

A helyre vonatkozó kérdőszavak használata. Téri relációk kifejezése helyhatározók ragos alakjának segítségével.

Minimális teljesítmény:

Választáskor használja a melléknév felsőfokú alakját. Tanult helyzetben, kérdésre adott válaszokban használja a főnevet helyettesítő mutató névmást.

Irányított kérdésekre adott válaszaiban segítséggel tudja a megfelelő birtokos névmást használni.

Tanult helyzetben segítséggel fogalmazza meg választási lehetőségeit kapcsolatos és választó mellérendelő mondat segítségével.

Tanult helyzetben használja az alanyi alárendelő összetett mondatot egy személy vagy egy tárgy meghatározására.

Használja a „Honnan?”, „Hol?”, „Hová?” kérdéseket és válaszoljon a helyhatározó ragos alakjaival. Tudjon konkrét tartalmú üzenetet átadni.

Helyesírás

Tartalom:

Felszólító és kérdő mondat írásjele. Mondatközi írásjelek, felsorolás. Az összeolvadás és a hasonulás egyes esetei. Az összetett szavak felismerése és elválasztása. A keltezés írása. ABC rendbe sorolás.

Minimális teljesítmény:

Tollbamondás után a felszólító és a kérdő mondat végét jelölje a megfelelő írásjellel. Felsoroláskor a szavakat válassza el vesszővel. Tudja helyesen leírni azokat a tanult szavakat, melyek kiejtésében a mássalhangzók kapcsolódásának törvénye érvényesül. Tudja, hogy az összetett szavakat az összetételt alkotó szavak határán választjuk el. Tudja helyesen lemásolni az aznapi dátumot. Tudja használni írott ABC segítségével "A magyar helyesírás szabályai" című kiadványt. Pedagógus segítségével keressen meg könyvet könyvtárban.

Olvasás- szövegértés

Tartalom:

Egyszerű és összetett mondatokból álló, alanyi, tárgyi, hely-, idő- és módféle határozói és jelzői alárendelő mondatokat is tartalmazó szövegek olvasása. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása.

Dokumentumszövegek olvasása: pedagógus által készített ételrecept, élelmiszerek csomagolásán lévő receptek, plakát, belépőjegy, napilapokból időjárás-jelentés, utcanevek Budapest térképéről.

Párbeszéd olvasása.

A könyv szerzője.

Gyermeklexikon használata.

Minimális teljesítmény:

Tudja bizonyítani 10-15 összefüggő mondatból álló szöveg megértését .

Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás

Tartalom:

A tollal való írás bevezetése.

Fogalmazás írása cím alapján, egy vagy több szóból álló vázlatpontok segítségével, vele és közvetlen környezetében élő személyekkel megtörtént eseményekről, filmekről.

Fényképekről fogalmazás írása: előzmény, lehetséges folytatás.

Telefonfüzetbe címek feljegyzése

A következő kötőszavakat tartalmazó hiányos mondatok kiegészítése írásban: hogy, ahol, amikor ahogy, mint, ahány, akinek, amit.

Minimális teljesítmény:

Tudjon önállóan 5-10 egyszerű mondatból álló fogalmazást írni egy vagy több szóból álló vázlatpontok segítségével, vele és közvetlen környezetében élő személyekkel megtörtént eseményekről.

Tudja személyi adatait tollal leírni.

8. évfolyam

Nyelvi értés

Tartalom:

Mellérendelő mellékmondatok: a következtető és magyarázó mellékmondat.

Alárendelő összetett mondatok: a cél- és okhatározói mellékmondatok megértése.

Felkiáltó és óhajtó mondatok értelmezése a mindennapi helyzetekben.

Minimális teljesítmény:

Élethelyzetekben értsen meg egyszerű, tanult magyarázó, következtető, cél- és okhatározói mellékmondatokkal kifejezett magyarázatokat és következtetéseket.

Nyelvi kifejezés

Tartalom:

A minőségjelzői mellékmondatok.

Az alárendelő összetett mondat: a hely-, idő- és módhatározói mellékmondat.

Minimális teljesítmény:

Tanult helyzetben használja a minőségjelzői alárendelő összetett mondatot tárgyak tulajdonságának meghatározására.

Tanult helyzetben használja a hely-, idő- és módféle határozói alárendelő összetett mondatot:

- tárgyak, cselekvések helyének meghatározására
- cselekvések várható vagy már megtörtént idejének meghatározására
- cselekvések elvégzési módjának meghatározására.

Helyesírás

Tartalom:

Mondatközi írásjelek, összetett mondatok tagmondatainak elválasztása.

Felkiáltó és óhajtó mondatok mondatvégi írásjele.

Külön és kötőjellel írt földrajzi nevek.

Minimális teljesítmény:

Az összetett mondat tagmondatait válassza el vesszővel.

Tollbamondáskor a felkiáltó és óhajtó mondat végét jelölje a megfelelő írásjellel.

Tudja lafcímét helyesen leírni.

Tudja helyesen leírni a keltezés egyszerűbb formáit.

Olvasás- szövegértés

Tartalom:

Egyszerű és összetett mondatokból álló, következtető és magyarázó mellérendelő, valamint cél- és okhatározói alárendelő mondatokat is tartalmazó szövegek olvasása. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása.

Dokumentumszövegek olvasása: árucikkeken lévő információk, TV-újságból műsorismertető, műsorfüzet, földrajzi nevek Magyarország domborzati térképéről, megyék és települések neve Magyarország közigazgatási térképéről, szakácskönyv.

Olvasmányaiban az ismeretlen szavak aláhúzása, szótár készítése.

Az olvasott szöveg tartalmának elmondása irányított kérdések segítségével, majd önállóan kérdések nélkül (tömörítve).

Könyvek tartalomjegyzékének használata: adott olvasmány címéhez tartozó oldalszám kikeresése.

Minimális teljesítmény:

Tudja bizonyítani 10-15 összefüggő mondatból álló szöveg megértését.

Írás, íráshasználat, írásbeli szövegalkotás

Tartalom:

Ismerkedés a levél formájával: megszólítás, bevezetés, tárgyalás, 1-2 kérdés, befejezés, elköszönés, dátum. Egy vagy több szavas vázlatpontok segítségével 5-10 mondatból álló levél írása. Levél, képeslap megcímezése (feladó, címzett, irányítószám...).

Alkalmához illő sémák tanítása, képeslapok írásához. A lehetséges alkalmak összegyűjtése (születésnap, névnap, stb.) rögzítése.

Fogalmazások készítésekor egy vázlatponthoz több mondat írása.

Olvasmányai tartalmáról fogalmazás írása.

Párbeszéd írása: ismert olvasmány tartalmának átalakítása párbeszéddé, illetve másokkal folytatott párbeszéd leírása.

Olvasmányaihoz szótár készítése az ismeretlen szavakból.

Adatlapok, postautalványok, csomagkísérő levél kitöltése tollal, minta alapján.

A következő kötőszavakat tartalmazó hiányos mondatok kiegészítése írásban: ezért, mert, hogy.

Minimális teljesítmény:

Tudjon önállóan 4-6, egy vagy több szavas vázlatpont segítségével 5-10 mondatból álló levelet írni.

Tudjon levelet, képeslapot megcímezni (feladó, címzett).

Tudjon segítséggel lakcímbjelentő adatlapot tollal kitölteni.

"B" változat

A "B" változat esetében az anyanyelv tantárgy tanításának célja, hogy a kommunikációs készségek fejlesztéséhez kapcsolódóan, a tanuló lehetőleg sajátítsa el az olvasást és az írást elemi szinten.

Az olvasás tanításának feladata: a képi és írott információk segítségével az önállóság fokozása a tanulásban, házimunkák végzésénél és a tájékozódásban.

Az írás tanításának feladata: biztosítson alternatív kommunikációs lehetőséget olyan tanulók számára is, akik nem beszélnek vagy beszédük nehezen érthető, és képesek az írás elsajátítására.

Olvasás előkészítése, olvasás elemei

2. évfolyam

Olvasás megalapozása:

Tartalom:

Tárgyak egyeztetése fényképpel és rajzzal. Fényképek, rajzok egyeztetése rajzzal.

A formaérzékelés fejlesztése mértani idomok megfigyelésével: formaegyeztetés (háromszög, négyszög, kör), forma vagy nagyság szerint azonos csoportba tartozó tárgyak, ábrák válogatása egy szempont szerint kétfelé.

Minimális teljesítmény:

Tudjon egyeztetni fényképet, rajzot rajzzal.

3. évfolyam

Olvasás megalapozása:

Tartalom:

Gyakran használt, kézbe vehető tárgyakon, tárgyak fényképén, rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, napirendi kártyák neve, kommunikációs kártyák kérései (pl.: Kenyeret kérek! Hintázni szeretnék!), folyamatábrák utasításai (pl.: Hozz vizet!).

Minimális teljesítmény:

Tudjon egyeztetni tárgyat fényképpel, rajzzal.

4. évfolyam

Olvasás megalapozása:

Tartalom:

Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, kommunikációs kártyák kérései, folyamatábrák utasításai.

Saját és családtagjai keresztnévének szóképe a személyen és fényképén.

Színek nevének szóképe (piros, kék, sárga, zöld, fekete, fehér) színmintákon.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

5. évfolyam

Olvasás:

Tartalom:

Tanárok keresztnevének szóképe a személyen és fényképén.

Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, kommunikációs kártyák kérései, folyamatábrák utasításai.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

6. évfolyam

Olvasás:

Tartalom:

A tanultak közül 3-4 szókép leválasztása a rajzról.

Árucikknek nevének szóképe fényképen, majd rajzokon.

Csoporttársai keresztnevének szóképe a személyen és fényképén.

Mindennapi cselekvéseket ábrázoló fényképeken, majd rajzokon lévő szóképek.

Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, kommunikációs kártyák kérései, folyamatábrák utasításai.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

7. évfolyam

Olvasás:

Tartalom:

A hét napjai szóképének felismerése.

Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, cselekvések neve, kommunikációs kártyák kérései, folyamatábrák utasításai.

Kommunikációs szótárából szavak és 2-3 mondat leválasztása.

A leggyakrabban vásárolt 3-4 árucikk szóképének leválasztása.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel saját nevének szóképét.

Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

8. évfolyam

Olvasás:

Tartalom:

Saját lakcím.

Rajzokon lévő szóképek, két szavas mondatok: tárgyak neve, cselekvések neve, kommunikációs kártyák kérései, folyamatábrák utasításai.

Kommunikációs szótárából szavak és 4-7 mondat leválasztása.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel a hét napjainak és a leggyakrabban előforduló 3-4 napirendi tevékenység szóképét.

Ismerje fel az egyéni fejlesztési tervében szereplő szóképeket és mondatokat rajz segítségével.

Írás előkészítése, írás elemei:

2. évfolyam

Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása:

Tartalom:

A helyes ceruzafogás gyakorlása.

Függőleges és vízszintes vonalak átrajzolása. Szaggatott vonalak, pöttyök átrajzolása.

Függőleges és vízszintes vonalak másolása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon a papírra firkálni, pöttyöket rajzolni ceruzával.

3. évfolyam

Vonalvezetési gyakorlat, iránymozgás, íráskészség megalapozása:

Tartalom:

Előírt vonalelemek (függőleges-vízszintes, egyenes-ferde vonalak; karikák) átírása, majd másolása balról jobbra, vonalközbe helyezve. (Ha ez a méret a gyermek számára nem megfelelő, a formákat tovább kicsinyíthetjük, ill. szükség szerint nagyíthatjuk.) A vonalelemek közötti távolság betartása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon függőleges és vízszintes vonalakat átrajzolni.

4. évfolyam

Íráselemek tanítása:

Tartalom:

Nyomatott nagybetű elemeinek (felfelé-lefelé és oldalra nyitott félkörök; függőleges-vízszintes, egyenes-ferde vonalak és ezek kombinációja) átírása és másolása vonalközbe helyezve. A betűelemek közötti távolság betartása.

Minimális teljesítmény:

Tudja keresztnevének vonalelemeit (egyenes-ferde, függőleges-vízszintes vonalak, karikák) és betűelemeit (felfelé-lefelé és oldalra nyitott félkörök) 3 cm-es vonalközben leírni.

5. évfolyam

Írás, íráshasználat:

Tartalom:

Nyomatott nagybetűk átírása, másolása.

Minimális teljesítmény:

Tudja keresztnevének kipontozva előírt betűelemeit 3 cm-es vonalközben átírni.

6. évfolyam

Írás, íráshasználat:

Tartalom:

Keresztnevének másolása.

Kommunikációs szótárából szavak, két szavas mondatok másolása.

Számítógépes-gépírás: nyomtatott nagybetűvel írt szavak, két szavas mondatok másolása a "Caps Lock" billentyű lenyomva tartása mellett.

Minimális teljesítmény:

Tudja keresztnevét átírni 3 cm-es vonalközben.

7. évfolyam

Írás, íráshasználat:

Tartalom:

Feladatlapjaira keresztnevének önálló írása.

Tanárai, családtagjai nevének önálló írása.

Kérései mellé megszólítás (a tanár keresztneve) írása.

A tanultak közül 2-3 mondat önálló írása.

Kommunikációs szótárából szavak, két szavas mondatok másolása.

Minimális teljesítmény:

Tudja kipontozva előírt keresztnevét 3 cm-es vonalközben átírni.

8. évfolyam

Írás, íráshasználat:

Tartalom:

A tanultak közül 4-7 mondat önálló írása.

Kommunikációs szótárából szavak, két szavas mondatok másolása.

Lakcímének lemásolása.

Minimális teljesítmény:

Tudja keresztnevét lemásolni 3 cm-es vonalközben.

5. 3. 1. Számolás-mérés előkészítése 1-2. évfolyam

5. 3. 2. Számolás-mérés elemei 3-8. évfolyam

A kerettantervben megadott témakörök helyett a NAT Matematika tantárgyának témakörei alá rendeztük a tananyagot. A Valószínűség és a Statisztika kivételével minden terület megjelenik a tantervben, a mindennapi életben való gyakorlati alkalmazások előkészítéseként. A Gondolkodás témakör a szemléletes és analógiás gondolkodás fejlesztését célozza.

A tantárgy tanításának legfontosabb célja az "A" tagozaton: alapvető számolási és mérési készségek kialakítása, előkészítés az ismeretek mindennapi életben való alkalmazására.

A számolás-mérés előkészítése és elemei tanításának fő célja a "B" tagozaton: elemi számlálási képesség kialakítása a mindennapi életben való tájékozódás elősegítésére (pl. terítési, jutalmazási helyzetben).

A számolás-mérés előkészítése és elemei tanításának feladatai:

A megismerési képességek fejlesztése, a mennyiségi összefüggéssel jellemezhető ismeretek tanítása, a problémamegoldás menetének tanítása, az önellenőrzés tanítása, az ismeretek önálló alkalmazásának segítése.

A tanítás tervezésében a különböző tagozatokon meghatározott "Tartalmak" kibontásakor messzemenően figyelembe kell venni a tanulók egyéni, jellemző képességstruktúráját és aktuális képességszintjét.

A legfontosabb módszertani elvek:

A sérülés speciális jellegéből adódóan különös hangsúlyt kap az oktatás szemléletes és konkrét jellege, a cselekvéses tanulás döntő arányban való alkalmazása (pl. a szöveges feladatok tanításakor kizárólag konkrét, a naponta ismétlődő helyzetekre vonatkozó szöveget alkalmazunk).

A hagyományos verbális-magyarozó típusú tanítás helyett az ismeret-, és információ átadás vizualizált módszereit kell használnunk.

Számolás-mérés előkészítése

1. évfolyam

Tartalom:

Új feladatok tanulása egyéni feladathelyzetben.

Adott tevékenység 4-5 lépésének követése.

Feladattípusok:

Egyeztetés: - tárgyat tárggyal

- tárgyat kicsinyített másával

- tárgyat képpel

- képet képpel (színes rajzolt képet színes rajzolt képpel, fényképet fényképpel)

- formaegyeztetés (kör, négyzet, háromszög)

Válogatás: - kétfelé válogat tárgyakat, amelyek könnyen felismerhetően különböznek

- szín, forma, nagyság szerint válogat szét azonos csoportba tartozó

tárgyakat egy szempont szerint, kétfelé
- egy szempont szerint, két váltóelemmel sort fűz vagy kirak (szín, nagyság, forma)

Minimális teljesítmény az "A" változaton való továbbhaladáshoz:

Tudjon 4-5 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni.

Tudjon környezetében előforduló tárgyakat a megadott szempontok szerint egyeztetni, válogatni, sorrendbe rakni, párosítani.

Minimális teljesítmény az "B" változaton való továbbhaladáshoz:

Tudjon 3-4 lépésből álló tevékenységet tárgyas folyamatábrán követni.

A tartalomban megadott területek valamelyikén mutasson fejlődést.

"A" változat

2. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Kicsi-nagy, hosszú-rövid fogalma.

Személyével kapcsolatos állítások igazságértékének megállapítása.

Egyeztetés: - formaegyeztetés

- geometriai formák egyeztetése térben és síkban

- tárgyak képeinek egyeztetése (mindennapi használati tárgyak képe, fénykép rajzzal, színes rajz fekete rajzzal, geometriai formákat a kontúrjukkal)

Válogatás: - azonos csoportba tartozó tárgyak szín szerinti válogatása többfelé

- azonos csoportba tartozó tárgyak forma szerinti válogatása többfelé

- azonos csoportba tartozó tárgyak nagyság és hosszúság szerinti válogatása többfelé

Minimális teljesítmény:

Tudjon tárgyakat a tartalomban megjelölt szempontok szerint válogatni.

Tudja eldönteni személyével kapcsolatos állításokról, hogy igazak-e vagy hamisak.

Algebra

Tartalom:

„Egy” és „több” fogalma. Az 5-ös számkör. Tárgyak számlálása, számjegy-mennyiség egyeztetés és számjegyek felismerése. A nulla szám fogalma és számképe.

Minimális teljesítmény:

„Egy” és „több” elkülönítése tárgyakkal. Tudjon 3-as számkörben tárgyakat számlálni, számjegyet mennyiséggel egyeztetni. Ismerje fel a számjegyeket 3-ig.

Mérés

Tartalom:

Hosszúság: Tárgyak válogatása hosszúság szerint (hosszú-rövid).

Minimális teljesítmény:

Két tárgy közül tudja megmutatni a hosszút, rövidet.

Tartalom: .

Úrtartalom: „Teli” és „üres” fogalma

Minimális teljesítmény:

Tudja két tárgy közül kiválasztani az ürest, a telit.

Tartalom:

Idő: Az idő múlásának érzékeltetése homokóra vagy „tojásfőző óra” segítségével

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel, hogy a homokóra lepergése ill. a „tojásfőző óra” csörgése a tevékenység befejezését jelzi.

Sorozatok

Tartalom:

Adott tevékenység 6-8 lépésének követése.

Minta alapján soralkotás (1 szempont - 2 változó, 2 szempont - 1 változó)

Minimális teljesítmény:

Tudjon 6-8 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Tudjon minta alapján sort alkotni.

Geometria

Tartalom:

"Gömbölyű" és "szögletes" fogalma, tárgyak kiválasztása, csoportosítása. Formák rekonstrukciója (pl. gyurmából), az adott fogalmak használata.

"Egyenes" és "görbe" vonalak fogalma, azok felismerése, másolása, a fogalmak használata.

Négy geometriai forma (háromszög, négyzet, téglalap, kör) felismerése, egyeztetése, átírása, megnevezése.

Minimális teljesítmény:

Tudjon tárgyakat alak-és forma szerint egyeztetni, válogatni.

Tudja megkülönböztetni az egyenes és a görbe vonalakat.

Számolás - mérés elemei

3. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Alacsony-magas fogalma. Síkban ábrázolt tárgyak válogatása nagyság és hosszúság valamint egy további szempont (pl. szín, forma) szerint. Környezetével kapcsolatos állítások igazságértékének megállapítása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon tárgyakat és élőlényeket magasság szempontjából összehasonlítani (magas-alacsony). Tudja környezetével kapcsolatos állításokról eldönteni, hogy igazak-e vagy hamisak.

Algebra

Tartalom:

Sok-kevés, több-kevesebb fogalma. A 10-es számkör. Tárgyak számlálása, számjegy-mennyiség egyeztetés, összeadás-kivonás eszköz segítségével. Számjegyek felismerése. Számjegyek átírása, másolása, önálló írása 10-ig. Relációs jelek (<, >, =) ismerete, használata. A fogalmi gondolkodás fejlesztése: "minden" "semmi".

Minimális teljesítmény:

Jól látható mennyiségkülönbség esetén tudja tárgyak halmazát egymáshoz viszonyítani (sok-kevés, több-kevesebb). Tudjon relációkat meghatározni (több-kevesebb, ugyanannyi) szóban. Tudjon 10-es számkörben tárgyakat számlálni, számjegyet mennyiséggel egyeztetni. Ismerje fel 10-ig a számjegyeket, tudja másolni és önállóan írni azokat. Tudjon összeadni, kivonni 10-es számkörben segédeszközzel. Üres halmazhoz rendeljen 0 számjegyet.

Mérés

Tartalom:

Pénzhasználat: Jutalomként használt azonos értékű pénzermék összegyűjtése és beváltása a választott jutalomra.

Minimális teljesítmény:

Legfeljebb 10-es számkörben értse meg és tudja követni a jutalomra beváltható pénzermék mennyiségét.

Tartalom:

Hosszúság: Környezetében előforduló tárgyak mértékegységként való használata (pl. fonal, színes rúd).

Minimális teljesítmény:

Tudja tárgyak hosszúságát az adott mértékegységhez viszonyítani.

Tartalom:

Tömeg: Könnyű-nehéz fogalma.

Minimális teljesítmény:

Tudjon tárgyakat tapasztalati úton tömegük szempontjából összehasonlítani (könnyű-nehéz).

Tartalom:

Úrtartalom: Folyadék töltése pohárba a megadott jelig.

Minimális teljesítmény:

Tudjon pohárba megadott jelig folyadékot tölteni.

Tartalom:

Idő: Analóg órán egész órák felismerése és beállítása. Idő múlásának követése különböző időmérő eszközökön (pl. homokóra, "tojásfőző óra").

Minimális teljesítmény:

Analóg órán, mutatók állásából ismerje fel az egész órákat.

Sorozatok

Tartalom:

Adott tevékenység 10-11 lépésének követése. 10-es számkörben, számkártyákat használva számok csökkenő és növekvő sorrendbe állítása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 10-11 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Tudja 10-ig a számokat (számkártyával) csökkenő és növekvő sorrendbe állítani.

Geometria

Tartalom:

Gömb, kocka és téglatest fogalma, ezek felismerése a használati tárgyak körében (pl. dobókocka, labda, földgömb, kódos doboz). A háromszög, négyzet, téglalap, kör önálló rajzolása. Vízszintes és függőleges vonal fogalma.

Minimális teljesítmény:

Használja a gömbölyű-szögletes, egyenes-görbe fogalmakat. Ismerjen fel és tudjon másolni egyenes és görbe vonalakat. Ismerje fel a négyzetet, kört, téglalapot, háromszöget, tudja megnevezni és másolni azokat. Ismerjen fel vízszintes és függőleges vonalakat környezetében ill. geometriai alakzatokon.

4. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Egyszerű, egy algebrai műveletet igénylő szöveges feladatok megértése és megoldása szóban és írásban 10- es számkörben. Fogalmi gondolkodás fejlesztése: "mindegyik" "egyik sem".

Minimális teljesítmény:

Tudjon megoldani írásban tárgyak és képek segítségével 1-2 mondatos szöveges feladatot.

Algebra

Tartalom:

Számkör bővítése 20-ig. Számlálás, számjegy-mennyiség egyeztetés, számjegyek felismerése és írása. Műveleti jelek (+, -, =) felismerése, írása. Összeadás-kivonás 10-es számkörben segédeszköz nélkül, 20-as számkörben segédeszközzel írásban. Tárgyak csoportosítása kettesével, hármasával 20-as számkörben. Számok helye a számegyenesen 20-ig, egyes számszomszédok. Számok felcserélhetőségének megértése műveleteken belül. A nyitott mondat. Negyed, fél, háromnegyed tanítása.

Minimális teljesítmény:

Síkban ábrázolt tárgyak méret szerinti válogatása (ld. tartalom 3. évfolyam). Értse meg és használja a kicsi-nagy, hosszú-rövid, alacsony-magas fogalmakat. Ismerje fel és tudja használni a relációs jeleket. Tudjon számlálni, számjegyet mennyiséggel egyeztetni 20-as számkörben. Ismerje fel, és tudja leírni a számjegyeket 20-ig. Tudjon összeadás és kivonás műveleteket, 20-as számkörben segédeszközzel, tízes-átlépéssel írásban elvégezni.

Értse a számok felcserélhetőségét műveleteken belül. Tudjon tárgyakat 10-es számkörben kettesével, hármassával csoportosítani. Tudjon nyitott mondatot 10-es számkörben megoldani. Időpont leírásánál és elolvasásánál ismerje a fél, negyed, háromnegyed fogalmát. Ismerje fel és nevezze meg a római számokat 20-ig.

Mérés

Tartalom:

Pénzhasználat: A pénz mértékegysége (forint). Pénzérmék felismerése, válogatása és beváltása 20-as körben. Műveletek pénzérmékkel.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel és nevezze meg a következő pénzérméket: 1 Ft, 2 Ft, 5 Ft, 10 Ft, 20 Ft. Tudjon 20-as körben a fenti pénzérmékkel műveleteket végezni.

Tartalom:

Hosszúság: Színes rudak, méterrúd használata, ezekhez számjegyek hozzárendelése.

Minimális teljesítmény:

Tudjon egy nagyobb rudat egységül választott kisebb rudakkal kirakni.

Tartalom:

Tömeg: Kétkarú-mérleg használata.

Minimális teljesítmény:

Könnyű-nehez, könnyebb-nehezebb, ugyanolyan nehéz fogalmak használata (tartalom ld. 3. évfolyam). Tudja tárgyak tömegét kétkarú-mérleg használatával egymáshoz viszonyítani (könnyebb, nehezebb, ugyanolyan nehéz).

Tartalom:

Úrtartalom: Úrtartalmak mérése, összehasonlítása egységül választott különböző nagyságú üvegekkel, poharakkal.

Minimális teljesítmény:

Tudjon egységül választott üvegekkel vagy poharakkal úrtartalmakat egymáshoz viszonyítani.

Tartalom:

Idő: Analóg órán negyed-, fél-, és háromnegyed órák felismerése, beállítása.

Minimális teljesítmény:

Értse meg a mutatók funkcióját, tudjon analóg órán egész-, negyed-, fél-, és háromnegyed órákat beállítani.

Sorozatok

Tartalom:

20-as számkörben számok csökkenő ill. növekvő sorrendbe állítása. Állandó különbségű sorozatok alkotása megadott szabály alapján.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 20-as számkörben megkezdett (állandó különbségű) sorozatot szabály alapján folytatni, ill. hiányos sorozatot kiegészíteni.

Geometria

Tartalom:

Pont és vonal kölcsönös helyzetének felismerése (rajta, kívül, belül), vonalzóval pontok összekötése. Vízszintes és függőleges vonalak felismerése és megnevezése.

Minimális teljesítmény:

Tudja megnevezni gömb, kocka és téglatest alakzatokat. Rajzoljon önállóan és felismerhetően háromszöget, négyzetet, kört és téglalapot. Tudjon vonalzóval két pontot összekötni. Nevezzen meg vízszintes és függőleges vonalakat környezetében ill. geometriai alakzatokon.

5. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Tárgyak rendezése halmazokba különböző szempontok alapján (pl. szín, forma, nagyság, stb.). Az adott halmazra jellemző tulajdonságok megállapítása a halmaz elemeinek vizsgálatával. Egy-két szavas válaszadás egyszerű szöveges feladatokra. Olcsóbb és drágább fogalma.

Minimális teljesítmény:

Tudjon tárgyakat vagy síkbeli ábrázolatokat megadott szempontok alapján halmazokba rendezni. Azonosítson halmazokat a halmazelemek tulajdonságai alapján. 50-es körben tudjon árakat egymáshoz viszonyítani. Adjon egy-két szavas választ egyszerű szöveges feladatok megoldásaként.

Algebra

Tartalom:

Számkör bővítése 50-ig. Számlálás, számjegy-mennyiség egyeztetés, számjegyek felismerése és írása. Összeadás és kivonás 50-es számkörben segédeszközökkel, írásban. Három tag összeadása, kivonása. Tárgyak csoportosítása ötösével, tízesével. Számok helye a számegyenesen, egyes és tízes számszomszédok. Páros-páratlan fogalma.

Minimális teljesítmény:

Tudjon számlálni, számjegyet mennyiséggel egyeztetni 50-es számkörben. Ismerje fel és írja a számjegyeket 50-ig. Ismerje fel a számok helyét a számegyenesen, nevezze meg azok egyes és tízes számszomszédait. Végezzen összeadást és kivonást 50-es körben, segédeszköz használatával, írásban, tízes átlépéssel. Tudjon három tagot összeadni és kivonni segédeszközzel, írásban. Segédeszköz használata nélkül végezzen írásban tízes-átlépés nélküli összeadást, kivonást. Csoportosítson ötösével, tízesével.

Mérés

Tartalom:

Pénzhasználat: A pénzermék felismerése, válogatása, beváltása, műveletek végzése 50-es körben. Különböző pénzermékből 50 Ft kifizetése, 20 Ft-ból visszajáró kiszámolása.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel és nevezze meg 50 Ft-ig a pénzerméket, tudjon különböző pénzermékből 50 Ft-ot kifizetni, 20 Ft-ból visszajárót kiszámolni.

Tartalom:

Hosszúság: A hosszúság mértékegységeinek (m, dm) neve, jele. Mérési gyakorlatok szabvány mértékegységekkel.

Minimális teljesítmény:

Tudjon hosszúságot mérni méter és deciméter pontossággal.

Tartalom:

Tömeg mérése: Kétkarú mérleg használata. A tömeg mértékegységei (dkg, kg) neve, jele. Személymérleg használata.

Minimális teljesítmény:

Tudja kétkarú mérlegen tárgyak tömegét megmérni dekagramm, kilogramm pontossággal.

Tartalom:

Úrtartalom: Az úrtartalom mértékegységeinek (l, dl) neve, jele.

Minimális teljesítmény:

Tudjon mérőpohár és mérőedény segítségével úrtartalmat mérni.

Tartalom:

Idő: Analóg órán percre pontos idők felismerése, beállítása.

Minimális teljesítmény:

Tudja leolvasni a pontos időt. Egy időpontot tudjon többféleképpen meghatározni (pl. negyed 6 lesz 5 perc múlva - 5 óra múlt 10 perccel).

Sorozatok

Tartalom:

50-es számkörben számok csökkenő ill. növekvő sorrendbe állítása. Váltakozó különbségű sorozat alkotása megadott szabály alapján, hiányos sorozat kiegészítése. Megkezdett, állandó különbségű sorozatban szabály felismerése, a sorozat folytatása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 50-es számkörben megkezdett sorozatot folytatni, hiányos sorozatot kiegészíteni.

Geometria

Tartalom:

Több pont összekötésével geometriai alakzat létrehozása. Megadott hosszúságú szakaszok rajzolása. Testek építése minta alapján.

Minimális teljesítmény:

Tudjon több pontot összekötve geometriai formákat rajzolni. Tudjon legfeljebb 50 cm hosszúságú szakaszt vonalzóval szerkeszteni.

6. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Számok halmazokba rendezése megadott tulajdonságok alapján. Két algebrai műveletet igénylő szöveges feladatok megértése és megoldása vizuális segítséggel. Egy mondatos válaszadás szöveges feladatokra. Analóg típusú szöveges feladatok ábrázolása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon számokat a megadott szempontok alapján halmazokba rendezni. Használja megfelelően a fenti fogalmakat. Adjon egymondatos választ szöveges feladatok megoldásaként. Tudjon ábrázolni analóg típusú szöveges feladatokat.

Algebra

Tartalom:

Számkör bővítése 100-ig. Összeadás, kivonás tízes-átlépéssel 100-as körben segédeszköz használatával. Segédeszköz használata nélkül tízes-átlépés nélküli összeadás-kivonás 100-as körben, írásban. Több tag összeadása és kivonása. 1-es, 10-es, 5-ös, 2-es szorzás és bennfoglalás. Szorzótábla, bennfoglaló tábla. Számológép használata. Negatív számok. Sorszámok ismerete, írásának szabálya. A számok írása. Római számok 30-ig.

Minimális teljesítmény:

Tudja számokról eldönteni, hogy párosak vagy páratlanok (tartalom ld. 5. évfolyam). Tudjon 100-as számkörben tízes átlépéssel (segédeszközzel) ill. tízes-átlépés nélkül számokat összeadni és kivonni. Az adott számkörben tudjon segédeszközzel szorzás és osztás műveletet végezni. Hőmérőről tudjon negatív számot leolvasni. Egész számokat tudjon sorszámokká alakítani szóban és írásban. Ismerje fel és tudja leírni a római számokat 30-ig.

Mérés

Tartalom:

Pénzhasználat: A pénz használata 100-as számkörben.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel és nevezze meg a 100 Ft-os pénzért, tudjon különböző pénzértékből 100 Ft-ig megadott összeget kifizetni, 50 Ft-ból visszajárót kiszámolni.

Tartalom:

Hosszúság: A hosszúság mértékegysége: cm, neve, jele.

Minimális teljesítmény:

Tudjon hosszúságot mérni cm pontossággal.

Tartalom:

Tömeg mérése: Személmérleg használata.

Minimális teljesítmény:

Tudja kiválasztani testsúlyok közül a könnyebbet nehezebbet a mért tömeg alapján.

Tartalom:

Idő: Digitális óra ismerete. Analóg órán római számok felismerése. Az idő mértékegységei (perc, óra, nap, hónap).

Minimális teljesítmény:

Digitális órán ismerje fel az időt. Analóg órán ismerje fel a római számokat. Ismerje az idő mértékegységei közötti viszonyokat.

Sorozatok

Tartalom:

100-as számkörben számok csökkenő-ill. növekvő sorrendbe állítása. Sorozat alkotása, középkezdésű sorozat növekvő és csökkenő sorrendű folytatása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 100-as számkörben sorozatot folytatni megadott szabály alapján. Megkezdett sorozatban ismerjen fel szabályt.

Geometria

Tartalom:

Szerkesztés vonalzóval.

Minimális teljesítmény:

Szerkesszen megadott hosszúsági adatokból (max. 100 cm) síkbeli geometria formákat. Végezzen méréseket vonalzóval (síkbeli és térbeli alakzatokon).

7. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Halmaztulajdonságok meghatározása a halmaz elemeinek vizsgálatával. Halmaz metszete. Logikai "és" fogalma. Szöveges feladatok megoldása vizuális segítséggel.

Minimális teljesítmény:

Azonosítson halmazokat a halmazelemek tulajdonságai alapján. Állítsa elő két halmaz metszetét tárgyhalmazok és számhalmazok elemeiből egyaránt. Tudja használni konkrét halmazokon az "és" kifejezést. Tudjon megoldani írásban, vizuális segítséggel két algebrai műveletet igénylő szöveges feladatot. Ábrázoljon analóg típusú szöveges feladatot.

Algebra

Tartalom:

Számkör bővítése 1000-ig. Adott számkörben összeadás-kivonás. 3-as, 6-os, 9-es szorzás-és bennfoglalás. Szorzótábla, bennfoglaló tábla, számológép használata. Számok írása, olvasása. Önellenőrzés számológéppel.

Minimális teljesítmény:

Tudjon adott számkörben összeadás-kivonás műveleteket végezni írásban. Az adott számkörben tudjon szorzás- és osztás műveleteket elvégezni segédeszköz használatával. Tudja 1000-ig a számokat pontosan írni és helyesen olvasni.

Mérés

Tartalom:

Pénzhasználat: Pénzhasználat 1000-es számkörben.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel és nevezze meg a 200 Ft-os, az 500 Ft-os és az 1000 Ft-os bankjegyet, tudjon különböző pénzermékből és bankjegyekből 500 Ft-ig megadott összeget kifizetni, 100 Ft-ból visszajárót kiszámolni.

Tartalom:

Hosszúság: Testmagasság mérése.

Minimális teljesítmény:

Tudja segítséggel megmérni emberek testmagasságát és testméreteit.

Tartalom:

Egyéb mérések: Az idő (év, hónap, hét, nap, óra, perc) tanult mértékegységeinek átváltása.

Minimális teljesítmény:

Váltsa át az idő tanult mértékegységeit.

Sorozatok

Tartalom:

Számkör bővítése a sorozatokban.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 1000-es számkörben megkezdett sorozatot folytatni.

Geometria

Tartalom:

Kicsinyítés és nagyítás pontrácson és négyzethálós papíron. Síkidomok tulajdonságai.

Minimális teljesítmény:

Tudjon síkbeli ábrázolatokat felére kicsinyíteni, vagy kétszeresére nagyítani pontrács vagy négyzetháló segítségével. Ismerje fel és nevezze meg síkidomok tulajdonságai közül a következőket: határoló vonalak (egyenes vagy görbe vonalak), oldalak száma.

8. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Szöveges feladatok megoldása. Nem analóg típusú szöveges feladatok ábrázolása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon több (legfeljebb 3) algebrai műveletet igénylő szöveges feladatot megoldani írásban.

Algebra

Tartalom:

Számkör bővítése 10000-ig, illetve 10000 felett a gyermek képességétől függően. Összeadás-kivonás 10000-es számkörben. 4-es, 7-es, 8-as szorzás- és bennfoglalás. Szorzótábla, bennfoglaló tábla, számológép használata. Önellenőrzés számológéppel. Szorzás, osztás kétjegyű számmal.

Minimális teljesítmény:

Tudjon műveleteket végezni írásban, szorozni, osztani segédeszköz használatával az adott számkörben. Tudja számításai eredményét számológéppel ellenőrizni.

Mérés

Tartalom:

Pénzhasználat: A pénz használata 1000-es számkör fölött a gyermek képességétől függően.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel és nevezze meg az összes bankjegyet. Tudjon különböző pénzermékből 1000 Ft-ig megadott összeget kifizetni, 500 Ft-ból visszajárót kiszámolni, ha szükséges segédeszközzel.

Tartalom:

Egyéb mérések: Hosszúság, tömeg, űrtartalom tanult mértékegységeinek átváltása.

Minimális teljesítmény:

Tudja átváltani a tanult mértékegységeket, ha szükséges segédeszközzel (pl. mérőszalag, vonalzó).

Geometria

Tartalom:

Síkidomok (négyzet, téglalap) kerületének és területének kiszámítása, képlete, jele, mértékegysége. Testek tulajdonságainak megfigyelése, megfogalmazása, élek száma és hosszúsága.

Minimális teljesítmény:

Tudja segédeszköz használatával kiszámítani a négyzet és a téglalap kerületét, területét úgy, hogy az adatokat a megadott képletbe behelyettesíti. Határozza meg a testek fenti tulajdonságait.

"B" változat

Számolás - mérés előkészítése

2. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Egyeztetés: - formaegyeztetés

- tárgyak képeinek egyeztetése (mindennapi használati tárgyak képe, fénykép rajzzal, színes rajz fekete rajzzal)

Válogatás: - azonos csoportba tartozó tárgyak szín szerinti válogatása többfelé

- azonos csoportba tartozó tárgyak forma szerinti válogatása többfelé

Minimális teljesítmény:

Tudjon tárgyakat a tartalomban megjelölt szempontok szerint válogatni, egyeztetni.

Algebra

Tartalom:

3-as számkör: számjegyek felismerése, tárgyak számlálása, számjegy-mennyiség egyeztetés.

Minimális teljesítmény:

Az adott számkörben tudjon számjegyet számjeggyel egyeztetni.

Sorozatok

Tartalom:

Minta alapján soralkotás egy szempont szerint, két változóval. 4-5 lépésből álló tevékenység követése.

Minimális teljesítmény:

Tudjon segítséggel minta alapján sort alkotni, egy szempont szerint, két változóval. Tudjon 4-5 lépésből álló tevékenységet tárgyas folyamatábrán követni.

Számolás - mérés előkészítése

3. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Kicsi-nagy fogalma.

Minimális teljesítmény:

Tudjon azonos, csak méretükben különböző tárgyakat nagyság szempontjából egymáshoz viszonyítani, válogatni (pl. kicsi kocka-nagy kocka).

Algebra

Tartalom:

3-as számkör gyakorlása, elmélyítése.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 3-as számkörben minta alapján számjegyet számjeggyel, tárggyal, tárgyképpel egyeztetni.

Sorozat

Tartalom:

5-6 lépésből álló tevékenység követése. Képes vagy tárgyas minta alapján soralkotás 1 szempont szerint, 3 változóval.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 5-6 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Tudjon minta alapján sort alkotni 1 szempont szerint, 2 változóval.

4. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Hosszú-rövid fogalma.

Minimális teljesítmény:

Tudjon azonos, csak hosszúságukban különböző tárgyakat hosszúság szempontjából egymáshoz viszonyítani, válogatni (hosszú ceruza-rövid ceruza).

Algebra

Tartalom:

Számkör bővítése 5-ig: számjegyek felismerése, tárgyak számlálása, számjegy-mennyiség egyeztetés.

Minimális teljesítmény:

A 3-as számkörben tudjon mennyiséget számjeggyel egyeztetni. Az 5-ös számkörben tudjon számjegyet számjeggyel egyeztetni.

Mérés

Tartalom:

"Üres" és "nem üres" fogalma.

Minimális teljesítmény:

Tudja két tárgy közül kiválasztani az "ürest" és a "nem ürest".

Sorozat

Tartalom:

5-6 lépésből álló tevékenység követése. 3-as számkörben a számok növekvő és csökkenő sorrendbe állítása számkártya használatával.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 5-6 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Állítsa növekvő sorrendbe a számokat 3-ig számkártyát használva.

5. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Személyével kapcsolatos állítások igazságértékének megállapítása.

Minimális teljesítmény:

Tudja eldönteni személyével kapcsolatos állításokról, hogy azok igazak-e vagy hamisak.

Algebra

Tartalom:

Egy és sok fogalma. Számjegy és mennyiség egyeztetése 5-ös számkörben. Számok írása 5-ig.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 5-ös számkörben számjegyet mennyiséggel egyeztetni.

Mérés

Tartalom:

Idő múlásának érzékeltetése homokóra vagy "tojásfőző óra" segítségével. Folyadék töltése pohárba a megadott jelig.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel, hogy a homokóra lepergése ill. a "tojásfőző óra" csörgése, a tevékenység befejezését jelzi. Tudjon pohárba a megadott jelig folyadékot tölteni.

Sorozat

Tartalom:

6-8 lépésből álló tevékenység követése. 5-ös számkörben számok növekvő és csökkenő sorrendbe állítása számkártya használatával.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 6-8 lépésből álló tevékenységet folyamatábrán követni. Állítsa növekvő sorrendbe a számokat 5-ig számkártyát használva.

6. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Tárgyak halmazokba rendezése különböző szempontok alapján (szín, forma, nagyság, hosszúság).

Minimális teljesítmény:

Tudjon tárgyakat megadott szempontok alapján halmazokba rendezni.

Algebra

Tartalom:

Számkör bővítése: 10-es számkör. Tárgyak számlálása, számjegy-mennyiség egyeztetés, számjegyek felismerése. A + jel ismerete, írása. Összeadás segédeszközzel. Tárgyak csoportosítása kettesével, hármasával. Számok írása 10-ig.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel a számjegyeket 10-ig, tudjon tárgyakat számlálni 5-ös számkörben. Tudjon tárgyakat kettesével párba állítani.

Mérés

Tartalom:

Jutalomként használt azonos értékű (1 Ft-os) pénzermék, vagy zsetonok összegyűjtése és beváltása a választott jutalomra. A "teli" fogalma.

Minimális teljesítmény:

Legfeljebb 10-es számkörben tudja követni a jutalomra beváltható pénzermék mennyiségét. Üres és teli tárgyak közül tudja kiválasztani a telit.

Sorozat

Tartalom:

Adott tevékenység 10-11 lépésének követése.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 10-11 lépésből álló tevékenységet folyamatában követni.

7. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Környezetével kapcsolatos egyszerű állítások igazságértékének megállapítása. Egyenlő, ugyanannyi fogalma.

Minimális teljesítmény:

Tudja eldönteni konkrét, környezetében látható, aktuálisan jelen lévő tárgyra, jelenségekre vonatkozó állításokról, hogy azok igazak-e vagy hamisak.

Algebra

Tartalom:

Műveletek végzése (összeadás-kivonás) 10-es számkörben tárgyak segítségével (zsetonok, korongok). Számjegy-mennyiség egyeztetés. Számok helye a számegyenesen 10-ig. Számok írása 10-ig. A +, - és = jelek felismerése, írása.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 10-es számkörben számjegyet mennyiséggel egyeztetni számkártyával. Csoportosítson tárgyakat kettesével, hármasával 10-es számkörben.

Mérés

Tartalom:

Pénzérték felismerése, megnevezése és válogatása 10-es számkörben. A pénz mértékegysége a forint.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel a következő pénzértéket: 1 Ft, 2 Ft, 5 Ft, 10 Ft, tudja azokat minta alapján válogatni.

Sorozat

Tartalom:

Számok növekvő és csökkenő sorrendbe állítása írásban vagy számkártyák használatával.

Minimális teljesítmény:

Tudja a számokat növekvő sorrendbe állítani 10-ig számkártyákat használva.

8. évfolyam

Gondolkodás

Tartalom:

Alacsony-magas fogalma.

Minimális teljesítmény:

Tudjon tárgyakat és élőlényeket tapasztalati úton magasság szempontjából összehasonlítani.

Algebra

Tartalom:

Számkör bővítése 20-ig: tárgyak számlálása, számjegy-mennyiség egyeztetés, számjegyek felismerése, írása, összeadás-kivonás tárgyak segítségével írásban. Sok-kevés, több-kevesebb fogalma, a relációs jelek ismerete, írása.

Minimális teljesítmény:

Jól látható mennyiségkülönbség esetén - számlálás nélkül, tapasztalati úton - tudja tárgyak mennyiségét egymáshoz viszonyítani (sok vagy kevés). 10-es számkörben tárgyak számosságának összehasonlításával, ismerje fel, ha azok egyenlők, valamint adott számú tárgyhoz tudjon ugyanannyit hozzárendelni. Ismerje fel 12-ig a számjegyeket, tudjon számjegyet mennyiséggel egyeztetni.

Mérés

Tartalom:

Analóg órán kismutató, nagymutató felismerése, a mutatók állásából egész, negyed, fél háromnegyed órák leolvasása.

Pénzérték megnevezése, felismerése, válogatása 20-as számkörben.

Minimális teljesítmény:

Kövesse az idő múlását a homokórán és a "tojásfőző órán". Ismerje fel az órán a számjegyeket, tudja megnevezni a nagymutató helyzetét (melyik számon áll). Ismerje fel a 20 Ft-os pénzermét.

Sorozat

Tartalom:

Számok növekvő és csökkenő sorrendbe állítása írásban, vagy számkártyák használatával 20-ig.

Minimális teljesítmény:

Tudja a számokat 12-ig növekvő sorrendbe állítani számkártyák használatával.

Értékelési módszerek:

- folyamatos megfigyelés
- a foglalkozás alatti és végi szóbeli értékelés
- évente min. 2 alkalommal írásbeli értékelés
- év eleji és év végi felmérés
- tematikus ellenőrzés, felmérés

Szükséges és ajánlott eszközök, tankönyvek:

számkártya

logikai készlet

korong, pálca

Mini-matt készlet

gyöngyök

építőjátékok (Lego, Duplo, fakocka)

termések

Montessori-rudak, színes rúd készlet

mérőszalag

0 kezdőpontú vonalzó

pénzermék, bankjegyek

számológép

környezetben található tárgyak, vizuális ábrázolatok

pontrácsos, négyzethálós lapok a kicsinyítés, nagyítás tanításához

gyurma

hőmérő

személmérleg

kétkarú mérleg

„tojásfőző óra”, homokóra, analóg- és digitális óra

térbeli testek (kocka, téglatest, gömb)

5. 4. Informatika

Ez a tantárgyi tanterv az átfedések miatt együtt tartalmazza a NAT informatika műveltségi anyagából elsősorban a szövegszerkesztéshez, kisebb mértékben a játék- és grafikai programok használatához szükséges, adaptálható, elemi szintű számítógép-kezelési ismereteket, és az írás - olvasás tanítását kiegészítő és segítő gépirás alapjait.

A számítógép-kezelés és gépirás tanításának céljai:

- kommunikációs eszköz biztosítása a nem- vagy nehezen beszélő, a rosszul érthető beszédű, és a kézírással írást elsajátítani nem tudó gyermekek számára;
- új információ-szerzési és tanulási lehetőség nyújtása fejlesztő és oktatási programok használatára való felkészítéssel;
- szociális szempontból nem megterhelő szabadidős tevékenység tanítása;
- hatékony új jutalmazási lehetőség (kedvelt aktivitás) megteremtése;
- munkatevékenység megalapozása jó képességű, ilyen irányú munkavállaláshoz megfelelő képességstruktúrájú és érdeklődésű tanulók számára;
- a legjobb képességű tanulók számára az Interneten keresztül történő információ-szerzés és kommunikációs lehetőség alapjainak megtanítása;

A tantárgy tanításának feladatai:

- elemi szintű számítógép használatával kapcsolatos ismeretek és készségek elsajátíttatása;
- a gépirás alapjainak megtanítása;

A gépirás oktatás csak az "A" tagozaton, és csak a tanterv tartalmi részében jelenik meg, mivel ennek megtanulása a tanulók különböző értelmi szintje és kezűgyessége miatt nem lehet egységes minimális teljesítmény.

Az informatika tantárgy mindkét változaton a 3. évfolyamon lép be, mert az anyanyelv tantárgyban meghatározott írás-, olvasási készségek ebben az évfolyamban teszik ezt lehetővé.

"A" változat

3. évfolyam

Tartalom:

Informatika

Számítógép használatához szükséges helyes testtartás kialakítása.

A szövegkurzor. A szököz-billentyű.

"Caps lock" billentyű nagybetűre váltó, és az "Enter" billentyű sorváltó funkciójának ismerete. Törlés a "Backspace" és a "Delete" billentyűkkel.

Számítógép billentyűzetén a nagy- és kisbetűk használata, szavak másolása.

Az egérkurzor. Az "egér" használata egyes, csak a tanult ismereteket igénylő játék-programokban.

A tanult ismereteket igénylő játékprogramok használata.

Gépirás

Gépeléshez szükséges helyes test- illetve kéztartás kialakítása.

Alaptartásból kiinduló nagybetűs írás: ASDF-JKLÉ betűkapcsolat gyakorlása. Ehhez kapcsolódóan a jobb kéz mutató-, középső-, és gyűrűs ujjához kapcsolódó betűk (H-Z-U-N-M, I, O-Ö) nagybetűs írása, e betűkkel betűkapcsolatok gyakorlása. Szóközbillentyű használata a jobb hüvelykujjal.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel és tudja követni a szövegkurzort a monitoron.

Ismerje a "Caps lock" és az "Enter" billentyűk funkcióját, tudja azokat megfelelően használni.

Tudjon szavakat (tanult szóképek közül) nagybetűkkel egymás alá másolni.

Ismerje fel és tudja követni az egérkurzort a monitoron.

Legalább egy tanult ismereteket igénylő, egyszerű játékprogram használata.

4. évfolyam

Tartalom:

Informatika

A számítógép fő funkcionális kiegészítő részei: a monitor, az egér, a klaviatúra, a lemezmeghajtó.

A számítógép bekapcsolása, a Windows program, és azon belül a szövegszerkesztő "Word" program, illetve egyes játékok elindítása.

Írásjelek közül a pont és a vessző használata.

Szavak, mondatok írása, másolása, javítása.

Gépirás

Asdf-jklé betűkapcsolat további gyakorlása, ehhez kapcsolódóan bal kéz mutató- és középsőujjához kapcsolódó betűk (r-t-g-b-v, e-c) írása, e betűkkel betű és szókapcsolatok gyakorlása. Szóközbillentyű használata a bal hüvelykujjal.

Minimális teljesítmény:

Tudja bekapcsolni a számítógépet és elindítani legalább egy, a tartalomban megadott programot.

Tudja használni az "egeret" legalább egy, a Windows programban megtalálható, csak "egér" használatát igénylő játék elindításában.

Tudjon nyomtatott (vagy képességeihez mérten írott) betűvel írt szavakat, mondatokat másolni. Tudja a szavakat a szóközbillentyű segítségével egymástól különválasztani.

5. évfolyam

Tartalom:

Informatika

A szövegkurzor mozgatók és a segédbillentyűk (Control, Alt, Shift) funkcionális használata írásban, játékokban. Az Escape billentyű használata.

A "Shift" billentyű használata mondatkezdő nagybetűk írásához. Mondatvégi írásjelek közül a kérdőjel, felkiáltójel tanulása. Számok írása.

Az "egér" használata a kijelölésekben. Betűméret változtatása.

A Norton Commander program, ezen belül a JÁTÉK könyvtár elindítása, a megfelelő játék kiválasztása.

Szavak, mondatok, 5-6 mondatos szövegek másolása, önálló írása. Hibák javítása törléssel, majd újra írással, a szövegen belüli sor ill. betű- visszalépések nélkül.

Gépirás

Asdf-jklé betűkapcsolat gyakorlása kisbetűkkel, ehhez kapcsolódóan jobb kéz kisujjához kapcsolódó betűk (p-ü-ó-ő-ú-á-ű) kisbetűs írása, e betűkkel betű- és szókapcsolatok gyakorlása.

Minimális teljesítmény:

Használja funkciójuknak megfelelően a kurzor mozgatókat a játékprogramokban. Használja a "Shift" billentyűt nagybetűk ill. írásjelek írásánál. Tudjon mondatokat másolni, ill. szavakat, mondatokat önállóan vagy tollbamondásra írni.

6. évfolyam

Tartalom:

Informatika

A "File" menüsor. Az új oldalt és a megnyitást jelző ikonok.

Egyéb ikonok használata az "egér" segítségével.

Szavak, mondatok másolása, kijelölése, formázása, szövegrendezés.

Írásjelek tanulása (" , +, %, /, (,) , =).

Gépirás

Asdf-jklé betűkapcsolatok gyakorlása, ehhez kapcsolódóan bal kéz gyűrűs- és kisujjához kapcsolódó betűk (w-q-í-y-x) kisbetűs írása, ezen betűkkel betű- és szókapcsolatok gyakorlása.

Írásjelek közül a jobb kéz középső-és gyűrűs ujját használva a vessző és a pont írása.

Minimális teljesítmény:

Másoljon szavakat, mondatokat. Ezek formázásában az ikonok közül tudja használni a "félkövér", a szöveg elrendezésében a „balra igazítás” ikonokat.

Tudjon a File menüsort vagy az ikonokat használva új oldalt nyitni.

7. évfolyam

Tartalom:

Informatika

3,5-s lemez használata. A vírusmentesítő program használata.

Mentés és nyomtatás a File menüpontból és az ikonokból. Dokumentum megnyitása, bezárása, kilépés. A számítógép kikapcsolása.

Szavak, mondatok, szövegek másolása, formázása, rendezése.

Gépirás

"Shift" billentyű használata jobb- és balkéz kisujjával a mondat ill. névkezdő nagybetűk írásához.

Számok, írásjelek (kivéve pont, vessző), "Backspace" ill. "Delete" billentyűk használata, úgy, hogy közben nézheti a billentyűzetet.

Szókapcsolatok gyakorlása, keresztnevek írása. 2-3 szavas mondatok írása másolással és diktálással.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel a kislemezt, és tudja a megfelelő helyen a gépbe helyezni. Tudjon a lemezről megadott dokumentumot megnyitni és elmenteni legalább egyikével a lehetséges módoknak. Mentés után tudjon dokumentumot kinyomtatni.

Tudja a dokumentumot bezárni és az adott programból kilépni, tudja a számítógépet kikapcsolni.

Másoljon szavakat, mondatokat, rövid szövegeket.

8. évfolyam

Tartalom:

Informatika

Szövegek másolása, velük való munka:

A „Szerkesztés” menüsorból a "Mindent kijelöl" menüpont. Hibás lépés törlése a „Szerkesztés” menüsor "Visszavonás" menüpontja, ill. az ezt jelölő ikon segítségével. „Nézet” menüsorból a "Normál" és a "Nyomtatott forma" menüpontok. A "Nagyítás", "Kivágás", "Beillesztés", "Másolás" ikonok használata.

Gépirás

Szavak, szókapcsolatok, mondatok írásának gyakorlása, rövid szövegek írása, a hibátlanág szem előtt tartásával.

Minimális teljesítmény:

Tudjon 10 mondatos szöveget másolni.

Tudja változtatni leírt dokumentumának nézetét és nagyságát a "Normál" és a "Nyomtatott forma" menüpontok, valamint a "Nagyítás" ikon segítségével.

Tudja használni a "Mindent kijelöl" menüpontot az egész szövegre vonatkozó kijelölés esetén.

"B" változat

Tartalom:

- Számítógép használatához szükséges helyes testtartás kialakítása.

- Az "egér" használata rajzolóprogramban, egyes (csak "egér" használatát igénylő, egyszerű) játékprogramokban. Az egérkurzor.

Cél: rajzolóprogramot használva értse meg az általa mozgatott "egér" és a képernyőn megjelenő ábra összefüggését.

- Az egér használata játékprogramokban. A szövegkurzor.

Cél: Játékprogramokban is tudja követni az egérkurzort a monitoron, értse meg az összefüggést az által mozgatott "egér" és az egérkurzor helye között.

Ismerje fel a szövegkurzort a monitoron, olyan szinten, hogy tudja vele követni az írását.

- A számítógép billentyűzetén a nagybetűk használata, szavak másolása. Szóközbillentyű használata.

Cél: Folyamatos nagybetűs írásra beállított billentyűzettel tudjon szavakat másolni, önállóan írni folyamatosan, sorváltás nélkül, előre beállított szövegformában.

- Az Enter billentyű sorváltó funkciójának ismerete. A Backspace és Delete billentyűk használata.

Cél: Tudjon sort váltani az Enter billentyűt használva. Hibáit tudja javítani a Backspace billentyű használatával úgy, hogy legfeljebb 2-3 betűt töröl.

A Backspace és a Delete billentyűk használatával tudjon szavakat vagy mondatokat törölni.

Szükséges és ajánlott eszközök:

- Windows-, és azon belül Word, Write, Paintbrush programokat tartalmazó személyi számítógép

- a gépirás tanításához használható betű- és szókapcsolatok gyűjteménye

(ajánlott tankönyv: Kökény Sándor: Gépirás I-II., Tankönyvkiadó 1990. - ebben szereplő szó- és betűkapcsolási gyakorlatok)

- a gépirás tanításához használható mondatok, szövegek gyűjteménye (más tantárgyakhoz kapcsolódó, hétköznapi témájú mondatok és szövegek)

- megfelelő szintű, Windows alapú, gépirás tanító és gyakoroltató számítógépes programok (használat megtanítása ilyenkor kerüljön bele a tananyagba)

5. 5. 1. Környezetismeret

5. 5. 2. Környezet-és egészségvédelem

A Környezetismeret tantárgy az 1-6. évfolyamok számára készült, 7. és 8. osztályban Környezet-és egészségvédelem néven folytatódik, melyben integráltan jelenik meg a Társadalmi ismeretek és gyakorlatok.

A tantárgy címe és a témakörök részben megegyeznek a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók számára kiadott kerettantervben foglaltakkal. Ezen kívül az autizmussal élő tanulók speciális szükségleteihez alkalmazkodva magába foglalják a NAT "Az ember és társadalom" műveltségi területből a társadalmi ismeretek és az emberismeret "Minimális teljesítményeinek" feldolgozható elemeit. Az "Ember és természet" valamint a "Földünk és környezetünk" műveltségi területek tartalmára épül és integrált formában egyesíti az elemi biológiai, fizikai, kémiai, egészségtani és földrajzi ismereteket.

A tananyag koncentrikus szerkesztése lehetővé teszi az ismeretek fokozatos bővítését. A tananyagválasztás során meghatározó szempont volt, hogy csak azokat az ismereteket ajánlott tanítani, amelyekhez kapcsolódóan azok gyakorlati alkalmazására is azonnal sor kerül. A követelmények meghatározásakor tisztában kell lennünk azzal, hogy az ismeretek önálló alkalmazása csak elemi szinten várható el tanulóinktól.

A tantárgy tanításának célja:

A környezetismeret tantárgy tanulása során a gyermek szerezzon ismereteket tárgyi és személyi környezetéről, az azokban lezajló folyamatokról, ismereteit mindennapi élethelyzetekben mozgósítani és lehetőség szerint alkalmazni tudja.

A Környezetismeret valamint a Környezet- és egészségvédelem tantárgyak feladata, hogy a következő témakörökben ismereteket nyújtson, képességeket, készségeket alakítson ki:

<i>Témakörök</i>	<i>„A” változat</i>	<i>„B” változat</i>
AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE	1-8. évfolyam	1-8. évfolyam
Tárgyi környezet	1-6. évfolyam	1-8. évfolyam
Tájékozódási alapismeretek	2-5. évfolyam	
Időbeli tájékozódás	1-6. évfolyam	1-8. évfolyam
Társadalmi környezet, önismeret	1-8. évfolyam	1-8. évfolyam
Közlekedési ismeretek	1-8. évfolyam	1-8. évfolyam
Lakóhelyismeret	7-8. évfolyam	
AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI	2-6. évfolyam	2-8. évfolyam
TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK	2-8. évfolyam	4-8. évfolyam

Módszertani alapelvek:

Az autizmussal élő tanulók speciális ismeretszerzési nehézségei miatt a tanítás során nem számíthatunk a gyermekek előzetes megfigyeléseire, élményeire, ezért a közvetlen tapasztalásra kell a hangsúlyt fektetni. Törekedni kell arra, hogy a gyermek az

ismeretszerzés minden fázisában azon a helyszínen, olyan helyzetben szerezzen tapasztalatokat és tanuljon új készségeket, ahol azokat a későbbiekben fel kell használnia.

1. Évfolyam

„A” és „B” változat megegyezik.

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

A környezetében található tárgyak tulajdonságainak és használatának cselekvéses, tapasztalati úton történő megismerése az összes érzékszerv segítségével: a tárgyak színe, mintázata, alakja, felülete, íze, hangja, szaga, halmazállapota, hőmérséklete. Az alapszínek.

Minimális teljesítmény az „A” változaton való továbbhaladáshoz:

Tudjon környezetében előforduló tárgyakat a megadott szempontok szerint egyeztetni, válogatni, sorrendbe rakni, párosítani.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

Saját keresztnév, családtagok keresztnéve, osztálytársak, tanárok keresztnéve. Főbb testrészek: (fej, nyak, mell, has, hát, kar, láb) megmutatása saját testén és más személyeken. Bal és jobb oldal elkülönítése saját testén.

Minimális teljesítmény az „A” változaton való továbbhaladáshoz:

Saját keresztnévére odaforduljon.

Időbeli tájékozódás:

Tartalom:

Az időjárás jelenségeinek közvetlen megfigyelése, megtapasztalása.

Minimális teljesítmény az „A” változaton való továbbhaladáshoz :

Vegyén részt az időjárással kapcsolatos megfigyeléseken.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Az utcai közlekedés előkészítése. A pedagógus kéréseinek „Állj meg!” „Gyere ide!” „Maradj mellettem!” teljesítése zárt területen (osztályterem, épület, udvar) belül.

Minimális teljesítmény az „A” változaton való továbbhaladáshoz:

Zárt területen pedagógus kérésére álljon meg, menjen oda a felnőtthez és maradjon ott vagy haladjon a pedagógus mellett.

Minimális teljesítmény a „B” változaton való továbbhaladáshoz:

Vegyén részt az egyéni fejlesztési tervének megfelelően a foglalkozásokon.

"A" változat

2. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

A kevert színek, a fekete és a fehér. Gömbölyű és szögletes tárgyak. Sima és érdes felület. A tárgyak egymáshoz viszonyított méretei. Az általa használt közlekedési eszközök felismerése és megnevezése. A tárgyak részei, a rész-egész viszony. A folyékony és szilárd halmazállapot.

Minimális teljesítmény:

Tudjon megnevezni 6-8 tanult szint tárgyakon. Két adott tárgy közül tudja megmutatni a kicsit, nagyot, hosszút, rövidet.

Tudja elkülöníteni a folyékony halmazállapotot a többitől.

Tájékozódási alapismeretek

Tartalom:

A tárgyak alaprajzának elkészítése körülrajzolással, az alaprajz és a tárgy egyeztetése.

Minimális teljesítmény:

Tudja egyeztetni néhány, gyakran használt tárgy alaprajzát a tárggyal

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az időjárás jelenségeinek közvetlen megfigyelése, megtapasztalása. Az általa jól észlelhető jelenségek megfogalmazása (süt a nap, esik az eső, esik a hó)

Minimális teljesítmény:

Tegyen önálló megállapításokat az időjárásra vonatkozóan.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

Név, lakcím, családtagok neve. Az osztálytársak, a tanárok neve. Saját testrészei.

Minimális teljesítmény:

Mutassa meg főbb testrészeit. Tudja a nevét, életkorát, lakcímét, (helység, utca) szüleinek, testvéreinek nevét.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Tapasztalatok gyűjtése a gyalogos közlekedésről az iskola környékén. A járda, az úttest megismerése.

Minimális teljesítmény:

tudjon adott hosszúságú útszakaszon a pedagógus mellett haladni, és kérésre megállni.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

Ismerkedjen a környezetében található növényekkel, állatokkal és azok nevével. A növény és állat fogalmak bevezetése. Csoportosítás főfogalmak szerint (növények, állatok). Az általa fogyasztott gyümölcsök ehető és nem ehető részeinek elkülönítése.

Minimális teljesítmény:

Legyen képes segítséggel egyszerű megfigyeléseket végezni a közvetlen környezetében élő növényekről és állatokról. Legyen képes egyszerre egy adott szempont szerint egyszerű válogatásokat, csoportosításokat végezni.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

A fej részeinek (száj, szem, orr, fül, haj, arc, homlok, fogak, nyelv) megmutatása saját testén és más személyeken. Testrészeinek megfigyelése tükör előtt. Páros testrészek. Bal- és jobboldal elkülönítése saját testén.

Minimális teljesítmény:

Legyen képes megmutatni a főbb testrészeket önmagán és másokon.

3. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

A környezetében található tárgyakkal kapcsolatos ismeretek bővítése, egymáshoz viszonyított helyzetük meghatározása. A tárgyak egymáshoz viszonyított méretei, súlya. A színek világos és sötét árnyalatai. A folyadék és szilárd halmazállapotú anyagok főbb jellemzői.

Minimális teljesítmény:

A megadott szempontok szerint tudja felsorolni egy ismert tárgy jellemzőit, és csoportosítani az általa használt tárgyakat. Tudjon két tárgyat a tanult módon összehasonlítani.

Tájékozódási alapismeretek

Tartalom:

A tárgyak kicsinyített alaprajza. A tanulóasztal, az étkezőasztal és a rajtuk található tárgyak kicsinyített alaprajza.

Minimális teljesítmény:

Egyeztesse a tanult tárgyak kicsinyített alaprajzát a tárggyal, illetve a tárgy képével.

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az időjárás jelenségeinek megfigyelése hideg van, meleg van, ködös az idő. Napszakok (reggel, délelőtt, dél, délután, este) jellegzetességei a hozzájuk kapcsolódó cselekvések megfigyelése.

Minimális teljesítmény:

Legyen képes az időjárás elemeinek vonatkozó megállapításokból a megfelelőt kiválasztani. Egy napszakhoz, egy tevékenységet rendelni.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

A tanuló külső tulajdonságai. Fiú-lány megkülönböztetése. A családi relációk, kapcsolatok-szülők, testvérek, nagyszülők. Az osztálytársak, a tanárok neve. Az iskolában dolgozó személyek foglalkozásuk szerint. Családi ünnepek is hozzájuk kapcsolódó tárgyak összekapcsolása.

Minimális teljesítmény:

Jellemezze egy-egy szóval külsejét (testmagasság: alacsony, magas hajszín, szemszín) Tudja a nemét. Tudja családjában a rokoni kapcsolatokat,(szülők, testvérek, nagyszülők) tanárai, társai nevét.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

A gyalog közlekedés szabályai az iskola környékén. Átkelés az úttesten közlekedési jelzőlámpával ellátott gyalogátkelőhelyen.

Minimális teljesítmény:

A pedagógus kérésére átkelés előtt álljon meg a járda szélén, és jelezze, ha átkelhet.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

A környezetében található állatok mozgásának (járás, mászás, ugrás, repülés), kültakarójának (toll, szőr) a kültakaró színének, testrészeinek megfigyelése, összehasonlítása, hangjának megfigyelése és felismerése.

A közvetlen környezetében élő növényeknek: fák, bokrok, virágos növények főfogalom alá sorolása az ismertebb fajok felismerése, megnevezése, főbb részeik megnevezése, jellemzőik.

Minimális teljesítmény:

Legyen képes irányított megfigyeléseket végezni a környezetében élő növényekről és állatokról.

Legyen képes egy adott szempont szerint összehasonlításokat, csoportosításokat végezni.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Az ismert testrészek körének bővítése (csípő, comb, nemi szerv, stb.). A fiú lány megkülönböztetése. Az érzékelés folyamatának és az érzékszervek elemi szintű ismerete. Az ízlelés szerve a nyelv, a savanyú, keserű, édes, sós íz. A tapintás és hő érzékelés szerve a bőr, a hideg a meleg az érdes és sima felület. A szaglás szerve az orr, kellemes illatok, kellemetlen szagok. A hallás szerve a fül, hangos és halk hangok a hallókészülék szerepe. A látás szerve a szem, látáshibák, a szemüveg szerepe. Az ismeretek felhasználása az egyes önkiszolgáló tevékenységek során.

Minimális teljesítmény:

A tanult jegyek alapján tudja, hogy melyik nemhez tartozik. Tudja megmutatni a tanult testrészeit és szerveit önmagán. Ismereteit használja az önkiszolgáló tevékenységek (öltözés, tisztálkodás, étkezés) közben.

4. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

Az iskola helyiségeinek berendezési tárgyai, egymáshoz viszonyított helyzetük. Az egyes helyiségekben végezhető tevékenységek. Az általa használt tárgyak anyaga, a fa, fém, papír, műanyag, üveg, porcelán, bőr, textil fogalmak bevezetése.

Az elektromos árammal működő tárgyak, eszközök használata. A házi telefon és használata.

Az anyagok fizikai változásának megfigyelése ütés, nyomás, hajlítás hatására és ételkészítés közben: elszíneződés, felaprózódás, keveredés, oldódás. A termikus kölcsönhatás elemi értelmezése: a forró folyadéktól az edény is felmelegszik. A víz különféle állapotának érzékelhető jegyei: jég, gőz, hideg- és melegvíz. Az ivóvíz: az iható és nem iható víz elkülönítése.

Minimális teljesítmény:

Tudja megnevezni az iskola helyiségeiben található tárgyakat, azok helyét, anyagát. Tudja az egyes tevékenységek helyét az iskolában. Értse a helyzetre vonatkozó viszonyszavakat: előtte, mögötte, alatta, fölötte, mellette, közel, távol. Vegye észre, és nevezze meg az anyagok tanult fizikai tulajdonságainak megváltozását.

Tájékoztató alapismeretek

Tartalom:

A tanterem alaprajza: a nyílászárók, a bútorok helye, egyes tevékenységek helyének bejelölése.

Minimális teljesítmény:

A saját helyét jelölje be a tanterem alaprajzába, amelyen a bútorok helye is fel van tüntetve.

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az időjárás elemeinek (napsugárzás, hőmérséklet, csapadék, szél) irányított megfigyelése, jellemzői (pl.: szitál, esik, ömlik, zuhog). A víz megfigyelése a természetben pl. pocsolya, eső, hó, jégeső. A hét napjainak neve, sorrendje, munka és pihenőnapok eltérő napirendje.

Minimális teljesítmény:

Legyen képes az időjárás elemeire vonatkozó megállapításokból a megfelelőt kiválasztani. A hét napjai közül tudja a munkanap és pihenőnapokat elkülöníteni.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

A saját testének jellemzői, (testmagasság, testalkat, szemszín, haj) összehasonlítása más személlyel. A saját testmagasság növekedésének megfigyelése. Ruházat. Rokoni kapcsolatok. Köszönés. A tanuló egy napja (tevékenységek, helyszínek). Az iskola neve, címe. Otthoni lakás, berendezési tárgyak, otthoni tevékenységek. A környezetéből ismert foglalkozások (pl. bolti eladó, orvos, fodrász, stb.), és szülei foglalkozása.

Minimális teljesítmény:

Legyen képes családján belüli rokonsági kapcsolatok felismerésére, megnevezésére. Köszönjön ismert személyeknek az életkorának és a helyzetnek megfelelően. Jellemezze saját magát a tanult szempontok szerint, hasonlítsa össze testének jellemzőit más személlyel. Napirendje segítségével tudja, hogy milyen tevékenységeket végzett el egy napon belül, mindezt hol, milyen eszközökkel tette. Tudja iskolája címét (helység, utca). Otthonának alaprajzába ragassza be a berendezési tárgyak alaprajzát. Sorolja fel, hogy mit szeret otthon csinálni.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

A gyalogos közlekedés szabályainak megismerése, átkelés úttesten az iskola környékén. A haladás megfelelő tempója.

Minimális teljesítmény:

Pedagógus kérésére álljon meg a járda szélén, és jelezze ha jármű közeledik.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

A növények részei: elemzés, képről felismerés, azonosítás, megnevezés, rész és egész viszonya.

A növények változásának megfigyelése az egyes évszakokban, és a változással kapcsolatos kifejezések megismerése (lehull, virágozik, zöldell, megérik).

A környezet állatainak megadott szempontok szerinti megfigyelése, csoportokba rendezésük: az állatok utódai, szaporodásuk, a kicsinyek gondozása.

Minimális teljesítmény:

Legyen képes egy növényt vagy egy állatot több adott szempont alapján megfigyelni, egy másik növényvel ill. állattal összehasonlítani. Legyen képes a rész-egész viszony felismerésére a tanult ismeretek körében.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Az emberi szervezet egészségestől eltérő állapotai. A leggyakoribb betegségek (fogszuvasodás, légúti megbetegedések, gyomorrontás, stb.) sérülések (vágás, szúrás, égés) és tüneteik (láz, köhögés, nátha, torokfájás, hasmenés, hasfájás, hányás, felhorzsolódás, vérzés). Viselkedési szabályok az egyes betegségek esetén, otthon, az orvosnál, a kórházban. A nemek (férfi-nő) és a felnőttkor-gyermekkor elkülönítése.

Minimális teljesítmény:

Nevezze meg, hogy melyik testrésze fáj. Az általa ismert személyekről tudja megmondani, hogy férfi vagy nő, felnőtt vagy gyermek korú, és köszönjön ennek megfelelően.

5. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

A tárgyi környezet

Tartalom:

A víz forrása, a párolgás, a gőz halmazállapot. Az égés, az éghető anyagok. A tűz pusztítása, megelőzés, tűzoltás. A telefon használata városi hívásra. A segélyhívószámok.

A tágabb környezet megismerése. Az iskola és környékén található épületek. A fontosabb információs és figyelemfelhívó táblák, telefonfülkék, hulladékgyűjtők, korlátok, piktogramok. Az iskola közvetlen közelében található gyógyszertár, a közeli park, játszótér. Tömegközlekedési útvonalak és megállóhelyek az iskola környékén. Ismerkedés a közlekedési eszközökkel: személyszállító eszközök, tömegközlekedési eszközök.

Minimális teljesítmény:

Ismerje az iskola épületének külső jellemzőit, az iskola környékén található számára fontos közlekedési jelzőtáblákat, a hulladékgyűjtők használatát, a járdaszéli korlátok szerepét, a legfontosabb információkat hordozó piktogramok jelentését. Ismerje fel és nevezze meg a személyszállítás és a tömegközlekedés eszközeit. Tudjon segítséggel telefonon ismert személyt hívni.

Tájékozódási alapismeretek

Tartalom:

Az iskola alaprajza: a helyiségek és egymáshoz viszonyított helyzetük. Útvonalak a tevékenységek helyszínei között.

Minimális teljesítmény:

Tudja megnevezni az iskola alaprajzán az egyes helyiségeket.

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az évszakok, hónapok neve, jellemző időjárásuk.

Minimális teljesítmény:

Tudja, hogy az adott időpontban melyik évszakban és hónapban járunk. Tudja adott megállapítások közül az aktuális évszakra jellemzőket kiválasztani. Évszakokhoz kapcsolódó ünnepeket ismerje.

Társadalmi környezet, önismeret

Tartalom:

Testméretek (kar hossza, derékbőség, láb mérete, testsúly) változásainak megfigyelése. Az emberi élet szakaszai, saját élettörténet. Közlekedési útvonal az iskolába, haza.

Minimális teljesítmény:

Figyelje meg, hogy az évek múlásával hogyan változnak testméretei. Tudja, hogy eddigi élete során milyen életszakaszokban járt már (fényképek, videofelvételek segítségével) és most hol tart. Naptárba jelölje be családtagjai, csoporttársai és saját születés - és névnapját. Pedagógus segítségével készítsen az alkalomhoz és személyhez illő egyszerű ajándékot. Sorolja fel, milyen közlekedési eszközökkel jut el az iskolába, illetve haza.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Gyalogos közlekedés az iskolától távolabb lévő helyszínekre.

A tömegközlekedési eszközök és a mozgólépcső használatának szabályai. Fel- és leszállás, kapaszkodás.

Minimális teljesítmény:

Pedagógus kérésére álljon meg a járda szélén és jelezze, ha balesetmentesen át lehet kelni az úttesten. Pedagógus segítségével tartsa be a tömegközlekedési eszközök és a mozgólépcső használatának tanult szabályait.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

A növények egyedfejlődése során bekövetkező változások megfigyelése.

Legfontosabb zöldségféléinket adó növényeink: paprika, paradicsom, fejeskáposzta, sárgarépa, burgonya, vöröshagyma ehető részeinek megismerése. A zöldségfélék jelentősége táplálkozásunkban. A zöldségfélék felhasználása a különböző ételek elkészítésénél.

Minimális teljesítmény:

Tudja segítséggel a megismert zöldségféléket a tanult módon felhasználni.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Az emberi élet első négy szakasza: újszülöttkor, csecsemőkor, kisgyermekkor, kisiskoláskor.

Az egyes életszakaszok időtartama, főbb jellemzők, méretbeli, alakbeli változások.

Minimális teljesítmény:

A környezetében élő, ismert gyerekekről állapítson meg jellemzőket adott szempontok alapján.

6. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

Az iskolakörnyék térképe, az iskola, az utca, a szomszédos és szemközti épületek helye. Az, utca neve, az épületek házátszáma. Saját otthonának közvetlen környezete, postahivatal, üzletek, gyógyszertár, orvosi rendelő, tömegközlekedési megállóhelyek ismerete. Saját lakóhely és az iskola helye Budapest térképén. Az írott sajtóból időjárás-jelentés elolvasása, adott szempont alapján a lakóhelyére vonatkozó információk gyűjtése, egyszerű következtetések levonása az öltözködéssel és a tervezett programokkal kapcsolatban.

Minimális teljesítmény:

Az iskolakörnyék térképén jelölje be az iskolaépületet és az odavezető útvonalakat. Otthonának környékén, vagy más helyszíneken el tudjon jutni a tanult helyszínekre. A hőmérsékletre, csapadéokra vonatkozó információk kiválasztása, gyakorlati következtetések levonása segítségével.

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az időjárás huzamosabb (egy hétig tartó) megfigyelése és jegyzetelése adott szempontok alapján. A hőmérő leolvasása, a hőmérséklet napi változásainak megfigyelése saját mérések alapján.

Minimális teljesítmény:

A megfigyelés eredményét legyen képes a tanult módon lejegyezni.

Társadalmi környezet, önismeret

Tartalom:

Ruházat. A serdülőkor látható testi változásai. A nemiséggel kapcsolatos alapvető viselkedési szabályok. A saját tevékenységek elemzése a kapott segítség mértéke és módja szerint. Közösségi ünnepek.

Minimális teljesítmény:

Tudja, hogy a ruházat kiválasztása életkortól, alkalomtól, időjárástól függhet. Ismerje, hogy az egyes ruhadarabok milyen alkalomhoz, életkorhoz illenek, segítséggel válassza ki ennek megfelelően ruházatát. Ismerje fel magán a serdülőkorral kapcsolatos változásokat és segítséggel tartsa be a nemiséggel kapcsolatos alapvető viselkedési

szabályokat. Ismerje fel segítséggel, melyik tevékenységeket képes már önállóan elvégezni, miben, mit, s mennyit kell segíteni.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Viselkedési szabályok a tömegközlekedési eszközökön. A balesetek okai, következményei, megelőzésük lehetőségei. Udvariassági szabályok a tömegközlekedési eszközökön, az ülőhely elfoglalás és átadás szabályai. A menetjegy használata.

Minimális teljesítmény:

Tudjon pedagógus segítségével úgy utazni, hogy viselkedése ne legyen balesetveszélyes és ne keltsen feltűnést, kezelje menetjegyét.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

Legismertebb hazai gyümölcsféléink (pl.: szilva, alma, körte, szőlő, barack) megismerése, érési idejük. Déligyümölcsök. A gyümölcsök jelentősége táplálkozásunkban.

Néhány ház körül élő állat (kutya, macska) testfelépítése, életmódja. A kutya- és macskatartás szabályai, az állatokkal való helyes bánásmód.

Minimális teljesítmény:

Ismerje a tanult gyümölcsféléket és felhasználásuk néhány módját.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Serdülőkor A nemi érés folyamata, és megnyilvánulásai, a látható testi változások, a mutálás. A pattanásos bőr ápolása. A menstruáció, a magömlés és az ezekkel kapcsolatos higiéniai szabályok.

Az emberi élet szakaszai: az ifjúkor a felnőttkor, az öregkor. A felnőtté válás testi jegyei (mindkét nemből), a külső és belső nemi szervek. Az egyes életszakaszok időtartama és jellemzői (biológiai változások, társadalmi összefüggések). A másik nemmel kapcsolatos alapvető viselkedési szabályok (közeledés, elhárítás).

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel magán a serdülőkorral kapcsolatos változásokat. Segítséggel tartsa be az ezekkel járó higiéniai szabályokat. Tudja, hogy a környezetében élő személyek melyik életszakaszban vannak. Ismerje, és segítséggel tartsa be a másik nemmel kapcsolatos alapvető viselkedési szabályokat.

KÖRNYEZET ÉS EGÉSZSÉGVÉDELEM

7. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Lakóhelyismeret

Tartalom:

Budapest helye Magyarország térképén. Tájékozódás Budapest térképén: a Duna, hidak, pesti oldal, budai oldal, kerületek jelölése, rövidítések. Ismerősök, rokonok lakóhelye a térképen, a gyermek által látogatott helyek (uszoda, Állatkert, Gyermekvasút, múzeumok) és az odavezető útvonalak bejelölése és megtervezése a térképen.

A televízió időjárás-jelentésének megfigyelése, adott szempontok alapján a lakóhelyére vonatkozó információk gyűjtése a másnapi időjárással kapcsolatban. Egyszerű következtetések levonása az öltözködéssel és a lehetséges programokkal kapcsolatban.

Minimális teljesítmény:

Budapest térképén segítséggel jelölje be az ismert célhoz vezető útvonalat, és felnőtt segítségével jusson el oda. A hőmérsékletre és csapadéokra vonatkozó információk gyűjtése, következtetések levonása segítséggel.

Társadalmi környezet, önismeret

Tartalom:

Nemek közötti különbségek. A serdülőkor testi változásai (bőr, testméretek, testápolás, hajviselet, ruházat). A serdülőkor viselkedési változásai.

Szakorvosi rendelők, kórházak, ügyeleti rendek ismerete.

Minimális teljesítmény:

Tudja és ismerje fel a férfi és a nő közötti testi különbségeket. Tudja, hogy a serdülőkor milyen testi változásokkal jár együtt, segítséggel végezze el a testápolási műveleteket. Segítséggel tartsa be a másik nemmel kapcsolatos viselkedési szabályokat.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Bérletváltás és használat. Az ellenőr munkája. A gyalogos közlekedés szabályai a lakóhelye környékén az általa használt útvonalakon. Közlekedés az iskola és a lakóhelye között. Udvariassági szabályok a tömegközlekedési eszközökön fel- és leszállásnál. Menetjegyváltás.

Minimális teljesítmény:

Váltsa meg bérletét pedagógus segítségével. Tudja, hogy az ellenőr kérésére fel kell mutatnia érvényes bérletét, vagy menetjegyét.

Segítséggel váltsa meg és használja a menetjegyét. A tömegközlekedési eszközökön felnőtt segítségével tartsa be a tanult közlekedési, udvariassági és viselkedési szabályokat. Figyelje a megállókat, tudja hol kell leszállnia.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Az ember szaporodása, a terhesség. A nemi élet, fogamzásgátlás, önkielégítés.

Minimális teljesítmény:

Legyenek ismeretei a gyermekvállalás biológiai és társadalmi feltételeiről.

8. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Lakóhelyismeret

Tartalom:

Tájékozódás Magyarország domborzati térképén a fő világtájak segítségével. Magyarország nagy tájai, vízrajza.

Az írott sajtóból és a televízió időjárás előrejelzéséből adott szempontok alapján információk gyűjtése néhány napra előre lakóhelyére vonatkozóan.

Tájékozódás Magyarország közigazgatási térképén, a megyék elhelyezkedése.

Települések, legfontosabb közutak és vasútvonalak jelölése.

Időjárással kapcsolatos információk gyűjtése az ország más területeiről is. Segítséggel egyszerű gyakorlati következtetések levonása utazással, öltözködéssel kapcsolatosan.

Minimális teljesítmény:

Tudjon Magyarország domborzati térképén tanult helyeket megmutatni. Az időjárás előrejelzéséből segítséggel vonjon le településére vonatkozó következtetéseket a következő néhány nap lehetséges programjaival kapcsolatban.

Egy vidéki utazás tervezésekor a térképen segítséggel keresse meg a célállomást és az odavezető útvonalat, segítséggel figyelje az időjárás előrejelzést.

Társadalmi környezet, önismeret

Tartalom:

Ismeretszerzés módjai, lehetőségei. A nap eseményeinek értékelése. Tevékenységek elemzése a kapott segítség mértéke és módja szerint.

Minimális teljesítmény:

Tudja, hogy feladatai elvégzéséhez honnan és hogyan kaphat segítséget. Tudjon a helyzeteknek megfelelően segítséget kérni. Gondolja át a nap eseményeit, s döntse el, mi volt számára kellemes, mi nem. Mi okozott örömet, mi bosszantotta fel. Pedagógus segítségével keresse meg ennek okait. Ismerje fel, melyik tevékenységeket képes már önállóan elvégezni, miben, mit s mennyit kell segíteni. Segítséggel fogalmazza meg, hogy az önállóság eléréséhez mit kell még megtanulnia.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Közlekedés Budapest környékén HÉV-vel, jegyváltás, a kalauz munkája. Távolsági tömegközlekedés (vonat, autóbusz) útvonalak, pályaudvarok, menetrend.

Minimális teljesítmény:

Közlekedjen pedagógus felügyeletével a tanult viselkedési, és udvariassági szabályoknak megfelelően a HÉV-en is. Tudja, hogy a kalauz kérésére át kell adnia menetjegyét kezelésre.

Felügyelet mellett tartsa be a tanult közlekedési, viselkedési és udvariassági szabályokat.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Az ember szervezete, szervei, működésük. Az egyes szervek és életműködések kapcsolata, elhelyezkedése testünkben. Az egyes szervek lehetséges betegségei és megelőzésük. A bőr, a mozgás, a légzés, a táplálkozás szervrendszere.

Az ember szervezete, szervei, működésük. Az egyes szervek és életműködések kapcsolata, elhelyezkedése testünkben. Az egyes szervek lehetséges betegségei és megelőzésük. A keringés, a kiválasztás szervrendszere, az idegrendszer. Az elsősegélynyújtás alapismeretei, az egyszerű hámsérülések ellátása. Ismerkedjen meg a mentőláda tartalmával, használatával, baleset esetén felnőtten, mentőket értesítsen.

Minimális teljesítmény:

Tudja, hogy a tanult szervek hol helyezkednek el testében. Ismerje az ezekhez kapcsolódó legfontosabb betegségeket, a megelőzés lehetséges módjait. Szóljon az iskola egy dolgozójának, ha sérülés éri.

„B” változat

2. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

A mindennapi életben leggyakrabban előforduló tárgyak, használatuk (étkezés).

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az időjárás jelenségeinek közvetlen megfigyelése, megtapasztalása.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

Saját neve, szülők neve. Saját és szűkebb családja tagjainak felismerése fényképen. Főbb testrészek.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Az utcai közlekedés előkészítése, a tanult készségek szinten tartása.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

Ismerkedjen a környezetében található növényekkel, állatokkal.

Minimális teljesítmény:

Vegyen részt a foglalkozásokon. Tudja étkezés során funkcióinak megfelelően használni az eszközöket. Fényképen segítséggel mutassa meg magát és szűkebb családjának tagjait (apa, anya, testvérek). Zárt területen a pedagógus kérésére álljon meg, menjen oda a felnőttöz, maradjon ott vagy haladjon a pedagógus mellett.

3. évfolyam.

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

A minden napi életben előforduló tárgyak használatuk (étkezés, tisztálkodás, öltözködés)

Berendezési tárgyak (konyha, fürdőszoba, szoba)

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az időjárás jelenségeinek közvetlen megfigyelése, megtapasztalása.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

Tanárainak, osztálytársainak, tágabb családja tagjainak felismerése fényképen.

Osztálytársak, tanárok, nagyszülők neve. A fej részei.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Gyalog közlekedés az iskola környékén.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

Környezetében található állatok és növények megfigyelése.

Minimális teljesítmény:

Vegyen részt a foglalkozásokon. Tudja önkiszolgálás során a tárgyakat a tanult funkcióinak megfelelően használni. Kérésre mutassa meg fényképen a tartalomban megjelölt személyek közül a tanár által megnevezetteket. Tudjon adott hosszúságú útszakaszon a pedagógus mellett haladni, és kérésre megállni. Legyen képes segítséggel egyszerű megfigyeléseket végezni a közvetlen környezetében élő növényekről, állatokról és az időjárásról.

4. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

A környezetében található tárgyakkal kapcsolatos ismeretek bővítése, (házi munka, műhely, udvar, tornaterem)

Az iskola minden helyisége.

Alapszínek.

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az időjárás elemeinek irányított megfigyelése (napsugárzás, csapadék)

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

Az iskola épülete.

Minimális teljesítmény:

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Átkelés az útesten.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

Az élő természet nagy csoportjai: növény, állat, ember. Környezetében található növények és állatok irányított megfigyelése. Viselkedési szabályok a növényekkel és az állatokkal kapcsolatban.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Főbb testrészek és a fej részeinek megmutatása saját testén és más személyeken. Testrészeinek megfigyelése tükör előtt. Bal és jobboldal elkülönítése saját testén.

Minimális teljesítmény:

Vegyen részt a foglalkozásokon. Tudja a tevékenységeket és a hozzájuk kapcsolódó eszközöket egyeztetni. Segítséggel találja meg a csoportszobán (tantermen) kívüli tevékenységek helyszíneit.

Álljon meg a járda szélén és várjon pedagógus átkelésre vonatkozó jelzésére. Legyen képes a környezetében található tanult növényeket és állatokat róluk készült rajzzal és fényképpel azonosítani. Segítséggel tartsa be a tanult viselkedési szabályokat.

Mutassa meg a főbb testrészeket és a fej részeit magán és másokon.

5. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

Alapszínek, fekete-fehér.

A tágabb környezet megismerése. Az iskola közvetlen környékén. A mindennapi életben előforduló tárgyak, használatuk. Ruhadarabok csoportosítása. Irányított megfigyelések a tárgyak halmazállapotáról, hőmérsékletéről.

Veszélyforrások.

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az időjárás elemeinek irányított megfigyelése (hőmérséklet, szél).

Napszakok és hozzájuk kapcsolódó cselekvések.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

Mindennapos tevékenységek felismerése.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

Átkelés az úttesten közlekedési jelzőlámpával ellátott gyalogátkelőhelyen.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

Gyümölcsök, zöldségek, a növények ehető és nem ehető részeinek elkülönítése. Szobanövények és gondozásuk. Környezetében található állatok irányított megfigyelése.

Viselkedési szabályok a növényekkel és az állatokkal kapcsolatban.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Az ismert testrészek körének bővítése, a nemek megkülönböztetése.

Minimális teljesítmény:

Vegyén részt a foglalkozásokon.

Ismerje az iskola helyiségeiben található tárgyakat, azok helyét. Tudja saját ruhadarabjait kiválogatni, felső és alsó ruházatát megkülönböztetni.

Magáról és ismert személyekről szóló mindennapi tevékenységeket ábrázoló fényképek közül adja oda a megnevezett.

A gyalogos közlekedés szabályainak megfelelően álljon meg átkelés előtt a járda szélén. Tudja az általa fogyasztott gyümölcsök és zöldségek ehető és nem ehető részeit elkülöníteni.

Csoportosítson fő fogalom szerint képeket (ember, növény, állat). Segítséggel tartsa be a tanult viselkedési szabályokat.

A tanult jegyek alapján tudja, hogy melyik nemhez tartozik. Tudja megmutatni a tanult testrészeket önmagán. Ismereteit használja az önkiszolgáló tevékenységek közben.

6. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

Kevert színek. A tágabb környezet megismerése. Az iskola környéke. A környék üzletei, néhány jellemző árucikk vásárlása. A mindennapi életben előforduló tárgyak, használatuk. Tisztálkodási eszközök. Veszélyforrások.

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Az időjárás elemeinek irányított megfigyelése. A víz megfigyelése a természetben (eső, hó, jég, pocsolya).

A hét napjai. A munka-és pihenőnapok eltérő napirendje.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

Tevékenységek és helyszínek. Iskola környéke.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

A gyalogos közlekedés szabályai: átkelés az úttesten. A tömegközlekedési eszközök használata: elemi viselkedési szabályok a tömegközlekedési eszközökön. A mozgólépcső használata.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

Növények változásainak megfigyelése az évszakokban. Növények fejlődésének megfigyelése a kiskertben (fű, fa, bokor, virág) és csíráztatás során. Terménygyűjtés. A környezetében található állatok irányított megfigyelése. Viselkedési szabályok a növényekkel és az állatokkal kapcsolatban.

TESTÜNK ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Az érzékszervek funkciója, védelme. Ismerkedés a segédeszközökkel. Leggyakoribb betegségek, sérülések és tüneteik. Baleset esetén felnőtt értesítése. A felnőtt kor – gyermekkor megkülönböztetése.

Minimális teljesítmény:

Vegyén részt a foglalkozásokon.

Tudja funkcióinak megfelelően használni a tisztálkodási eszközöket.

Tevékenységeket ábrázoló fotók közül válassza ki azokat, amelyeket ő is szokott végezni.

Tudjon pedagógus segítségével úgy utazni, hogy viselkedése ne legyen baleset veszélyes.

Legyen képes irányított megfigyeléseket végezni a környezetében élő növényekről és állatokról. Segítséggel tartsa be a tanult viselkedési szabályokat.

Tudja megmutatni a tanult érzékszerveket önmagán.

KÖRNYEZET ÉS EGÉSZSÉGVÉDELEM

7. évfolyam

AZ EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

Tárgyak anyaga: fa, papír, műanyag, üveg. A tágabb környezet megismerése. Egyéni fejlesztési program szerint ismerje meg a közintézményeket. A környék üzleteit. A mindennapi életben előforduló tárgyak, használatuk. Tisztító eszközök. Veszélyforrások.

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Évszakok. Az adott évszak jellemzői, évszaknak megfelelő öltözködés.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom:

Név, személyi adatok, pedagógusok, társak neve.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

A tömegközlekedési eszközök használata (korábban nem használt járművek megismerése).

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

A közvetlen környezetében élő növények: fák, bokrok, virágos növények főfogalom alá sorolása, az ismertebb fajok jellemzői. A növények változásainak megfigyelése az egyes évszakokban. A környezetében található állatok táplálkozása, mozgásának, kültakarójának, testrészeinek megfigyelése.

Kerti munkák (levél söprés, gyomlálás). Viselkedési szabályok a növényekkel és állatokkal kapcsolatban.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

Az emberi élet szakaszai. A felnőtté válás testi jegei. Az egyes életszakaszok és jellemzői (biológiai változások, társadalmi összefüggések). Az érzékszervek, funkciójuk, védelmük. Segédeszközök védelme.

Minimális teljesítmény

Vegyen részt a foglalkozásokon.

Tudjon néhány tisztítóeszközt használni a házimunkánál.

Tudjon két tárgyat a tanult módon összehasonlítani.

Segítséggel tudja személyi adatait.

Közlekedés során pedagógus segítségével tartsa be a fel- és leszállás szabályait.

Legyen képes irányított megfigyeléseket végezni a környezetében élő növényekről és állatokról. Tartsa be a tanult viselkedési szabályokat.

A tanult személyekről tudja, hogy férfi vagy nő, felnőtt vagy gyermekkorú.

8. évfolyam

EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Tárgyi környezet

Tartalom:

Tárgyak anyag: fém, porcelán, bőr, textil. Tágabb környezet megismerése. Üzletek, közintézmények. A mindennapi életben előforduló tárgyak, használatuk. Kézi és elektromos háztartási eszközök. Veszélyforrások.

Időbeli tájékozódás

Tartalom:

Évszakok. Az adott évszak jellemzői, évszakra megfelelő öltözködés.

Társadalmi környezet, Önismeret

Tartalom

Család tagjainak személyi adatai és foglalkozásuk. Saját lakcím.

Közlekedési ismeretek

Tartalom:

A gyalogos közlekedés szabályainak ismerete, adott útvonalakhoz kapcsolódó közlekedési rutinok. A tömegközlekedési eszközök használatával kapcsolatos szabályok begyakorlása.

AZ ÉLŐ TERMÉSZET ALAPISMERETEI

Tartalom:

A növények részei. A növények változásainak megfigyelése az egyes évszakokban az iskola környékén. Kerti növények gondozása. A környezet állatainak megadott szempontok szerinti megfigyelése, csoportba rendezésük.

Viselkedési szabályok a növényekkel és állatokkal kapcsolatban.

TESTÜNK, ÉLETMŰKÖDÉSEINK, EGÉSZSÉGÜNK

Tartalom:

A test tisztántartása, a serdülőkor jellemzői. A másik nemmel kapcsolatos alapvető viselkedési szabályok. Testrészek, érzékszervek, funkciójuk, védelmük, az önállóság fokozása.

Minimális teljesítmény

Vegyen részt a foglalkozásokon.

Megadott jellemzők alapján válasszon ki egy ismert tárgyat. Csoportosítsa az általa használt tárgyakat. A megismert tulajdonságok alapján használja megfelelően a tárgyakat, tartson rendet közvetlen környezetében.

Tudjon pedagógus segítségével úgy utazni, hogy viselkedése ne legyen balesetveszélyes és ne keltsen feltűnést.

Pedagógus segítségével tartsa be a fel- és leszállás szabályait.

Legyen képes irányított megfigyeléseket végezni a környezetében élő növényekről és állatokról. Tartsa be a tanult viselkedési szabályokat.

Segítséggel tartsa be a higiéniai szabályokat.

Javasolt taneszközök:

Munkafüzetek, tankönyvek, amelyek szövegét és képanyagát a tanár a gyermek egyéni szükségleteinek megfelelően írja meg és/vagy állítja össze.

Földrajzi atlasz, Budapest térkép.

Napilapok időjárásra vonatkozó részei.

Ismeretterjesztő gyermekkönyvek, gyermeklexikonok.

Hőmérők.

A speciális taneszközök közül e tantárgyban a fényképek használata kiemelten fontos.

5. 6. 1. Önkiszolgálás 1.-3. évfolyamon

5. 6. 2. Életviteli és gondozási ismeretek 4.-8. évfolyamon

A tantárgy tanításának célja:

A mindennapi élethez szükséges önkiszolgálási készségek, és háztartási ismeretek, valamint a mindennapi élethez szükséges életvezetési ismeretek, készségek elsajátítása, és azok alkalmazása.

A tantárgy tanításának feladatai:

A gyermek hiányzó önkiszolgálási képességeinek kialakítása, és a más meglévő képességekkel együtt, azok készségi szintre fejlesztése. A lehető legnagyobb önállóság elérése az önkiszolgálással kapcsolatos tevékenységekben. A háztartási munkafolyamatok megismerése, valamint az ezekben való gyakorlottság kialakítása. A lakóhelyen található szolgáltatások igénybevétele segítségével. Tantervünkben a postai szolgáltatásokra vonatkozó ismereteket az "A" változatban, évfolyamokra bontva részletesen kidolgoztuk. A helyi lehetőségeknek és szükségleteknek megfelelően fontosnak tartjuk a helyszínek további bővítését, pl.: uszoda, múzeum, könyvtár, állatkert, gyermekprogramok.

A tantárgy témakörei:

- öltözködés, 1.-3. évfolyam
- személyi higiénia, testápolás, 1.-3. évfolyam
- étkezés, 1.-3. évfolyam
- önkiszolgálás 4.-7. évfolyam
- háztartási ismeretek, 2.-8. évfolyam
- szolgáltatások igénybevétele 5.-8. évfolyam (csak az "A" változaton)

Az autizmussal élő gyermek speciális szükségleteit figyelembe véve a kerettanterv néhány témakörének nevét megváltoztattuk, a tantárgy tartalmát átstrukturáltuk a tantárgy egyéb témaköreibe, illetve más tantárgyak tartalmába.

Az új témakörök, amelyeket bevezettünk:

- háztartási ismeretek
- szolgáltatások igénybevétele

Az elhagyott témakörök, amelyek tartalma a tantárgyon belül került átcsoportosításra:

- környezetrendezés, környezetmegóvás
- gondozási tevékenység
- textilmunkákból a varrási alapismeretek
- konyhai munkák
- kertgondozás
- takarítás
- ruhagondozás
- vásárlás

Az elhagyott témakörök, amelyek tartalma más tantárgyak tananyagában jelenik meg:

- textilmunkákból a varrási ismereteken kívül a teljes tartalom: ábrázolás-alakítás tantárgyban
- természetes anyagok és alakításuk: ábrázolás-alakítás tantárgyban
- piktogramok: környezetismeret tantárgyban.

1. évfolyam

Öltözködés

Tartalom:

Az öltöztetés, vetkőztetés elfogadására, együttműködésre szoktatás. Öltöző, vetkőző mozdulatok. Saját ruhadarabok felismerése. Tépőzár, patent kinyitása, cipőfűző kikötése, kifűzése, zipzár lehúzása, kigombolás.

Minimális teljesítmény az "A" változaton való továbbhaladáshoz:

Ismerje fel saját ruhadarabjait, segítséggel öltözzön, vetkőzzön.

Minimális teljesítmény a "B" változaton való továbbhaladáshoz:

A kigombolt, lehúzott zipzárú kabátját és nadrágját a mozdulat beindítása után vegye le magáról. Öltöztetésnél működjön együtt úgy, hogy a megfelelő végtagját felemeli, illetve kinyújtja.

Személyi higiénia, testápolás

Tartalom:

A kézmosás és kéztörlés, arcmosás és arctörlés, körömápolás, fésülés, zuhanyozás, fogmosás elfogadására, illetve ezekben a folyamatokban való együttműködésre szoktatás. A víz, a szappan, a fogkrém, a fogkefe, a fésű használatának elfogadása. Kéz- és arcmosó mozdulatok vízzel, szappannal, a szappan leöblítése, törölköző használat. Fogkefe használat, fogmosó mozdulatok, szájöblítés. Orrtörlés elfogadása, zsebkendő használat orrtörlésnél. Szobatisztasági tréning, WC és WC-papír használat.

Minimális teljesítmény az "A" változaton való továbbhaladáshoz:

Tudja megmosni és megtörölni a kezét és arcát felnőtt segítségével. Zuhanyozásnál működjön együtt úgy, hogy végtagjait a tanult módon tartja a fürdetéshez. Segítséggel mosson fogat, a fogkrémet még a felnőtt nyomja a fogkefére. Fésülésnél, körömtisztításnál tartsa a megfelelő testrészét, fizikai segítséggel törölje meg az orrát. Segítséggel használja a WC-t, fenéktörlésnél kooperáljon.

Minimális teljesítmény a "B" változaton való továbbhaladáshoz:

Fogadja el, ha a felnőtt megmossa és megtörli a kezét és arcát, illetve működjön együtt úgy, hogy a kezét víz alá és kéztörléshez tartja, arcát megérinti vizes kezével. Viselje el, ha a felnőtt megmossa a fogát. Zuhanyozásnál ne mutasson fizikai ellenállást, fésüléshez, körömtisztításhoz tartsa a megfelelő testrészét, engedje, hogy megtöröljék az orrát. Szükségét végezze el a WC-be, ha ráültetik, vagy a WC-hez irányítják.

Étkezés

Tartalom:

Étkezési helyzet elfogadása: étkezőasztalnál meghatározott ideig ülve. A saját étel megkülönböztetése. Az étkezéshez szükséges eszközök megismerése, saját használatú tányér, pohár és evőeszköz megkülönböztetése, azok használata. Terítés és asztal leszedése segítséggel, saját magának. Harapás, rágás, megfelelő ételmennyiség.

Minimális teljesítmény az "A" változaton való továbbhaladáshoz:

Az étkezéshez előre kikészített eszközökkel, önmagának terítsen meg, étkezés végén szedje le maga után az asztalt. Legyen képes a csoport étkezésének ideje alatt az asztalnál ülni, kanállal önállóan enni, pohárból önállóan inni.

Minimális teljesítmény a "B" változaton való továbbhaladáshoz:

Saját étkezésének idején üljön az asztalnál. Saját evőeszközét használja, csak a saját tányérjából egyen. Önállóan egyen kanállal, a helyes evőeszköztartás még nem elvárás. Önállóan igyon pohárból.

"A" Változat

2. évfolyam

Öltözködés

Tartalom:

Vetkőzés, öltözés segítséggel. Tépőzár használat, ki- és begombolás. Összekapcsolt zipzár felhúzása. Cipő fel- és levétele, cipőfűzés.

Minimális teljesítmény:

Öltözéskor a folyamatábrához a megfelelő ruhadarabokat válassza ki, segítséggel tudja ruháit felvenni, illetve levetni. Tudja a ruháin lévő nagyobb gombokat kigombolni, tépőzárakat használni, cipőjét kikötni, kifűzni.

Személyi higiénia, testápolás

Tartalom:

Vízcsap használata kéz-, arc-, és fogmosásnál. Zuhanyozás felnőtt által beállított hőfokú vízzel. Saját törölköző és fogmosó felszerelés kiválasztása és használata. Zsebkendő használat orrfújásnál. WC-papír használat.

Minimális teljesítmény:

Tartsa be a kéz és arcmosás műveleti sorrendjét. Nyissa ki és zárja el a vízcsapot, szabályozza a vízugarat. Segítséggel zuhanyozza le magát, miután a felnőtt beszappanozta. Válassza ki a saját törölközőjét. Segítséggel mosson fogat úgy, hogy válassza ki a saját fogmosó felszerelését, és fogkrémet is nyomjon a fogkefére. Segítséggel fújja ki és törölje meg az orrát, használja a WC-t és a WC papírt.

Étkezés

Tartalom:

Evőeszköz használat (villa is). Merőkanál használat. Saját ételének és italának elkészítése, ha a hozzávalók az asztalra vannak készítve: italtöltés kancsóból, kenyérkenés, adott mennyiségű felvágott és szeletelt zöldség elhelyezése a kenyéren, banán és mandarin héjának eltávolítása., egyszerű csomagolások kibontása (kefir).

Minimális teljesítmény:

Az étkezéshez előre kikészített eszközökkel önállóan terítsen meg saját magának. Az ételt merje ki magának, fizikai segítség adható. Étkezésnél használja a villát. Saját ételét és italát készítse el magának, ha a szükséges anyagok és eszközök az asztalra vannak készítve. A megkent kenyeret harapja, rágjon csukott szájjal.

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Terítés és tálalás reggelihez és uzsonnához, az asztalterítés és tálalás szabályai, a terített asztal rendje. Az asztal leszedése: a használt eszközök, ételmaradékok tárolási helyének megismerése. A terítéshez, tálaláshoz, asztalleszedéshez szükséges útvonalak és mozgássorok elsajátítása. Takarítás elemi fokon: az étkezésnél használt alátétek tisztítása. Szobanövények öntözése. Törölközőcsere. Cérna befűzése nagylyukú tűbe. Fércöltés varrása kartonlapon. A varrotű balesetmentes használata.

Minimális teljesítmény:

Tálalószekrényen megfelelő számban előkészített eszközökkel, a csoportnak, reggelihez és uzsonnához önállóan terítsen meg, az előkészített ételeket tegye az asztalra. Étkezés végén a használt edényeket és ételmaradékokat gyűjtse össze, az alátéteket tisztítsa le és tegye a kijelölt helyre, segítséggel. Öntözze meg a növényeket, cserélje ki a szennyes törölközőket. A háztartási tevékenységek közben fizikai prompt és gesztusos segítség adható.

3. évfolyam

Öltözködés

Tartalom:

Öltözködés, a ruhák elejének és hátuljának megkülönböztetése. Zipzár, csat, tépőzár, gombolások használata, cipőfűző befűzése, bekötése.

Minimális teljesítmény:

Ruháit gombolja be, a zipzárt húzza fel.

Személyi higiénia, testápolás

Tartalom:

Kéz-, arc-, és fogmosás hatékonyságának növelése. A zuhanyozásban való aktívabb közreműködés. Körömkefe használat, fésülködés, orrfújás, zsebkeendőhasználat, nemének megfelelő WC használat.

Minimális teljesítmény:

Jól látható szennyeződéseknél ellenőrizze a kézmosás és arcmosás hatékonyságát, mossa tisztára kezét és arcát. Fésülködjön meg önállóan ha rövid a haja. Zuhanyozzon kevés segítséggel. Használja önállóan, nemének megfelelően a WC-t. Használja önállóan a zsebkeendőt. Segítséggel mosson fogat.

Étkezés

Tartalom:

Kés, villa rendeltetésszerű használata, szalvétahasználat. Saját ital (limonádé, szörp) elkészítése.

Minimális teljesítmény:

Tudjon néhány ételt késsel villával enni, a hús feldarabolásához segítséget kaphat. Használja rutinszerűen a szalvétát. Készítse el saját italát.

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Az étkezéshez szükséges eszközök tárolási helyének és a hűtőszekrény tartalmának megismerése. Reggeli és uzsonnakészítés a csoportnak, előkészített eszközökkel, előkészített (szeletelt) nyersanyagokból. Asztaltörlés, a söprés, a felmosás.

Nagylyukú kongrén előrajzolt öltéspontokon fércöltés varrása. Nagylyukú gomb felvarrása. Csomókötés cérnára. Szivacscsíkok apró darabokra vágása.

Minimális teljesítmény:

Tálalószekrényből, a csoportnak a napi étkezésekhez terítsen meg, az ételeket és italokat a tárolási helyükről (hűtőszekrény, konyhapult) tegye az asztalra. Készítsen csoportnak adott mennyiségű limonádét, szörpöt. Étkezés után az asztalt törölje le. Kijelölt területen söpörje össze a szemetet, és mosson fel. Szivacscsíkok apró darabokra vágása.

4. évfolyam.

Önkiszolgálás

Tartalom:

Önállóság a kéz- arc-és fogmosásnál, zuhanyozásnál. Fésülködés, frizura, körömkefe-használat. A tevékenységek hatékonyságát felnőtt ellenőrzi.

Étkezés késsel-villával, helyes evőeszköztartás, merőkanál-használat, tiszta étkezés.

Önálló öltözés, cipőfűző bekötése. Felöltözés után ruházat ellenőrzése tükörben, ha szükséges, megigazítása. Ruhahajtogatás, vállfahasználat.

Minimális teljesítmény:

Törekedjen arra, hogy a tanult tisztálkodási, önápolási műveletek hatékonyak legyenek.

Önállóan merje ki magának az ételt. Helyes evőeszköztartással, tisztán étkezzon.

Öltözzön önállóan. Levetett ruháit hajtogassa össze, helyezze vállfára.

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Hideg ételek készítése. A szükséges eszközök (vágódeszka, kés, reszelő, fakanál) helyének ismerete, balesetmentes használata. Az előkészítő (szeletelés, reszelés, keverés) és befejező műveletek megismerése. Az elektromos tea főző használata, a kapcsolódó balesetvédelmi és érintésvédelmi szabályok elsajátítása.

Mosogatás reggeli és uzsonna után.

Udvar takarítása. Egy helyiség önálló kitakarítása.

Cérna befűzése közepes méretű tübe. Csomókötés cérnára. Fércöltés varrása előpontosítás nélkül. Közepes lyukú gomb felvarrása. Kartontextília vágása egyenes vonal mentén. Szivacs vágása csíkokra.

Minimális teljesítmény:

Készítsen ételeket egyszerű konyhatechnikai eljárásokkal.

Reggeli és uzsonna után mosogasson el, a száraz edényeket rakja a helyére.

Az udvar adott nagyságú területén szedje össze a szemetet és tegye a szemétyűjtőbe. Egy adott helyiségben törölje le az asztalt, söpörjön, és mosson fel. Szivacs vágása csíkokra.

5. évfolyam

Önkiszolgálás

Tartalom:

Hajmosás, ismerkedés a hajszárítóval és használatával. Rutinszerű fogmosás főétkezések után. Felsőtest mosása, ismerkedés a dezodoráló szerek használatával.

Saját cipő tisztítása, a szükséges eszközök ismerete, és használata. Időjárásnak megfelelő öltözködés. Felöltözés után ruházat ellenőrzése tükörben, ha szükséges, megigazítása.

Minimális teljesítmény:

Hajmosásnál működjön együtt, hajszárításkor ráfogással fogja a működő hajszárítót.

Tanult helyzetekben rutinszerűen mosson kezet és fogat. Ruházatát igazítsa az időjárás változásaihoz. Cipőjét tisztítsa ki a tanult módon.

Háztartási ismeretek

Tartalom.

Az egyszerű konyhatechnikai eljárásokkal készíthető ételek körének bővítése. Az elektromos tűzhely használata, az érintésvédelmi szabályok elsajátítása. A forró víz, forró főzőlap veszélyeinek és a baleset-megelőzési szabályoknak megismerése.

Mosogatás ebéd után.

Portörlesztés. A porszívó működésének megismerése. Porszívózás felnőtt által hálózatra csatlakoztatott porszívóval.

A fürdőszobai polcok fogmosó poharak, tükrök tisztítása, a szükséges tisztítószeres és eszközök megismerése, és azok használata.

Vásárlás kis élelmiszerboltban, ahol önkiszolgáló rész és eladópujt is van. Az egyes árucsoportok helyének ismerete, a bevásárlókosár használata. Udvartakarítás.

Cérna befűzése tűbe. A varrás hátoldalának eldolgozása. A cérna megfelelő helyen való elvágása. Gombvarrás. Textília formára vágása. Fércöltés varrása.

Minimális teljesítmény:

Főétkezések után mosogasson el, az edényszárítóról az edényeket rakja a helyére.

A fürdőszobában tisztítsa le a polcokat, tükröket, irányítással pótolja a hiányzó tisztálkodási szereket. Egy helyiség polcait törölje le.

Pedagógus segítségével néhány árut keressen meg, vegye le a polcról, tegye a kosárba, és vigye a pénztárhoz.

Gyűjtse zsákba adott nagyságú területről a lehullott faleveleket az udvaron.

Szolgáltatások igénybevétele

Tartalom:

Posta: Levélfeladás postaládába.

Minimális teljesítmény:

Ismerje fel az utcai postaládát és dobja be a levelet.

6. évfolyam

Önkiszolgálás

Tartalom:

Önálló hajmosás, a hajszárító önálló használata.

Kézmosás nyilvános helyen: folyékony szappan és papírtörölköző használata. A menstruációs higiénia.

Életkornak és alkalomnak megfelelő ruházat kiválasztása, a ruhaváltás szükségességének felismerése. Ruházat ellenőrzése tükörben, szükség esetén megigazítása. Lábtörlő használat.

Minimális teljesítmény:

A tisztálkodással, étkezéssel, öltözködéssel kapcsolatos ismeretek rutinszerű alkalmazása tanult helyzetekben. A menstruációs napokon segítséggel, a tanult módon lássa el magát.

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Egyszerű ételek készítése. Fürdőszobai munkák körének bővítése: mosdótisztítás.

Apróbb ruhadarabok kézi mosása, teregetése.

Vásárlás az ismert élelmiszerboltban, eladópultnál. Az áru kifizetése.

Kiskert öntözése.

Gépjöttés varrása textil anyagon. Két anyag illesztése, összevarrása fércöltéssel. A munka fonákoldalának eldolgozása. Gombvarrás.

Minimális teljesítmény:

Tudjon főétkészések és ételkészítés után hatékonyan elmosogatni, közepes nagyságú szőnyeget tisztára porszívózni. Tudjon egyszerű konyhatechnikai eljárásokat (szeletelés, keverés) alkalmazni egyszerű, hideg ételek készítésében.

Vásároljon néhány áruféleséget az eladótól a tanult módon.

Adott szabály szerint öntözze meg a kiskert növényeit.

Szolgáltatások igénybevétele

Tartalom:

Posta: Levélfeladás postahivatalban. Képeslap és bélyeg vásárlása. Csomagfeladás, csomagkísérő - levél.

Minimális teljesítmény:

Tudja, hogy ismert postahivatalban melyik ablaknál kell feladni a levelet, illetve bélyeget és képeslapot vásárolni. Segítséggel vásároljon, illetve adjon fel levelet.

Tudja, hogy az ismert postahivatalban melyik ablaknál kell feladni a csomagot. Ismerje a csomagkísérő - levelet.

7. évfolyam

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Fürdőszobai munkák körének további bővítése: zuhanytálca és WC-tisztítás. Takarítás alkalmasszerűen az intézmény más helyiségeiben is. Hűtőszekrény kitakarítása. Kenyérpíró, kávéfőző, mikrohullámú sütő használata.

Főzés, sütés elektromos tűzhelyen, teakészítés, tojás-burgonya- virsli-(stb.) főzés, egyszerűen elkészíthető sütemények (süteményporból, mélyhűtött tésztából) sütése. Az automata mosógép használata, teregetés, száraz ruhák leszedése, csoportosítása, ruhák hajtogatása, elpakolása.

Gazdálkodás a pénzzel: bevételek és kiadások jegyzetelése, a kettő összevetése.

Minimális teljesítmény:

Felügyelet mellett használja az elektromos tűzhelyet, és a megismert egyéb elektromos konyhai eszközöket.

Segítséggel ismerje fel hogy mit kell vásárolnia (mert elfogyott, vagy ételkészítéshez szükség van rá). Tudjon automata mosógéppel a tanult módon mosni, ruhákat teregetni.

Szolgáltatások igénybevétele

Tartalom:

Posta: Az expressz és az ajánlott levél. Az intézmény leveleinek feladása.

Minimális teljesítmény:

Ismerje az expressz és ajánlott levél fogalmak tartalmát. Ismert postahivatalban felnőtt kíséretében tudjon feladni egyszerre több levelet, valamint expressz levelet.

8. évfolyam

Háztartási ismeretek

Tartalom:

A fürdőszoba kitakarítása tanult műveleti sorrendben. Rendszeres takarítás az intézmény különböző helységeiben.

Sütéssel, főzéssel készíthető egyszerű ételek körének bővítése (puding, levespor, stb.).

A szakácskönyv használata. A csomagoláson található használati utasítás értelmezése, követése. Vásárlás számára ismeretlen élelmiszer- és szakszervezetekben. Az élelmiszereken található legfontosabb információk.

Az automata mosógép használata, teregetés, száraz ruhák leszedése, csoportosítása, hajtogatása, elpakolása.

Ruházat javítása. Patent, kapocs felerősítése, szakadás megvarrása. Varrás varrógépen.

Gazdálkodás a pénzzel: költségvetés készítése, a takarékoság lehetőségei, jelentősége.

Munka a kiskertben: talajművelés, vetés, palántázás.

Minimális teljesítmény:

Tudja kitakarítani a fürdőszobát úgy, hogy az egyes munkafázisokat adott (célszerű) sorrendben végzi.

Felnőtt jelenlétében tudjon használati utasítás alapján félkész ételeket elkészíteni.

Készítsen ételt speciális szakácskönyv használatával. Tudja leolvasni a vásárolt árukról az árat és a szavatossági időt. Tudjon automata mosógéppel a tanult módon mosni, teregetni, száraz ruhákat leszedni, csoportosítani.

Szolgáltatások igénybevétele

Tartalom:

Posta: pénzfeladás, pénzesutalvány.

Minimális teljesítmény:

Tudja, hogy az ismert postahivatalban melyik ablaknál kell feladni a pénzt. Tudjon kitöltött csekket felnőtt kíséretében feladni.

"B" változat

2. évfolyam

Öltözködés

Tartalom:

Öltözés, vetkőzés segítséggel. Tépőzár-használat, ki-és begombolás, zipzár le-és felhúzása, cipő le-és felvétele. Saját ruhadarabok felismerése.

Minimális teljesítmény:

Segítséggel tudja a sorrendben előkészített ruháit felvenni és levenni, tépőzárát önállóan használni.

Személyi higiénia, testápolás

Tartalom:

Együttműködés kézmosás, kéztörlés, arcmosás, arctörlés, zuhanyozás, fogmosás közben. Szappan, törölköző, fogkrém, fogkefe használata. WC és WC-papír használata.

Minimális teljesítmény:

Tudja megmosni és megtörölni a kezét és arcát felnőtt segítségével. Zuhanyozásnál tartsa testrészeit a fürdetéshez.

Segítséggel mosson fogat, törölje meg az orrát, használja a WC-t.

Étkezés

Tartalom:

Evőeszköz- és merőkanál-használat. Saját ételének és italának elkészítése, ha a hozzávalók az asztalra vannak készítve (italtöltés, kenyérkenés, adott mennyiségű felvágott és zöldség elhelyezése a kenyéren). Banán és mandarin héjának eltávolítása, egyszerű csomagolások kibontása. Étkezés végén saját terítékének elpakolása segítséggel. Találja meg a hulladék helyét, segítséggel dobja azt ki.

Minimális teljesítmény:

Az étkezéshez megfelelő sorrendben előkészített eszközökkel önmagának terítsen meg. Legyen képes a csoport étkezésének ideje alatt az asztalnál ülni. Segítséggel használja a villát és kenyérkenéshez a kést. Töltse ki saját italát, ha a kancsóban egy pohárnyi ital van.

3. évfolyam

Öltözködés

Tartalom:

Saját ruhadarabok felismerése. Öltözés-vetkőzés segítséggel. Ki-és begombolás, zipzár fel-és lehúzása, cipő fel-és levétele.

Minimális teljesítmény:

Előkészített ruhadarabjait helyes sorrendben vegye fel. Ismerje fel saját cipőjét és kabátját. Zipzárt húzza le, összekapcsolt zipzárt húzza fel. Cipőfűzőjét kösse ki és lazítsa meg.

Személyi higiénia, testápolás

Tartalom:

Vízcsap használata kéz, arc és fogmosásnál. Zuhanyozás segítségével. Saját törölköző és fogmosó-felszerelés kiválasztása és használata. Zsebkendőhasználat. Nemének megfelelő W. C. és WC-papír használat.

Minimális teljesítmény:

Nyissa ki és zárja el a vízcsapot, tartsa be a kéz és arcmosás műveleti sorrendjét. Vegyen részt a zuhanyozásban úgy, hogy látható testrészeit beszappanozza és lemossa. Válassza ki saját fogmosó-felszerelését, segítségével nyomjon megfelelő mennyiségű fogkrémet a fogkefére. Kérésre fújja ki az orrát. Önállóan használja a WC-t, segítségével a WC-papírt.

Étkezés

Tartalom:

Étkezés kanállal, villával. Merőkanál használat, kenyérkenés, italtöltés.

Minimális teljesítmény:

Egyen önállóan kanállal és villával, kenyerét kenje meg. Segítséggel merje ki és töltse ki ételét és italát, ha a kancsóban egy pohárynál több ital van.

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Terítés reggelihez és uzsonnához, a terített asztal rendje. Az asztal leszedése, a használt eszközök tárolási helye. A terítéshez, asztalleszedéshez szükséges útvonalak és mozgássorok elsajátítása. Takarítás elemi fokon: az étkezésnél használt alátétek tisztítása.

Minimális teljesítmény:

Tálalószekrényen megfelelő számban és sorrendben előkészített eszközökkel a csoportnak reggelihez és uzsonnához terítsen meg. Étkezés végén a használt edényeket tegye a kijelölt helyre. Az alátéteket a tanár által előkészített eszközökkel törölje le.

4. évfolyam

Önkiszolgálás

Tartalom:

Zuhanyozás segítséggel. Körömkefe használat. Fésülködés. Fogmosás. A WC és a WC-papír használata. Kés és villa együttes használata. Étél mérése, italtöltés. Saját ruhadarabjainak felismerése. Öltözés, vetkőzés segítséggel: ruha elejének és hátuljának megkülönböztetése. Saját ruhájának kigombolása. Zipzár használata. Cipőfűző hurkolása és masnira kötése.

Minimális teljesítmény:

Zuhanyozáskor mossa meg segítséggel a nem látható testrészeit is. Tanár kérésére működjön együtt körömkefe használatakor. Fésülje meg hajának legalább azt a részét,

mely tükörben látható. Önállóan mosson fogat. Használja önállóan a WC-t és a WC papírt. Késsel tolja a villára az ételt. Önállóan szedjen magának ételt a tálból, a mennyiség meghatározásában még segítség adható. Önállóan töltse ki italát. Öltözészekrényből válassza ki a megfelelő ruhadarabokat és segítséggel öltözzön fel. Jól látható jel alapján ismerje fel ruhája elejét. Gombolja ki a kabátját. Használja önállóan a zipzártját, ha az könnyen működik.

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Terítés reggelihez, ebédhez, uzsonnához. Tálalás. Törölközők cserélése. Szobanövények öntözése. Ételkészítés csoportnak: előkészített anyagokból és eszközökkel. Söprés.

Minimális teljesítmény:

A napi étkezésekhez terítsen meg a csoportnak úgy, hogy a személyek számát az asztalon előre jelezzük. Étkezéshez folyadékkal teli kancsót készítsen ki az asztalra. Készítsen a csoportnak uzsonnát felszeletelt kenyérből, felvágottból és zöldségféléből, előkészített eszközökkel. Adott nagyságú területen söprje össze a szemetet.

5. évfolyam

Önkiszolgálás

Tartalom:

Zuhanyozás. Körömkefe használata. Fésülködés. Mosakodás: felsőtest megmosása, dezodoráló szerek használata. Hajmosás, hajszárítás.

Kés és villa együttes használata könnyen vágható ételek darabolására. Saját italának (szörp, limonádé) elkészítése. Öltözés-vetkőzés: gombolás, cipőfűzés.

Minimális teljesítmény:

A tanult módon zuhanyozzon. Tanár kérésére segítséggel használja a körömkefét. Fésülködjön önállóan, ha rövid a haja. Mossa meg felsőtestét és használjon dezodoráló szert. Hajmosásnál működjön együtt és hagyja, hogy megszáriítsák a haját.

Kés és villa együttes használatával daraboljon fel könnyen vágható ételeket. Folyamatábra és mérőpohár segítségével készítse el saját italát.

Öltözzön fel: jól látható jel alapján válassza ki ruhája elejét és hátulját, ennek megfelelően vegye fel. Kabátját gombolja ki és be. Használja önállóan zipzártját. Cipőjét fűzze és kösse be.

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Tálalás. Takarítás: törölközők cseréje, söprés. Szobanövények öntözése. Étel- és italkészítés csoportnak: limonádé és szörpkészítés, főtt tojás és főtt krumpli tisztítása és szeletelése. Cérna befűzése nagylyukú tűbe. Csomó kötése cérnára.

Minimális teljesítmény:

Reggelinél és uzsonnánál az ételeket tegye az asztalra. A fogason lógó szennyes törölközőket cserélje tisztára a tanult módon. Adott nagyságú területen söprje össze és gyűjtse lapátra a szemetet, tegye a szemetesbe. A tanult módon öntözze meg a

szobanövényeket. Készítsen limonádét és szörpöt előkészített hozzávalók és eszközök segítségével. Tisztítsa meg és szeleteljen fel néhány főtt tojást és főtt krumplit.

6. évfolyam

Önkiszolgálás

Tartalom:

Körömkefe használata. Hajmosás, hajszárítás. A menstruációs higiénia. Étkezés késsel, villával, a helyes evőeszköztartás, tiszta étkezés. Ruhahajtogatás, vállfahasználat.

Minimális teljesítmény:

Kérésre önállóan használja a körömkefét. Hajmosásnál dörzsölje a pedagógus által hajára tett sampont, a tanár ráfogással segítse a hajszárító irányítását. Kérésre, segítséggel lássa el magát a menstruációs napokon. Tudja a kést és a villát együttesen darabolásra használni. Étkezzen tisztán. Néhány ruhadarabját segítséggel hajtogasson össze vagy helyezzen vállfára.

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Szemetesvödör ürítése. Felmosás. Étel- italkészítés: a tanult ételek elkészítése a csoportnak. Az elektromos teafőző használata, a kapcsolódó érintésvédelmi és balesetvédelmi szabályok. Kézi mosás: fehérnemű mosása, teregetés. Tálalás. Vásárlás kis élelmiszerboltban, ahol önkiszolgálórész és eladópuh is van. Porszívózás. Udvar takarítása. Fércöltés varrása kartonlapon. Cérna befűzése nagylyukú tübe, csomókötés.

Minimális teljesítmény:

Vásárlás közben haladjon a felnőtt mellett, vegye el és fogja a bevásárlókosarat, tartsa be az előre megadott viselkedési szabályokat. Gumikesztyű használatával a helyiségben található szemetesvödröket ürítse a kukába. Adott nagyságú területet felmosó- szett használatával mosson fel. Az eddig tanult ételeket készítse el. Segítséggel használja a tanár által hálózatra csatlakoztatott elektromos teafőzőt. Tartsa be a helyzethez kapcsolódó viselkedési szabályokat. Tanári segítséggel mossa ki saját fehérneműjét. Ebédkor helyezze az ételt az asztalra. Az udvar adott nagyságú területén szedje össze a szemetet, és tegye a szemégyűjtőbe.

7. évfolyam

Önkiszolgálás

Tartalom:

Hajmosás, hajszárítás. Menstruációs higiénia. Ruhahajtogatás, vállfahasználat. Cipőtisztítás.

Minimális teljesítmény:

Hajmosáskor kupaknyi sampont tegyen a hajára, dörzsölje és öblítse le. Szárítsa meg önállóan a haját. Önállóan lássa el magát a menstruációs napokon. Szekrényében helyezze egymásra összehajtogatott ruháit. A tanult módon tisztítsa ki a cipőjét.

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Vásárlás az ismert boltban: az áruk helye az önkiszolgáló polcokon, a bevásárló-lista használata. Mosogatás reggeli és uzsonna után. A tisztítószerekkel kapcsolatos viselkedési és balesetvédelmi szabályok. Étél- italkészítés: teaízésítés, ételek melegítése mikrohullámú sütőben. A mikrohullámú sütő használatának szabályai. Fehérneműmosás, teregetés. Mosógépből kivett ruha kitergetése. Fürdőszoba takarítás: polcok, fogmosó-poharak, tükrök tisztítása. Porszívózás. Fércöltés varrása előpontozott kongrén. Udvartakarítás, kertápolás.

Minimális teljesítmény:

Ismerje néhány áru helyét az önkiszolgáló polcokon, bevásárló-lista segítségével gyűjtse azokat kosárba és vigye a pénztárhoz. Rakodjon el az edényszárítóról és mosogasson el reggeli, uzsonna után. Mérőpohár segítségével ízesítsen be egy kancsónyi teát. Tanár kérésére segítséggel használja melegítésre a mikrohullámú sütőt. Mossa ki önállóan fehérneműjét, teregesse ki. A mosógépből kivett ruhát a tanult módon teregesse ki. Segítséggel tisztítsa meg a polcokat, fogmosó-poharakat, tükröket. Gyűjtse zsákba adott nagyságú területről a lehullott faleveleket, az udvaron.

8. évfolyam

Háztartási ismeretek

Tartalom:

Vásárlás ismert boltban eladópultnál, fizetés előre kiszámolt összeggel. Fürdőszoba takarítás: mosdó, zuhanytálca takarítása. WC takarítása, a maró háztartási tisztítószerek használatának szabályai. Használjon gumikesztyűt. Porszívózás. Mosogatás ebéd után. Egyszerű konyhatechnikai eljárások: szeletelés, hámozás, reszelés. A megszáradt ruhák leszedése a szárítóról, összehajtogatásuk, helyrerakásuk. Az elektromos főzőlap használata. Kiskert öntözése. Fércöltés, gombvarrás.

Minimális teljesítmény:

Bevásárló-lista segítségével kérjen néhány árut a tanult módon. A pénztárnál segítséggel adja oda a vásárolt áruért a pedagógus által előre kiszámolt összeget. Főétkezések után mosogasson el. Tanári felügyelettel használja a sajtszeletelőt, zöldség-hámozót, sajtreszelőt. A tanult módon takarítsa a fürdőszobát, és a WC-t. A megszáradt ruhákat szedje le a szárítóról, a tanult módon hajtogassa össze, és az adott szempont szerint csoportosítva tegye a helyére. Felügyelettel tudjon vizet forralni elektromos főzőlapon, tartsa be a megfelelő érintés- és balesetvédelmi szabályokat. Tanult módon öntözze meg a kiskert növényeit.

Tan-eszközök:

Az alkalmazott speciális eszközök közös jellemzője, hogy vizuális támogatást adnak a tanítási-tanulási folyamatban és segítséget nyújtanak egy-egy tevékenység végrehajtása közben.

A javasolt segédeszközök: folyamatábrák, folyamatleírások,
használati utasítások,
munkaszervezést segítő egyéb eszközök.

Munkaeszközök: valóságos, a mindennapi életben használt tárgyak.

A felmérés eszközei:

A gyermek által végzett tevékenységek megfigyelése az alábbi szempontok szerint:

- az önállóság szintje
- az elvégzett munka minősége
- az elvégzett munka mennyisége
- a munka elvégzéséhez szükséges idő

5. 7. Ábrázolás - alakítás

A tantárgy tanításának célja:

A tanulók önálló munkavégzéséhez szükséges készségek megalapozása, kialakítása, megszilárdítása. Felőttkorban is használható szabadidős készségek kialakítása.

A tanulók hozzájuttatása az önálló munkavégzés által megtapasztalható kompetenciaérzéshez.

A tantárgy tanításának feladatai:

A finommotorika fejlesztése, kézműves technikák tanítása.

Összetettebb munkafolyamatok elsajátíttatása, melyek jelentősek lehetnek a pályaorientáció szempontjából.

A tantárgy témakörei:

- Vizuális ábrázolás 1-8. évfolyam
- Építés 1-4. évfolyam
- Papír formázása, alakítása 1-4. évfolyam
- Formázás különböző anyagokból 1-4. évfolyam
- Komplex alakító tevékenységek 5-8. évfolyam
- Népünk művészete 7-8. évfolyam
- Elemi ismeretek művészeti alkotásokról 7-8. évfolyam

E tantárgyban az "A" és a "B" változat tartalma ugyanaz, a gyermeket képességétől függően vonjuk be a különböző aktivitásokba.

Minden évfolyamon egységesen azt várjuk el minimális teljesítményként, hogy a tanuló vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon, és valamelyik aktivitásban mutasson fejlődést.

1. évfolyam

Formázás különböző anyagokból

Tartalom:

Képlékeny anyagok méretre sodrása, gömbölyítése az asztalon és két tenyér között. Z asztalon lapított anyag kiszaggatása nyomóformával.

Képlékeny anyagból kis darabok kicsippentése.

Homokozás, hó formázása.

Építés

Tartalom:

Lego, Duplo, Mozaik- elemek szétszedése, összerakása.

Csavarozás nagyméretű csavarra. Különböző méretű kupakok fel- és lecsavarása..

Fűzőtábla fűzése.

Ruhaszárító és irodai csipesz használata.

Nagy és közepes méretű gyöngyök felfűzése damilra.

Papír formázása, alakítása

Tartalom:

Papírcsík tépése. Papír összehajtása átló mentén. Kivágott formák bekenése ragasztóval és felragasztása. Az olló használata. Papírcsík vágása egyenes vonal mentén.

Vizuális ábrázolás

Tartalom:

Helyes ceruzafogás. Formák átrajzolása. Szaggatott vonalak, pöttyök átírása. Függőleges és vízszintes vonalak másolása. Színezés, festés. Formakitöltés két színnel.

Minimális teljesítmény az "A" és "B" változaton való továbbhaladáshoz:

Legyen képes az ujjak kontrollált, és a két kéz összehangolt mozgására. Tudjon tárgyakat egy kézzel megfogni és tartani.

Vegyen részt a kézimunka foglalkozásokon a tartalomban megjelölt műveletek végrehajtásával próbálkozzon meg, és egy tevékenységben mutasson fejlődést.

"A" változat

2. évfolyam

Formázás különböző anyagokból

Tartalom:

Képlékeny anyag formázása előrajzolt minta követésével. Az elkészült munkadarab díszítése.

Homokozás, hó formázása.

Építés:

Tartalom:

Csavarozás perforált lemezre. Anya felcsavarása nagyméretű csavarra a megadott magasságig. Különböző méretű kupakok fel- és lecsavarása.

Közepes és kis méretű gyöngy felfűzése damilra. Irodai és ruhaszáritó csipesz használata.

Fűzőtábla befűzése mintakövetéssel.

Papír formázása, alakítása:

Tartalom:

Papírcsík apró darabokra tépése. Papír hajtása félbe és átló mentén. Gemkapocs illesztése kartonra. A4-es méretű papír irattartóba helyezése.

Formák felragasztása. Papír vágása egyenes vonal mentén. Matrica felragasztása papírra.

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Helyes ceruzafogás. Geometriai formák és betűelemek másolása. Formák festése, színezése.

3. évfolyam

Formázás különböző anyagokból:

Tartalom:

Modell alapján képlékeny anyagok alakítása. Homokozás, hó formázása.

Építés:

Tartalom:

Síkidomok alakítása csavarozással.

Egyszerű tárgyak készítése mintakövetéses gyöngyfűzéssel damilra és fonalra.

Aprógyöngy fűzése damilra. Matrica hátlapjának lehúzósa. Csipesz használata.

Papír formázása, alakítása:

Tartalom:

Írólapok összetűzése gemkapoccsal. Szögletes formák tépése. A4-es méretű papír négybe hajtása, borítékba helyezése. Kilyukasztott lapok összetűzése Milton kapoccsal.

A4-es méretű papír iratgyűjtőbe helyezése.

Szögletes forma kivágása papírból. Tépett papírdarabok felragasztása előrajzolt formába. Radírozás. Kézi tűzőgép balesetmentes használatának elsajátítása.

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Geometriai formák, íráselemek rajzolása. Formák színezése, festése.

4. évfolyam

Formázás különböző anyagokból:

Tartalom:

Képlékeny anyagok alakítása térben modell alapján.

Építés:

Tartalom:

Síkidomok szerelése csavarozással. Egyszerű tárgyak készítése modellkövetéses gyöngyfűzéssel.

Papír formázása, alakítása:

Tartalom:

Egyszerű tárgyak hajtogatása papírból. Lapok összetűzése gemkapoccsal és tűzőgéppel.

Előrajzolt kerek formák tépése papírból. Írólapok iratgyűjtőbe fűzése. Kartonlapok összetűzése Milton kapoccsal.

Kerek formák vágása papírból.

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Rövid szavak írása nyomtatott nagybetűvel. Színezés. Festés több színnel, egy ecset használatával.

5. évfolyam

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Rajzolás, festés: Kis felületek színezése. Előrajzolt formák festése vízfestékekkel, több színnel, szabad festés, rajzolás.

Komplex alakító tevékenységek:

Tartalom:

Hajtogatás: Egyszerű tárgyak hajtogatása.

Formázás: Képlékeny anyagok alakítása térben, modell alapján.

Előrajzolt nagy kereszt varrása kongrén.

6. évfolyam

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Rajzolás, festés: Forma rajzolása tárgy modell után. Festés vízfestékekkel, több színnel. Szabad festés, rajzolás.

Komplex alakító tevékenység:

Tartalom:

- Formázás:

Edény készítése agyagból formára és formába rakással, alakítása egy tömbből. Hurkaedény készítése.

- Képkalkotás vegyes technikával:

Mozaikkép készítés - papír méretre tépése vagy vágása, felragasztása; megadott témájú kép készítése előrajzolt forma nélkül.

Képeslap készítés - képeslap méretének megrajzolása és kivágása méretmegadással; a hátoldal megrajzolása; kompozíció rajzolása, színezése, festése.

- Kézműves munkák fonállal, textillel:

Makramézás - egyenes minta készítése, vastag szál használata.

Kötés - simakötés; szaporítás megközelítő mérettartással; fonalgombolyítás; a kötőtű balesetmentes használatának elsajátítása.

Szövés - a felvetőszál felvetése; az eldolgozáshoz szükséges távolságtartó papírcsík behelyezése a felvetőszálak közé; az anyag feltekerése nyolcas alakban a vetélőre; a váltó használatának megtanulása; ív alkotása a vetülékekkel; a balról - jobbra, jobbról - balra történő haladás váltogatásának megtanulása; a leverővilla balesetmentes használatának elsajátítása.

Batikolás - kötözött batik készítése; megfelelő vízmennyiség felforralása; a festék feloldása a vízben; a textília megköötözése; az edényben lévő anyag folyamatos keverése; szükség szerint a kötözés többszöri megismétlése; a kötözőanyag levágása a textíliáról.

A forró vízzel kapcsolatos veszélyek ismerete.

- Varrás: Előrajzolt kongrén összekapcsolt kereszt varrása.

7. évfolyam

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Rajzolás, festés:

Forma rajzolása modell után perspektivikusan. Festés.

Komplex alakító tevékenység:

Tartalom:

- Formázás:

Edény készítése agyagból formára és formába rakással, kiszedése egy tömbből, simítás. Hurkaedény készítése. Egyszerű tárgyak megformázása.

- Képkalkotás vegyes technikával:

Mozaikkép készítés - tépett, vágott papírdarabok felragasztása saját ötleten alapuló előrajzolt mintára.

Képeslap készítés:

Megadott méretű képeslap megrajzolása, kivágása. Az alkalomhoz illő kompozíció megtervezése, elkészítése.

- Kézműves munkák fonállal, textillel:

Makramézás - lapos és csavart minta készítése; közepes vastagságú szál használata.

Kötés - simakötés, szaporítás; fordított kötés.

Szövés - felvetés; az anyag feltekerése a vetelőre nyolcas alakban; váltásnál a vetülék illesztése a szélső felvetőszállal; az új anyag hurkolás nélküli pótlása; eldolgozásnál a felvetőszál elvágása, csomók készítése párosával.

Batikolás - kötözött és viaszos batik készítése; kompozíció rajzolása anyagra; kontúrviaszolás, festés, teljes felület viaszolása, vasalás.

Balesetmentes munkavégzés forró vízzel, viasszal, vasalóval.

Népünk művészete:

Tartalom:

Gyöngyszövés - felvetés; egyszerű minta készítése.

Azsúrozás - azsúrozó öltések.

Subázás - a subázó szálak előkészítése; előrajzolt minta subázása.

Minta varrása, hímzése textilanyagon, különböző öltésformákkal.

Összekapcsolt kereszt varrása kongrén mintakövetéssel.

Elemi ismeretek művészeti alkotásokról:

Tartalom:

Művészeti alkotások szemlélése segítséggel.

8. évfolyam

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Rajzolás, festés:

Modell perspektivikus ábrázolása. Árnyékolás a tónuselemek használatával rajzolásakor, színezéskor, festéskor.

Komplex alakító tevékenység:

Tartalom:

- Formázás:

Egyszerű tárgyak megformálása agyagból. Kisplasztikák készítése. Egyszerű papírmasé dísz tárgyak, maszkok készítése.

- Képkalkotás vegyes technikával:

Mozaikkép készítés - kompozíció készítése saját ötlet alapján.

Képeslap készítés:

Alkalmi képeslapok készítése.

- Kézműves munkák fonállal, textillel:

Makramézás - egyszerű csomó készítése; vékony szál használata.

Kötés - simakötés; szaporítás; fordított kötés; leláncolás.

Szövés - felvetés; az anyag mennyiségének szabályozása a vetélőn; az elkészítendő munkadarab méretének folyamatos ellenőrzése; eldolgozásnál a szőttes mindkét végének elkötése, az anyag ollóval való eltisztázása.

Batikolás - viaszos batik készítése; egyszerű és összetett minta készítése.

Népünk művészete:

Tartalom:

Minta varrása, hímzése textilanyagon, különböző öltésformákkal.

Gyöngyszövés

Azsúrozás - azsúrozó öltések.

Subázás - papíron kirajzolt minta subázása.

Elemi ismeretek művészeti alkotásokról:

Tartalom:

Művészeti alkotások szemlélése segítséggel.

"B" változat

2. évfolyam

Formázás különböző anyagokból:

Tartalom:

Képlékeny anyag sodrása, gömbölyítése, lapítása a két tenyér között.
Kisebb darabok kicsipentése képlékeny anyagból.
Homokozás, hó formázása.

Építés:

Tartalom:

Lego, Duplo, Mozaik-elemek szétszedése, összerakása. Varrás előlyukasztott kartonlapon. Kupak fel-és lecsavarása flakonra. Csavározás nagyméretű csavarra. Fűzőtábla befűzése egy sorban.
Nagy- és közepes méretű gyöngy fűzése damilra. Ruhaszárító csipesz felrakása szilárd alapra.

Papír formázása, alakítása:

Tartalom:

Papírcsík tépése. Papír összehajtása félbe és átló mentén. Kivágott formák bekenése ragasztóval és felragasztása.

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Helyes ceruzafogás. Függőleges és vízszintes folyamatos, szaggatott és pöttyözött vonalak átírása. Színezés. Rajzolás formatáblába. Festés nagy felületen, kikevert festékkel.

3. évfolyam

Formázás különböző anyagokból:

Tartalom:

Képlékeny anyag sodrása, gömbölyítése, lapítása az asztalon és a két tenyér között. Nyomóforma használata. Kisebb darabok kicsipegetése képlékeny anyagból.
Homokozás, hó formázása.

Építés:

Tartalom:

Lego, Duplo, Mozaik-elemek szétszedése, összerakása. Varrás előlyukasztott kartonlapon. Papírcsík tépése. Papír összehajtása félbe és átló mentén. Csavározás nagy méretű csavarra. Fűzőtábla befűzése. Nagyméretű gemkapocs illesztése kartonra. Nagy méretű gyöngy fűzése damilra. Ruhaszárító csipesz felrakása kartonra.

Papír formázása, alakítása:

Tartalom:

Papírcsík tépése, vágása. Papír összehajtása félbe, és átló mentén. Kivágott formák bekenése ragasztóval, és felragasztása.

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Helyes ceruzafogás. Függőleges és vízszintes folyamatos, szaggatott és pöttyözött vonalak átírása. Formák átrajzolása. Formák körberajzolása és színezése. Festés nagy felületen, két kikevert színnel, külön ecsettel.

4. évfolyam

Formázás különböző anyagokból:

Tartalom:

Képlékeny anyag sodrása, gömbölyítése, lapítása méretre. Nyomóforma használata. Mintázás képlékeny anyaggal. Homokozás, hól formázása.

Építés:

Tartalom:

Konstruktív elemek szétszedése, összerakása. Varrás előlyukasztott kartonlapon. Csavározás közepes méretű csavarra. Fűzőtábla fűzése mintakövetéssel. Közepes méretű gemkapocs illesztése kartonra. Kisméretű gyöngy fűzése damilra. Közepes méretű gyöngy fűzése laza szárla. Ruhaszárító csipesz felrakása textilre.

Papír formázása, alakítása:

Tartalom:

Papírcsík tépése, vágása. Papír összehajtása félbe és átló mentén. Kivágott formák bekenése ragasztóval és felragasztása.

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Helyes ceruzafogás. Nyomtatott nagybetű elemeinek másolása. Formák átrajzolása. Színezés. Festés nagy felületen, két kikevert színnel, külön ecsettel.

5. évfolyam

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Helyes ceruzafogás. Nyomtatott nagybetűk átírása, másolása. Formák átrajzolása. Színezés. Festés.

Komplex alakító tevékenységek:

Tartalom:

Csavározás perforált lemezre. Kisméretű csavar csavározása. Előrajzolt fércöltés varrása nagylyukú kongrén. Papír tépése. Papír összehajtása félbe és négybe. Kisméretű gemkapocs illesztése kartonra.

Kisméretű gyöngy fűzése damilra. Ruhaszárító csipesz illesztése textilre.

Képlékeny anyagok alakítása térben, modell alapján. Formák vágása papírból. Kézi tűzőgép és lyukasztógép használata.

Bélyegző használata. Radírozás, ceruzahegyezés.

6. évfolyam

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Rajzolás, festés: tárgymodell után, vagy szabadon.

Színezés. Festés.

Komplex alakító tevékenységek:

Tartalom:

- Formázás

Képlékeny anyagok alakítása térben, modell alapján.

- Papírmunkák

Formák vágása, tépése. Tárgyak hajtogatása. Írólapok összetűzése gemkapoccsal.

- Kézműves munkák fonállal, textillel

Vágás - kartonanyag vágása egyenes vonal mentén.

Szövés - a balról jobbra, jobbról balra történő haladás váltogatásának megtanulása; a váltó és a leverővilla használata.

Kötés - simakötés.

Szivacsvágás - szivacs csíkok vágása apró darabokra.

7. évfolyam

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Rajzolás, festés tárgymodell után, vagy szabadon.

Színezés, festés.

Komplex alakító tevékenységek:

Tartalom:

- Papírmunkák

Formák vágása, tépése. Tárgyak hajtogatása.

- Kézműves munkák fonállal, textillel

Vágás - kartonanyag vágása ívelt vonal mentén.

Szövés - a balról jobbra, jobbról balra történő haladás váltogatásának megtanulása; a váltó és a leverővilla használata; anyag feltekerése nyolcas alakban a vetélőre, színek soronkénti váltása.

Kötés - simakötés; szaporítás, fordított kötés, fonal gombolyítása.

Szivacsvágás - szivacs csíkokra vágása.

Népünk művészete:

Tartalom:

Előrajzolt kereszt varrása nagylyukú kongrén.

Subázás - fonal előkészítése; egyszínű felület subázása.

Előrajzolt minta subázása.

Elemi ismeretek művészeti alkotásokról:

Tartalom:

Művészeti alkotások szemlélése segítséggel.

8. évfolyam

Vizuális ábrázolás:

Tartalom:

Rajzolás, festés: tárgymodell után, vagy szabadon.

Színezés, kifestés.

Komplex alakító tevékenységek:

Tartalom:

- Papírmunkák

Előrajzolt kép készítése a tanult technikákkal.

- Kézműves munkák fonállal, textillel

Vágás - textília formára vágása.

Szövés - a balról jobbra, jobbról balra történő haladás váltogatásának megtanulása; a váltó és a leverő villa használata; anyag feltekerése nyolcas alakban a vetélőre; színek soronkénti váltogatása.

Kötés - simakötés, fordított kötés; szaporítás; fonal gombolyítása.

Szivacs vágás - szivacs csíkokra és apró darabokra vágása; párna megtöltése.

Népünk művészete:

Tartalom:

Subázás - fonal előkészítése; egyszínű felület subázása; előrajzolt minta subázása.

Varrás: előrajzolt, összekapcsolt kereszt varrása kongrén.

Elemi ismeretek művészeti alkotásokról:

Tartalom:

Művészeti alkotások szemlélése segítséggel.

A felmérés eszközei, az értékelés módja:

Folyamatos megfigyelés a konkrét tevékenység közben.

Felmérjük:

- a tanuló önállósági szintjét
- a feladatvégzés minőségét
- az elvégzett feladatok mennyiségét
- a feladatvégzésre fordított időt.

A tantárgy tanítása során alkalmazott munkaeszközök:

Montessori eszközök; konstrukciós játékok, eszközök; iskola - és irodaszerek; rövidáruk; méteráruk; szövőszék; varrógép, vasaló.

A tanítás kizárólag valódi eszközökkel történik.

5. 8. Ének - Zene

Mivel a zenei képességek nem sérülnek elsődlegesen az autisztikus fejlődési zavar miatt, az autista gyermekek oktatásában, nevelésében a zene komplex módon és

hatékonyan alkalmazható a sérült készségek, és ezen belül a szociális és kommunikációs készségek fejlesztésében. Az ének-zene tantárgy tananyagának a kerettantervben meghatározott évfolyamok és témakörök szerinti bontása a speciális autista csoportok számára nem javasolt. Egyes esetekben egyéni terv alapján hangszeres zene tanítása tervezhető.

A zene kommunikációs eszközként való használatának alapjai:

- a gyermekek nagy többsége reagál a zenei hangokra (pl. odafordulással, vokalizálással, mozgással)
- bármilyen kommunikációs szinten lévő gyermekkel alkalmazható, tehát a gyermeknek nem kell a beszélt nyelvet értenie, használnia
- a zene örömforrás, jutalomértékű, segít a szorongás oldásában is
- a dallam, a ritmus periodicitása kiszámítható és ezért biztonságérzetet nyújt a gyermekek számára.

Az ének-zene tantárgy tanításának célja:

a tanulók szociális és kommunikációs fejlesztése (kommunikáció szociális kontextusokban). A zenei interakció lehetőséget ad a nyelv kialakulása előtti, preverbális készségek fejlesztésére, mely az autizmusban a beszélő gyerekeknél éppen úgy sérült, mint a nem beszélők esetében.

Különböző szintű feladatok a szociális és kommunikációs fejlődés előmozdításában a tanulók képességeitől, készségeitől függően

- preverbális készségek fejlesztése,
- a kommunikációs eszközök funkcionális használatának tanítása,
- a szerepcsere tanítása,
- a sorrakerülés tanítása,
- a testi közelség és testkontaktus elfogadásának tanítása,
- az önkontroll kialakításának elősegítése,
- megfelelő reakció mások kezdeményezésére,
- hozzájárulás a közös zenéléshez, énekléshez,
- együttműködés,
- alkalmazkodás szabályokhoz,
- alkalmazkodás a csoporthelyzethez
- a szociális megértés fejlesztése

A zenei fejlesztés általános feladatai

- a szenzomotoros készségek,
- testséma ismerete,
- lateralitás,
- a finommotoros készségek,
- nagymotoros készségek,
- utánzás
- a mozgáskoordináció, szem-kéz koordináció,
- a hallási figyelem és differenciálás,
- figyelem,
- emlékezet,
- gondolkodás fejlesztése
- a tantárgyak keretében tanultak alkalmaztatása (számolás, olvasás stb.)

A zenei készségek fejlesztése

- zenei észlelés,
- memória
- felismerés
- tempó
- dinamika
- intonáció
- improvizációs készség
- ritmus- és hallásfejlesztés: ritmikai és dinamikai gyakorlatok, fékező, ingerlő gyakorlatok, tempóérzékeltető gyakorlatok, hang - és hallásfejlesztés, ritmushangszerek használata együttműködéssel, majd segítséggel, irányítással, ill. önállóan az egyéni szinttől függően. Együttműködés tánclépések, táncok elemeinek tanulása. Élő zene (hangszeres zene), majd gépi zene hallgatása együttműködéssel, irányítással, végül önállóan. Zenék és énekek ünnepekhez való kapcsolása. A klasszikus - és a könnyűzene megkülönböztetése.

Tréning-helyzet

A foglalkozás egyéni helyzetben és csoportban (max. nyolc fő) szervezhető, időtartama 5 -45 perc. Törekedni kell arra, hogy a csoportok összetétele minél homogénebb legyen a résztvevők képességeit tekintve. A foglalkozások menetét az egyes gyermekek által megértett vizuális információhordozókkal előre jelzi a fejlesztést végző pedagógus. A tréning kezdetén szükséges lehet két felnőtt egyidejű jelenléte, a zenés foglalkozást vezető pedagógusra és a gyermeket segítő asszisztensre. A fejlesztés sikere szempontjából nagyon fontos , hogy a pedagógusok folyamatosan, intenzíven figyelemmel kísérjék a gyermek megnyilvánulásait, reakcióit, és érzékenyen, gyorsan reagáljanak.

Eszközök

- vizuális jelekkel ellátott dallam- és ritmushangszerek (zongora, különféle ütős hangszerek, doromb, furulya stb.)
- magnó, mikrofon
- vizuális információhordozók (képek, feliratok, jelek)
- nagyméretű tükör
- kendők
- heverő, karika, színes madzag
- rajzlap, színes ceruza, filc.

A foglalkozások felépítése

A zenefoglalkozások moduláris felépítésűek, az alaphelyzetek és a gyakorlatok a tanulók képességeitől, egyéni szükségleteitől függően variálhatóak.

Egyéni helyzetben ajánlott feladattípusok

Testkontaktus játék:

A pedagógus és a gyermek közötti fizikai interakció (pl.: csiklandozás, hintáztatás, forgatás, stb.) kísérete élő zenével.

Tükrözés:

A gyermek spontán mozgásos, vokalizációs és hangszeres megnyilvánulásaira a pedagógus élő zenével reagál.

Utánzás:

Szerepcserével - egyszerre és felváltva,

A mozgás utánzása

- egymás mellett
- egymás mögött
- egymással szemben állva, tükrözéssel és fordított helyzetben

A vokalizáció és az éneklés utánzása

A hangszeres játék utánzása

- ritmusképlet, ritmuskombinációk utánzása
- hangok, dallamok utánzása
- a dinamika és a tempó váltásainak utánzása

Csoportos helyzetben ajánlott feladattípusok

Adogatós:

Szemkontaktus felvételével és/vagy a csoporttárs megszólításával egy hang vagy ritmusképlet továbbadása.

Memória:

A gyermek megismétli a bemutatott ritmusképletet és hozzáteszi a sajátját. A játék addig tart, amíg mindenki sorra kerül.

Együtt:

A játékvezető dallamhangszeren játszik, majd az a gyermek, akire ránéz, ritmushangszeren kíséri a dallamot.

A leírtak olyan alapeladatok, amelyeknek több változata lehetséges. Az itt felsorolt feladatokon kívül más, ezekhez hasonló játékok is tervezhetők.

Minimális teljesítmény valamennyi évfolyamon: a tanuló vegyen részt az ének-zene foglalkozásokon

5. 9. 1. Mozgásnevelés 1.-6. évfolyamon

5. 9. 2. Testnevelés 7.-8. évfolyamon

1-6. évfolyam

A mozgásnevelés tantárgy tanításának célja:

A sokoldalú mozgásos tapasztalatszerzésre építve a tanulók elemi mozgáskultúrájának kialakítása, mozgás-összrendezetségük javítása.

Mozgásos sikerélmények biztosításával a tanulók önismeretének fejlesztése, önbizalmuk növelése.

A mozgásnevelés tantárgy tanításának feladatai:

- Segítse elő a tanulóknál a cselekvési biztonság, az alapvető mozgás- és feladatmegoldó képesség kialakítását.
- Járuljon hozzá a tanulók figyelmének, emlékezetének és gondolkodásának fejlesztéséhez.
- Fejlessze a tanulók fizikai képességét (erő, ügyesség, gyorsaság, állóképesség). Segítse elő az egyensúlyozó képesség javítását.
- Készítse elő a testtudat, testséma, lateralitás kialakítását.
- Speciális jellegű gyakorlatok beépítésével előzze meg a testtartási rendellenességek kialakulását, biztosítsa a testi fejlődés zavarainak korrekcióját.

7.-8. évfolyam

A testnevelés tantárgy tanításának céljai:

- A tanulóknál a rendszeres testmozgás iránti igény kialakítása.
- Elemi képességek (célirányos mozgás, szabályismeret alkalmazása, tájékozódási képesség, figyelem koncentrációja) fejlesztése, a mozgáskontroll növelése.

A testnevelés tantárgy tanításának feladatai:

- A meglévő testi adottságok, fizikai képességek fejlesztése.
- A mozgás ritmusának és dinamikájának egyre tökéletesebb összehangolása.
- Verbális emlékezet és az utánzóképeség fejlesztése (gyakorlatok végzése szóbeli utasításra, illetve bemutatás után).
- Elemi játékszabály - ismeret biztosítása.
- Alapvető szociális képességek (kitartás, együttműködés, egészséges versengés, sportszerűség, fegyelem, stb.) kialakítása.
- Labdabiztonság növelése.
- Térbeli viszonyfogalmak használatának gyakoroltatása, a kétoldali lateralitás erősítése.
- Terápiás lehetőségek (hidroterápia, gyógylovaslás, stb.) alkalmazása.

Témakörök

A témakörök részben megegyeznek a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók kerettantervének témaköreivel, de a légyógyakorlatok témakör kimaradt, mert a gyakorlatok feltételezik az utánzás, testi tudatosság és beszédértés viszonylag magas szintjét. Ezek a területek az autizmusban rendszerint sérültek.

A játékos versenyek témakör tartalma olyan szociális és kommunikációs képességek meglétét kívánják meg, amely az autizmussal élő tanulóknál rendszerint sérültek, ezért az "A" változatban csak 5. évfolyamtól jelenik meg a témakör, a "B" változatban pedig nem javasolt.

1. évfolyam:

- alapmozgások
- alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad-és kéziszergyakorlatok
- dobások, labdás gyakorlatok

"A" változat:

- rendgyakorlatok (2.-8. évfolyamig)
- alapmozgások (2.-6. évfolyamig)
- gimnasztikai alapformák (7.-8. évfolyamig)
- alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad-és kéziszergyakorlatok (2.-6. évfolyamig)
- képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok (7.-8. évfolyamig)
- dobások, labdás gyakorlatok (2.-8. évfolyamig)
- játékos versenyek (5.-6- évfolyamig)
- sportjátékok elemei (7.-8. évfolyamig)

"B" változat:

- rendgyakorlatok (2.-8. évfolyamig)
- alapmozgások (2.-8. évfolyamig)
- alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad-és kéziszergyakorlatok (2.-6. évfolyamig)
- dobások labdás gyakorlatok (2.-8. évfolyamig)

1. évfolyam

Alapmozgások:

Tartalom:

Járás talajon ütemtartás nélkül. Egyensúlyozó járás két vonal között. Lépcsőn járás fokozatos utánlépéssel (le-fel) kapaszkodás mellett.

Mászás szabadtéri játékokra, fokozatonkénti utánlépéssel.

Gurulás a hossz tengely körül hason fekvésből indítva, nyújtott testtel (jobbra, balra).

Futkározás kötöttségek nélkül.

Alapvető testhelyzetek, testrésszel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetben.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Labdaforgatás, a labda megfogása, gurítása ülő helyzetben. Labda dobása két kézzel megadott irányba.

Minimális teljesítmény:

Működjön együtt a mozgásnevelésben. Fogadja el az egyénre szabott segítséget.

"A" változat

2. évfolyam

Rendgyakorlatok:

Tartalom:

Egyszerű utasításokra, jelre adekvát cselekvések végrehajtása (ülj le, állj fel). Egyszerű alakzatok kialakítása (kör, vonal, oszlop), sorakozás.

Alapmozgások:

Tartalom:

Statikus helyzetek: alapállás, terpeszállás, hason fekvés, hanyatt fekvés. Járás ütemtartás nélkül tárgyak megkerülésével. Egyensúlyozó járás vonalon előre.

Futás egyenletes iramban, megállás, elindulás.

Gurulás hossz tengely körül háton fekvésből indulva (jobbra, balra).

Szökdelés páros lábbal.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad- és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Izolációs gyakorlatok: különböző testrészek (fej, kar, láb, törzs) mozgásának (fordítás, emelés, hajlítás, nyújtás, zárás) gyakorlása.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Álló labda elrúgása álló helyzetből.

Kétkezes alsódobás megadott irányba.

Labda oda - vissza gurítása társsal.

Minimális teljesítmény:

Az egyszerű mozgásos tevékenységekbe kapcsolódjon be segítséggel.

Egyszerű alapmozgásokat, elemi szabadgyakorlatokat, helyzetváltoztatásokat tudjon segítséggel végrehajtani.

3. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

Térérzékelés: a tanuló helye a térben a társakhoz viszonyítva.

Alapmozgások:

Tartalom:

Egyensúlyozó járás tornapadon (előre - hátra). Felugrás, leugrás alacsony tárgyakon. Statikus helyzetek: törökülés, nyújtott ülés. Talpon, sarkon, lábujjhegyen járás ütemtartás nélkül. Lépcsőjárás fokenként felfelé kapaszkodással, folyamatosan, lefelé utánlépéssel.

Kúszás torna - és játékeszközökből épített akadályok alatt. Mászás szabadtéri játékokon.

Szökdelések (ki - és beugrás karikába).

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Mozgáskontroll a tükörben.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Kétkezes felsődobás társnak. Az érkező labda birtokba vétele. Labda feldobása levegőbe, a visszaérkező labda birtokba vétele. Labdagurítás társnak (oda - vissza) ülő helyzetben.

Minimális teljesítmény:

Tudja segítséggel reprodukálni az egyes járásmódokat, egyszerű alapmozgásokat.

Tudja megközelítőleg leutánozni a legegyszerűbb testhelyzeteket.

Tudja a labdát fogni, elkapni, továbbítani.

4. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

A tanuló helye a térben, tárgyakkal viszonyítva.(térérzékelés). Testfordulatok jobbra, balra, hátra, megadott irányba.

Alapmozgások:

Tartalom:

Járas közben magasabb tárgyak, akadályok átlépése. Függeszkedés bordásfalon, a helyes fogás kialakítása. Mászás bordásfalon egyik kéz és az azonos oldalú láb elengedésével. Egyensúlyozó járás hátrafelé tornapadon, tárggyal a kézben. Alacsony akadályok átugrása. Gurulás a hossz tengely körül váltakozó testhelyzetből indítva, sorozatban. Járas magas térd - és sarokemeléssel különböző irányba (előre, hátra,

oldalra). Lépcsőjárás fokenként folyamatosan, kapaszkodás nélkül, lefelé utánlépéssel. Egyensúlyozó járás nehezített körülmények között: tárggyal a kézben, tornapadon. Tárgyakra, akadályokra fellépés és leugrás.

Kúszás torna - és játékszerekből épített akadályok alatt és között. Folyamatos szökdelés előre, hátra.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok két ütemre. Két egyszerű mozgáselem (ugrás terpeszben kézemeléssel) összekapcsolása.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Labda feldobása a levegőbe, a visszaérkező labda birtokba vétele járás közben. Labda földhöz ütögetése két kézzel, a labda birtokba vétele. Egykezes felső - és alsódobás társnak. Célba dobás kislabdával nagyobb tárgyra.

Minimális teljesítmény:

Tudjon két elemből álló mozdulatsort utánozni.

Tudjon labdát célba dobni.

5. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

Szóbeli utasításra elhelyezkedés a tér adott pontján (térérzékelés).

Sorakozás magasság szerint.

Alapmozgások:

Tartalom:

Statikus helyzetek: Térdelő támasz. Járás guggolásban. Játékos utánzó gyakorlatok (rákjárás, pókjárás). Akadályok átugrása páros lábbal. Szökdelés egy lábon előre, hátra. Mászás bordásfalon (le és fel) fokenként, folyamatosan. Függeszkedés bordásfalon: lábemelés, térdfelhúzás. Járás közben különböző magasságú akadályok átlépése. Lépcsőjárás (fel és le) folyamatosan, kapaszkodás nélkül, fokenként. Egyensúlyozó járás előre enyhén ferde padon, kézben tárggyal.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Kéziszergyakorlatok: labdával, babzsákkal.

Aszimmetrikus kartartások (karhúzás, karkörzés).

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Labda pattogtatása egy kézzel (az ügyesebbikkel) folyamatosan, álló helyzetben. Labda földhöz pattintása, elkapása járás közben. Mellső átadás társnak. Falra dobott labda birtokba vétele. Álló labda célba rúgása.

Játékos versenyek:

Tartalom:

Sorverseny, a tanult mozgáselemek alkalmazása, elemi szabályismeret.

Minimális teljesítmény:

Tudjon járás, futás közben irányt változtatni. Az alapmozgások végzése közben törekedjen a helyes testtartásra. Törekedjen a tornaszerek helyes használatára.

6. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

Nyitódások, záródások, kartávolság felvétele.

Alapmozgások:

Tartalom:

Egyensúlyozó járás előre, felfordított tornapad merevítő gerendáján. Mászás bordásfalon (fel, le) folyamatosan, egy fok kihagyásával. Függeszkedés: bordásfalon lábgyakorlatok kombinációjával. Járás guggolásban. Kúszás, mászás akadálypályán. Lépcsőjárás kapaszkodás nélkül folyamatosan, váltott lábbal. Szökdelés előre egy lábon, páros lábon, folyamatosan.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Begyakorolt testhelyzetek, kar - és lábtartások kivitelezése.

Páros gyakorlatok.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Labdavezetés folyamatosan, váltott kézzel. Kétkezes, egykezes, alsó, felső és mellső átadás társnak álló helyzetben. Célba dobás, kosárra dobás. Mozgó labda elrúgása.

Játékos versenyek:

Tartalom:

Fogójátékok. Futóverseny.

Minimális teljesítmény:

Segítséggel hajtson végre négyütemű, kar-, láb-, és törzsgyakorlatokat. Legyen együttműködő a páros gyakorlatok végrehajtásánál.

Testnevelés

7. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

A terem tárgyaihoz viszonyított távolságok változtatása. Társak, tornaszerek rendezése megadott térbeli irányok és viszonyfogalmak alapján.

Gimnasztikai alapformák:

Tartalom:

Begyakorolt mozgáselemek összekapcsolása. Négy ütemre végzett szabad -, kéziszerezés és társasgyakorlatok végzése.

Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok:

Tartalom:

Állóképesség fokozása közepes iramú futással. Alacsony akadályok átugrása rövid nekifutással. Felugrások, mélyugrások.

Labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Átadások (egykezes, kétkezes, mellső) különböző feladathelyzetekben. Folyamatos labdavezetés mellett akadályok megkerülése.

Sportjátékok elemei:

Tartalom:

Kosárlabda: kosárra dobás: egykezes, kétkezes felső dobással helyből.

Labdarúgás: kapura lövés álló labdával.

Tollaslabda: szivacs labda ütögetése.

Minimális teljesítmény:

Az alapgyakorlatokat huzamosabb ideig bemutatás és/vagy szóbeli utasítás alapján, kombinált mozgásformákkal is tudja végezni. A gimnasztikai alapformákat megfelelő ütemtartással végezze. A terápiás jellegű tartásjavító és izomerősítő gyakorlatokban legyen együttműködő.

8. évfolyam

Gimnasztikai alapformák:

Tartalom:

Két, három mozgáselem összekapcsolása. Kartartások és fogások alkalmazása.

Képességfejlesztő gyakorlatok, játékos feladatok:

Tartalom:

Kúszás, mászás különböző terjedelmű és nagyságú akadályok között. Állórajt alkalmazása, versenyfutás 30-60 m-es távon.

Labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Kislabdahajítás.

Labdavezetés lassú futás közben ügyesebbik kézzel, akadályok megkerülése.

Sportjátékok elemei:

Tartalom:

Kosárlabda: átadások álló helyzetben (kétkezes, mellső átadás)

Labdarúgás: labdavezetés, labdakezelés.

Minimális teljesítmény:

Írányítás mellett alkalmazza a térbeli irányokat és viszonyfogalmakat. Igyekezzen betartani a sportjátékok elemi szabályait. A terápiás jellegű tartásjavító és izomerősítő gyakorlatokban legyen együttműködő.

"B" változat

Mozgásnevelés

2. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

Egyszerű utasításokra adekvát cselekvések végrehajtása (pl. ül le, állj fel).

Alapmozgások:

Tartalom:

Statikus helyzetek: alapállás, hason fekvés, hanyatt fekvés.

Járás ütemtartás nélkül, tárgyak megkerülésével. Egyensúlyozó járás vonalon.

Szökdelés trambulínon.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom

Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetekben.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Álló labda elrúgása álló helyzetből.

Minimális teljesítmény:

Működjön együtt a mozgásnevelésen.

Fogadja el az egyénre szabott segítséget.

3. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

Segítséggel sorakozás, egyszerű alakzatok (kör, vonal, oszlop) kialakítása.

Alapmozgások:

Tartalom:

Futás: megállás, elindulás.

Statikus helyzetek. törökülés, nyújtott ülés.

Lépcsőjárás fokként felfelé kapaszkodással, folyamatosan, lefelé utánlépéssel.

Mászás bordásfalon, fokként utánlépéssel.

Szökdelés páros lábbal talajon.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetekben.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Labdagurítás társnak (oda - vissza) ülő helyzetben.

Minimális teljesítmény:

Működjön együtt a mozgásnevelésen.

Fogadja el az egyénre szabott segítséget.

4. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

A tanuló helye a térben, társakhoz, tárgyakhoz viszonyítva (térérzékelés). Bal-és jobboldal elkülönítése. (pl. mutatni a megfelelő irányt)

Alapmozgások:

Tartalom:

Járás közben akadályok átlépése. Járás emelkedőn és lejtőn.

Mászás bordásfalon fokongként utánlépés nélkül.

Szökdelések: ki - és beugrás karikába.

Lépcsőjárás fokongként folyamatosan , kapaszkodás nélkül, lefelé utánlépéssel.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetekben.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Labda feldobása levegőbe. Az érkező labda birtokba vétele.

Minimális teljesítmény:

Működjön együtt a mozgásnevelésen.

Fogadja el az egyénre szabott segítséget.

5. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

Utasításra elhelyezkedés a tér adott pontján (térérzékelés).

Alapmozgások:

Tartalom:

Szökdelés páros lábon folyamatosan.

Mászás bordásfalon egyik kéz és azonos oldalú láb elengedésével.
Egyensúlyozó járás padon.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetekben.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Labda dobása társnak.

Az érkező labda birtokba vétele.

Minimális teljesítmény:

Működjön együtt a mozgásnevelésen.

Fogadja el az egyénre szabott segítséget.

6. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

Testfordulatok megadott irányba.

Alapmozgások:

Tartalom:

Egyensúlyozó járás tornapadon kézben tárggyal.

Mászás bordásfalon (le és fel) fokként folyamatosan.

Járas magas térd - és sarokemeléssel.

Lépcsőjárás kapaszkodás nélkül folyamatosan, váltott lábbal.

Alapvető testhelyzetek, testrészekkel végezhető szabad - és kéziszergyakorlatok:

Tartalom:

Statikus helyzetek (ülés, állás, fekvés, guggolás) felvétele megfelelő élethelyzetekben.

Dobások, labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Labda földhöz ütögetése két kézzel. Az érkező labda birtokba vétele.

Minimális teljesítmény:

Működjön együtt a mozgásnevelésen.

Fogadja el az egyénre szabott segítséget.

Testnevelés

7. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

Tornaszerek rendezése meghatározott helyre.

Alapmozgások:

Tartalom:

Egyensúlyozó járás előre enyhén ferde padon.

Futás egyenletes iramban.

Alacsony tárgyakra fellépés, leugrás.

Labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Álló labda célba rúgása.

Minimális teljesítmény:

Működjön együtt a mozgásnevelésen.

Fogadja el az egyénre szabott segítséget.

8. évfolyam

Rendgyakorlatok, téri tájékozódás:

Tartalom:

Térérzékelés (helyzetváltoztatás, testfordulat, rendezés).

Alapmozgás:

Tartalom:

Mászás bordásfalon (fel, le) egy fok kihagyásával.

Egyensúlyozó járás előre enyhén ferde padon kezében tárggyal.

Labdás gyakorlatok:

Tartalom:

Labda célba dobása.

Minimális teljesítmény:

Működjön együtt a mozgásnevelésen.

Fogadja el az egyénre szabott segítséget.

Módszertani kiegészítések a tanterv felhasználásához:

1. A gyermek képességszintjének megfelelő szimbólummal (tárgy, fotó, kép, szókép) előre jelezzük a napirendjében, hogy a nap során mikor lesz mozgásfoglalkozás.
2. Előre jelezzük, hogy a mozgásfoglalkozás meddig tart, s ott milyen gyakorlatok lesznek. Ennek lehetőségei:
  - Kör elrendezésű akadálypályát alakítunk ki, ahol egyértelműek a feladatok.
  - A rendelkezésre álló teret jól elkülönülő helyszínekre osztjuk. A helyszíneket megjelöljük színekkel, betűkkel vagy számokkal. Egy táblán jelezzük, hogy a foglalkozáson melyik helyszínek szerepelnek, és azok milyen sorrendben

- következnek. Az elvégzett feladatok jele lekerül a tábláról, s így láthatóvá válik, mennyi feladat van még hátra, azaz, meddig tart a foglalkozás.
- A torna rajzírásból ismert "pálcika figurákkal" lerajzoljuk az egymás után következő feladatokat.
  - Leírjuk, hogy a foglalkozás során milyen feladatokat kell végrehajtani.
  - Valamilyen időmérő eszközzel (homokóra, tojásfőző óra, hagyományos óra) jelezzük előre a foglalkozás időtartamát.
3. A gyakorlatok ismétlésszámát is jelezzük, amit a következő módokon tehetünk:
- Annyi tárgyat (tornaeszközt, magasabb szinten zsetont vagy pálcikát) teszünk a gyermek elé, ahányszor ismételnie kell a gyakorlatot.
  - A gyakorlatok ismétlésszámát hangosan számolhatjuk, ha a gyermek kialakult számfogalommal rendelkezik.
  - A gyakorlatok végét időmérő eszköz jelzi.
4. Vizuális támpontokkal segítjük a gyermeket a foglalkozáshoz szükséges eszközök elrendezésében (pl. a padlón bejelöljük az eszközök helyét). Ha szükséges, a gyermekeket rávezetjük, hogy egy-egy gyakorlat elvégzése közben hol a tárgyak, eszközök legpraktikusabb helye
5. Ha utánzás útján nem sikerül a feladatokat elsajátíttatni, akkor a gyermekek mögé állva, velük együtt végezzük el a gyakorlatokat. Később esetleg elegendő lesz a mozdulat elindítása, míg végül önállóan nem megy.
6. Ha a mozgástevékenység eleinte még nem öröm a gyermek számára, szükség lehet más, külső motivációra is, ami egyénenként változik.
7. A viselkedésproblémák miatt azoknál a gyermekeknél, akik már tudják kontrollálni viselkedésüket, írott szempontban fogalmazzuk meg elvárásainkat. A szempontok sikeres betartásáért kezdetben szükség lehet külső jutalomra is.
8. A mozgásfoglalkozás kereteinek kialakításához, a gyermeklétszám meghatározásához a következő területeken kell felmérést végeznünk a pedagógiai megfigyelés módszerével:
- a gyermek utánzási képessége
  - beszédértésének szintje
  - frontális irányítás elfogadása
  - figyelem-koncentráció képessége más gyermekek jelenlétében
  - együttműködési képesség felnőttel, gyermekkel.

Lehetséges foglalkoztatási formák:

- Ha a gyermek a felsorolt területeken alacsony képességszinten áll, a legmegfelelőbb foglalkoztatási forma az egyéni helyzet, ahol egy pedagógus egyidejűleg egyetlen gyermekkel foglalkozik.
- Ha a gyermek figyelme nem terelődik el könnyen, képes koncentrálni mások jelenlétében is, akkor egyidejűleg több személy tartózkodhat a térben, de minden gyermekkel egyéni formában foglalkozik egy-egy pedagógus.
- Ha a gyermek képes valamilyen vizuális segítséggel önállóan elvégezni begyakorolt tornasorát, egy térben három-négy gyermeket is foglalkoztathat egyidejűleg egy pedagógus. Mialatt a pedagógus egy gyermeknek segítséget ad, a többiek önállóan folytatják egyéni gyakorlatsorukat.
- Ha a gyermek képes utánzásra, valamint magára vonatkoztatja a frontális instrukciókat, akkor legfeljebb öt-hat gyermeket irányíthat egyidejűleg egy pedagógus. Az eddig leírt foglalkoztatási formák esetében olyan feladatokat tervezhetünk, amelyeket a gyermek egyénileg végez, a társakkal való együttműködés vagy eszközmegosztás nem szükséges hozzá.

- Ha a gyermek minden felmért területen megfelelő fejlettségi szinten áll, akkor a foglalkozásra páros gyakorlatokat, valamint a társakkal való kooperációt is igénylő feladatokat is tervezhetünk.

- Szenzomotoros fejlesztés, gyógytestnevelés, úszás, lovas-terápia egyéni elbírálás alapján az érintett gyermekeknek biztosítandó.

Javasolt a Lakatos Katalin által kidolgozott, NAT-kompatibilis alternatív testnevelés tanterv második változatát felhasználni az egyéni fejlesztésben.

A tantervben szereplő minimális teljesítményeket a következő szempontokkal egészítjük ki:

- A sérülés speciális jellegéből adódóan a szociális megértésre, önismeretre vonatkozó elvárások egyénre szabott redukálása szükséges (pl. önfegyelem, feladattudat, csapatszellem, versenyszellem, kezdeményező magatartás, taktikai elemek alkalmazása).

- Az öltözéssel, mosdással, mellékhelyiségek használatával kapcsolatos elvárások az Életvitel tantárgy követelményeivel megegyeznek.

- 7-8. évfolyamon a tanult elemekből összeállított (legfeljebb 5-10 perces időtartamú) feladatsor levezetése várható el a gyerekektől, ezt megelőzően a mozgásfoglalkozásokat kizárólag a pedagógus irányítja.

6. Fejlesztő programok

6. 1. Tér-idő szervezés

Az autista gyermekek fogyatékoságukból eredően korlátozottan képesek arra, hogy megtanuljanak térben, időben és szociális környezetben tájékozódni. Fejlesztésük során számolni kell azzal, hogy percepciós és szervezési készségeik sérültek, problémáik vannak a nyelvi megértés terén, a sorrendiség felidézésében, saját viselkedésük megszervezésében, figyelmük összpontosításában, személyes emlékeik felidézésében, stb. Éppen ezért a környezet kaotikus, értelmetlen és félelmetes lehet számukra. A fogyatékoság következményeit önállóan nem képesek kompenzálni, a kaotikusnak megélt környezethez nem tudnak alkalmazkodni.

A tér-idő szervezés tanításának célja a lehető legnagyobb fokú önállóság elérésének segítése speciális eszközrendszer használatával, amely elsősorban a vizuális információátadás módszerére támaszkodik.

A tér-idő szervezés, illetve a környezet adaptálása a tanuló speciális igényeihez, a fogyatékos készséget pótló, protetikusan jellegű környezet kialakítása.

A tér-idő szervezése az iskolai, illetve ideálisan az otthoni, kollégiumi életben, a tanítás, fejlesztés teljes ideje alatt használandó, az összes tevékenység keretét adja. Szintje, tartalma, formája a tanuló fejlődését követve változik. Például:

- Az első évfolyam feladata a protetikusan jellegű környezet használatának megtanítása.
- A 9.-10. évfolyamon a munkára, munkahelyi környezetre való felkészítés keretében a protetikusan jellegű környezet egyes elemeit adaptálni kell, pl. zsebben, övön hordható napirendi eszköz (naptár).

Feladatok:

- a.) A speciális, részben egyénre szabott protetikusan jellegű környezet és eszközrendszer tervezése, kialakítása.
- b.) A speciális eszközrendszer fejlesztése, bővítése a gyermek fejlődésével párhuzamosan.
- c.) A gyermek biztonságérzetének megalapozása oly módon, hogy számára jól érthetően előre jelezzük az aktivitásokat.
- d.) A viselkedésproblémák megelőzése.
- e.) A zökkenőmentes, önálló tevékenységváltás tanítása.
- f.) Változatos tevékenység kialakítása.
- g.) Az azonossághoz való ragaszkodás csökkentése, a változások elfogadtatása.
- h.) A tér és idő szervezése nyújtson minden tanuló számára látható és érthető információt arról, hogy:
  - mit kell, illetve lehet csinálni
  - hol történnek az egyes tevékenységek
  - mennyi ideig tartanak
  - mi lesz a következő tevékenység
  - hogyan kell egy tevékenységet elkezdni, befejezni
  - szóképeket ismerő vagy olvasni tudó gyermekek számára a tárgyak nevét, bizonyos állandó információkat hordozó feliratok adnak további támpontokat.

A protetikusan jellegű környezet elemei:

A fenti kérdésekre a tér strukturálásával, a napirenddel (tér-idő strukturálásával), folyamatábrákkal, munkaszervezéssel, munkarenddel és egyéb vizuális információhordozókkal adható válasz.

A tér-idő szervezése program a következő témaköröket foglalja magába:

Napirend, napirendhasználat

A napirend használat tanításának elengedhetetlen feltétele a tér strukturálása, amely fizikailag (pl. bútorokkal) és vizuálisan (pl. képekkel, színekkel) kijelölt egyértelmű helyszíneket jelent. Egyértelmű helyszíneket kell kijelölni az étkezéshez, a munkához és tanuláshoz, a szabadidő eltöltéséhez, az önkiszolgálási feladatokhoz. Szükség lehet a vizuális és akusztikus illetve egyéb zavaró ingerek minimalizálására a gyermekek szükségleteinek megfelelően.

A napirend tájékoztatja a gyermeket arról, hogy mit és hol tegyen, valamint arról, hogy milyen sorrendben következnek az egyes tevékenységek. Az idő múlását és beosztását láthatóvá teszi.

Számos egyéb kiegészítő információt is tartalmazhat, például a tevékenységben résztvevő személyek nevét, körülményeket, feltételeket, alternatív lehetőségeket, a gyermek igényeihez igazodva.

Egyénre szabott kialakításakor és használatában a következő szempontokat kell figyelembe venni:

- A gyermek által biztosan érthető szimbólumszinthez igazodó forma kiválasztása. Ennek alapján a napirend lehet tárgyias, képes és írott. *Tárgyas*: a gyermek képességeitől függően alkalmazhatóak az aktivitásokban használt konkrét tárgyak, kisebb, de azonos funkciójú tárgyak, tárgyak részei, metszetei. A tárgyias napirend tanításának alapfeltétele, hogy a gyermek tudjon tárgyat tárggyal egyeztetni. *Képes*: Fotók, rajzok, piktogramok a tevékenységek nevének szóképével. A képes napirend használata esetén meg kell győződni arról, hogy a gyermek tárgyat-képpel, képet képpel egyeztet. *Írott*: Szóképek, feliratok. Alkalmazásakor meg kell győződni arról, hogy a gyermek az egyes aktivitásokat és leírt nevüket képes összekapcsolni. Olvasni tudó vagy bizonyos tanult szóképeket teljes biztonsággal felismerő gyermekeknél használható.

A gyermek számára átlátható időtartam beosztása, előre jelzése.

A napirend hossza ennek megfelelően a következőképpen alakulhat:

- csak a soron következő tevékenységet jelzi
- két egymást követő aktivitást jelez előre
- néhány egymást követő aktivitás jelenik meg a napirenden
- a nap teljes programja előre látható
- heti időbeosztás készíthető

A napirend elhelyezése segítse az önálló használatot.

Ennek alapján a napirend elhelyezése:

- fix (pl. falra rögzített)
- mobil (pl. a képek fotóalbumban vannak)

Tevékenységszervezés

- A tevékenységszervezés tanításakor a legfontosabb cél vizuális segítséggel és információkkal helyettesíteni a tanári segítséget, pótolni a hiányzó készségeket a lehető legnagyobb önállóság elérésének érdekében.

- A tevékenységek lépéseit és a lépések sorrendjét tárgyak sorba rendezésével, folyamatábrákkal, folyamatleírással segíthetjük felidézni. A folyamatábrák, leírások az

egyes tanulók igényeihez igazodnak és minden olyan információt tartalmaznak, mely az adott tevékenység önálló elvégzéséhez szükséges.

- A munkaszervezés segít a tevékenységekhez szükséges tárgyak, eszközök elrendezésében.

Egyértelműen megmutatja adott tevékenységen belül, hogy milyen sorrendben és hogyan kell elvégezni azt. A gyermek számára egyértelmű, megfelelő számú lépésre bontja a feladatokat. A munkaszervezés megkönnyíti a tanuló számára, hogy megtanulja és elfogadja a dolgok változását, amikor a kezdeti állapot megváltoztatásával kész munkadarab, befejezett feladat készül.

- A munkarend jelzi, hogy meddig fog tartani egy napirendi tevékenység. Meghatározza a feladatok, aktivitások mennyiségét, elvégzésük sorrendjét és rendjét (hogyan jut a gyermek a feladatokhoz).

- A munkavégzés helyszíne nem csak a munkaasztal lehet, hanem bármely terület, ahol önálló, szervezett munkavégzés folyik. E helyszíneken is érvényesülnie kell a munkarendnek és a munkaszervezési szempontoknak.

A munkarend és munkaszervezés alkalmazásának lehetőségét mutatjuk be az asztalnál végezhető önálló munka, az ún. "kódos munka" rendszerén keresztül.

Munkarend

Megmutatja a tanulónak, hogyan jut hozzá a feladathoz és mennyi ideig végzi azt.

A munkarend rutinja az alábbi lépésekben fejlődik:

- A pedagógus a munkaasztalnál egyesével adja a feladatot balról, és veszi el jobbról.

- Az elvégzendő 2-3 feladat a munkaasztal bal oldalára van készítve, ahonnan a gyermek elveszi, elkészíti, majd jobbra, a kijelölt helyre teszi.

- Az elvégzendő 2-3 feladat a tanulótól balra, ülőhelyzetben elérhető polcon van, ahonnan fentről lefelé elveszi, elkészíti, majd jobbra a kijelölt helyre teszi.

- Az elvégzendő 2 - 3 feladat a munkaasztaltól 1-2 m-re lévő polcon van. A tanulónak fel kell állnia ahhoz, hogy a feladatot elvegye. A feladat dobozát a munkaasztalhoz viszi, elkészíti, majd jobbra, a kijelölt helyre leteszi. Ezt a műveletsort addig végzi, amíg a polcra el nem fogynak a dobozok.

- Az elvégzendő 2 - 3 feladat a munkaasztaltól 1-2 m-re lévő polcon van, melyen csak az ő feladatai találhatók. A feladatokat jelkártya-párok segítségével veszi el a polcra, amelyek egyik párja az adott feladat dobozán van, a másik pedig a tanuló asztalára, vagy az asztal melletti falra van készítve. A tanuló egyesével viszi a kártyáit a polchoz, megkeresi azt a dobozt amelyen a kártya párja van, a kezében lévő a polcra illeszti, a dobozt az asztalához viszi, ahol elkészíti a feladatot. A feladat befejezése után a dobozt visszaviszi a helyére.

- A műveletsor ugyanaz, mint az 5. pontban, de a tanuló a feladatokat egy távolabbi polcra veszi el, ahol a sajátjain kívül még néhány, a csoportban használt feladat is megtalálható.

- A műveletsor ugyanaz, mint az 5. pontban, de a tanuló a feladatokat egy távolabbi polcra veszi el, ahol a sajátjain kívül a csoportban használt összes feladat megtalálható.

Munkaszervezés

Megmutatja a tanulónak, hogy milyen műveleti sorrendben kell elvégeznie a feladatot.

A feladatokat egyenként dobozokban tartjuk. A dobozokban a következőképpen szervezett feladatok találhatók:

- A doboz két rekeszre van osztva. A bal oldali rekeszből a jobboldaliba kell helyezni a feladattípusnak megfelelően az eszközöket. A doboz elhelyezését segíti a doboz aljának bal oldalán, illetve az asztalon elhelyezett tépőzár.

- A dobozban 3 vagy több rekesz van. Az ilyen típusú szervezés használható szortírozás, szerelés, egyeztetés (tárgy tárggyal, tárgy képpel, kép képpel, szín, forma, nagyság, anyagi minőség, szag, súly, hangerő, ízek, stb. szerint), csomagolás, irodai munka feladatainak elvégzésekor. A tanuló a feladatokat tárgyas vagy képes utasítással is végezheti.

- Alaplapos szervezés: Az eszközök a dobozban, a feladat típusának megfelelően lépésekre bontva, külön tálkákban (zacskókban, borítékokban, stb.) található. A dobozban van a munkaszervezést segítő alaplap, melyre forma, szín vagy szám szerinti egyeztetéssel helyezhetők el a tálkák, ezek segítségével helyes sorrendben végezhető el a feladat.

Az alaplap elhelyezését az asztalon tépőzár vagy jelzés segítheti.

A "kódos munka" tényezői

Feladatok száma

A feladatok száma 1-től 5 - 6 feladatig emelkedhet. A rutin megszerzésének idején 3-4 feladatot adunk a tanulónak, majd a munkavégzésre fordítható idő és a feladatok nehézségi fokának függvényében határozzuk meg a feladatok számát.

Amikor a gyerekek már nem okoz nehézséget a feladatváltás, illetve kitartóan, folyamatosan képes dolgozni, lehetőségünk van arra, hogy egyetlen, a munkaidő egészét kitöltő feladatot adjunk.

Feladatváltás

A tanuló az asztal bal oldalára készített feladatot (amelyet a pedagógus, vagy ő maga készít oda az asztalára) elkészíti, majd jobbra, a kijelölt helyre teszi, illetve visszaviszi a polcra, ahonnan elhozta. Addig ismétli ezt a folyamatot, amíg a feladat dobozai, illetve a jelkártyák el nem fogynak az asztaláról.

Feladatvégzés időtartama

Az 1. évfolyamban egy ülésben 5-6 perc lehet, majd az évek során eljuthatunk a 45 percig tartó folyamatos munkavégzéshez.

Feladatok típusai

A gyermeknek az intellektuális szintjének és a finommotoros készségének megfelelő feladattípusok adandók.

Egyeztetés: tárgyas, képes, funkció szerinti.

Szortírozás: különböző szempontok szerinti válogatás.

Szerelés: konstruálás.

Csomagolás: különböző csomagolástechnikák

Irodai munka: eszközhasználat, munkafolyamat.

Sorrendbe rakás: tárgyaknak, események képeinek adott szempont szerinti sorrendbe rakása.

A feladatvégzés során elkövetett hibák

A munkavégzés során ejtett hibákat azonnal korrigáltatnunk kell a tanulókkal, hogy elkerüljük a hibás megoldások rögzülését.

A munkavégzés közbeni viselkedés

A tanuló a helyén ülve csendben, kizárólag a feladatára figyelve, a munkaszervezésnek megfelelően dolgozik. Szükség esetén segítséget kér, jelzi, ha elkészült.

Cél, hogy a felsorolt tényezők legalább egyike mérhetően fejlődjön. Vigye munkaasztalához a feladatait, kitartóan, minél kevesebb hibával dolgozzon. Különböző típusú feladatokat önálló feladatváltással, balról jobbra dolgozva, alaplap és/vagy egyéb vizuális segítség használatával készítsen el.

6. 2. "Babzsák"

A "babzsák" játékos szociális-kommunikációs fejlesztő program, mely elnevezését az ismert eszköztől kapta. Csoportos foglalkozás, amely átmeneti helyet foglal el az egyéni fejlesztés és a klasszikus frontális tanítási szituáció illetve a természetes élethelyzetek között. A "babzsák" helyzetben tanultak tehát elsősorban a különböző társas helyzetekben való részvételt alapozzák meg.

A program tanításának célja, hogy a hiányzó vagy fogyatékos szociális és kommunikációs készségeket pótolja, a formalizált szituáció, struktúra, szabályok alkalmazásával és a babzsák eszköz használatának segítségével.

Védett, biztonságosnak megélt, jól átlátható, érthető környezetet és élvezetes, játékos helyzetet biztosít a hatékony tanuláshoz.

A babzsák, mint eszköz szerepe a szociális és kommunikációs készségek közül a hiányzó kölcsönösség, a szerepcseré tárgyi, érzékelhető/megfogható megjelenítése:

- a hallgató-beszélő szerep váltakozásának,
- a figyelem-fókusz váltakozásának,
- a szemkontaktus és szerepcseré összekapcsolásának,
- a szociális interakció kezdetének jelölése tanár és tanuló között, stb.

A babzsák használatára az interakciók szabályozásában a fejlesztés elején mindenképpen szükség van, majd a készségek fejlődésével párhuzamosan törekedni kell az eszköz elhagyására, hogy a tanultakat egyre természetesebben, mindennapi élethelyzetekben alkalmazzák a tanulók. Az eszköz használata a "B" változat szerint haladó tanulók esetében illetve az alacsonyabb évfolyamokon általában nem hagyható el.

Fejlesztési feladatok

1.) Alapvető szociális-kommunikációs és kognitív készségek fejlesztése:

- figyelem,
- várakozás,
- sorrakerülés kivárása,
- testi közelség, testkontaktus elviselése
- közös tárgyra irányított figyelem,
- preverbális készségek: szemkontaktus és mutató használata a szociális kommunikációban,
- a kommunikációs eszközök (beszéd, metakommunikáció, alternatív kommunikáció) funkcionális használatának tanítása,
- a csoportos aktivitásban való részvétel szabályainak tanítása, a csoportba tartozás megértése a tanuló saját szintjén.

2.) Komplex, magasabb szintű szociális-kommunikációs és kognitív készségek fejlesztése:

- a tantárgyakban és más programok keretében tanított készségek, ismeretek általánosítása, ismétlése, szinten tartása,
- utánozás tanítása,
- figyelem a beszédpartnerekre,
- önmagáról és másokról való ismeretek tanítása,
- információ és tapasztalatszeré tanítása,

- szociális megértés, a "tudatteóriával" kapcsolatos készségek fejlesztése,
- a metakommunikáció megértésének fejlesztése,
- kritika és önkritika,
- önkontroll, saját viselkedés szabályozásának tanítása,
- a tanult szabályok általánosítása stb.

Tréning-helyzet

- Állandó helyszínen, félkörben elhelyezkedve, szőnyegen vagy székeken ülve zajlik a foglalkozás. A "játékvezető", aki eleinte tanár, de később lehet tanuló is, szemben ül a résztvevőkkel.
- A résztvevők: maximum 5-8 tanuló, minél homogénebb kognitív és egyéb készségszinten. Játékvezetők és segítők (számuk a csoport szintjétől, a tanulók számától és attól függ, hogy a program melyik szakaszában vannak).
- A foglalkozások rendszerint 15-30 percig tartanak, a résztvevők képességeitől függően.
- A foglalkozások menetét merev szabályok határozzák meg, melyek a tanulók számára a helyzet megértését, a kiszámíthatóságot teszik lehetővé. A szabályok pontosan meghatározzák az összes résztvevőtől elvárt viselkedéseket, cselekvéseket, a viselkedés következményeit, a feladatot és végrehajtásának módját, időtartamát, az egyes tanulók képességeinek megfelelően differenciálva, az események sorrendjét, az egyéni értékelés szabályait.

Eszközigény

- Annyi babzsák, ahány résztvevő van.
- A feladatokhoz szükséges eszközök, pl. képek, tárgyak.
- Egyéni emlékeztető kártyák, melyeken viselkedési szabályok vannak az önkontroll segítéséhez.
- Egyéni jutalmazási rendszerhez szükséges eszközök(amennyiben szükség van erre).

A program felépítése

A program moduláris, a feladatokat a csoport tanulóinak szükségleteihez alkalmazkodva kell összeállítani az előző foglalkozásokra, a napi aktualitásokra és a tantárgyakban tanultakra építve. Az egyes feladattípusok bővíthetők vagy egyszerűsíthetők az egyes tanulók képességeinek megfelelően. A program módot ad a differenciálásra csoporton belül és tanulócsoporthoz egyaránt.

Modul minták

- "Tárgyletakarás": A játékvezető a gyermekek elé olyan használati tárgyat helyez, melyek nevét ismerik és ki tudják mondani. A megnevezés után kérdések és válaszok következnek.(pl. Mi van a ceruza és a radír között?) Rövid gyakorlás után a játékvezető letakarja a tárgyakat, majd kérdéseket tesz fel a tárgyakról. A játékosoknak figyelni kell egymás válaszait is, valamint azt, hogy mikor kerülnek sorra. Amennyiben valaki hibázik, a társai korrigálják.

A feladat alkalmas a nyelvi megértés és beszédhasználat, a figyelem és emlékezet fejlesztésére, a tanulókat egymásra való odafigyelésre készíti. A jó és rossz válaszok kapcsán tanári kérdések segítségével gyakoroltatható értékelés, önértékelés.

- "Üzenetátadás": A tanulók lehajtják a fejüket, a játékvezető megérinti az első játékos vállát és valamilyen mozdulatsort mutat neki. A játékos a mozdulatot utánozza, majd m tovább adja a következő játékosnak. A feladat teljesítésekor a tanulók tapasztalatot

szereznek az információ birtoklásról és továbbadásról. A feladat gyakorlása fejlődik a figyelem és utánzás képessége, a metakommunikációs eszközök értéke és használata.

- "Dobálás": Az a gyermek kap babzsákot, aki a játékvezető szemébe néz. Amikor már minden gyermek sorra került, a játékvezető jellemző tulajdonságokat mond egy-egy gyermekről, és aki magára ismer, visszadobja az eszközt a játékvezetőnek.

A feladat alkalmas a preverbális készségek, szemkontaktus, a motoros készségek, az önmagáról való tudás, a figyelem fejlesztésére. Számos változat és nehézségi fokozat képzelhető el az alaphelyzet variálásával.

- "Mesélős": A játékvezető kijelöli a mesélőt, megadja a témát és szempontokkal segíti a tanulót. pl.: Meséld el, mit csináltál ma attól kezdve, hogy felébredtél! Beszélj arról, hogy kivel jöttél az iskolába, kikkel találkoztál, milyen feladataid voltak idáig stb.

Addig beszélj, amíg a homokóra leperreg! A történet elhangzása után a tanulók kérdezhetnek társuktól, az új információra vonatkozó kérdéseket és adekvát válaszokat a játékvezető jutalmazza. A játék végén a játékvezető értékeli a mesélő teljesítményét.

A feladat csak az "A" változat szerint haladó tanulóknak ajánlott, a felsőbb évfolyamokon.

A játék során fejlődhet a figyelem, emlékezet, önismeret, kommunikációs és szociális készségek, valamint annak képessége, hogy a saját élményt időrendben és összefüggően idézze fel a tanuló, gyakorolható az információk cseréje stb.

A felsoroltakon kívül gyakorlatilag végtelen számú feladat tervezhető, a fentiek csupán például szolgálnak.

6. 3. Társas viselkedés fejlesztése

A „Társas viselkedés fejlesztése” program azoknak a csoportos foglalkozásoknak a gyűjteménye, melyeket az Autizmus Kutatócsoport Általános Iskolájában szerveztek az elmúlt években. Egy fejlesztő programban való leírásukat az teszi indokolttá, hogy cél- és feladatrendszerük, valamint tervezésük módja csaknem azonos. Természetesen a felsorolt fejlesztési feladatok nem egyformán hangsúlyosak az egyes foglalkozás-típusokban.

A foglalkozások tartalma elsősorban a tantárgyi tantervekből származik.

A következő csoportos foglalkozások megszervezése ajánlott:

1. Közös játék

2. Közös tanulás

3. Közös kézimunka

4. Ünnepek

A felsorolt csoportos foglalkozások egymástól függetlenül, illetve párhuzamosan is szervezhetők az egyes gyermekek ill. tanulócsoporthoz szükségleteinek megfelelően.

A program a „Babzsák” fejlesztő programhoz hasonlóan a társas helyzetekben való részvételt alapozza meg, ezért cél- és feladatrendszerük csaknem azonos.

A program célja, hogy elősegítse a társas helyzetek gyakorlását, a részvétel szabályainak megtanulását, mivel az autizmussal élő gyermekek spontán nem, vagy nem megfelelően vesznek részt azokban.

A fejlesztés során a társas helyzetek szabályos sémát követnek, így érthetővé és élvezhetővé válnak a résztvevők számára.

A program feladata, hogy az egyes tanulókat egyéni képességeikhez mérten a lehető legmagasabb szintre juttassa el a csoportos helyzetekben való részvétel terén.

A csoportos helyzetek alaptípusai (nehézségi sorrendben):

1. A csoport tagjai egy térben tartózkodnak
2. A csoport tagjai egy térben, azonos aktivitást végeznek, de saját eszköz-készlettel
3. A csoport tagjai egy térben, azonos aktivitást végeznek és megosztóznak az eszközökön
4. A csoport tagjai együtt dolgoznak, játszanak azonos eszközzel, várakozniuk kell a sorra kerülésre
5. A csoport tagjai versengenek egymással az adott aktivitásban
6. A csoport tagjai együttműködnek (kooperálnak) valamely közös cél érdekében

A felsorolt csoportos helyzetek során a következő képességek egyénre szabott fejlesztésére nyílik lehetőség:

- testi közelség elviselése
- a figyelem fejlesztése
- a várakozásra való képesség fejlesztése
- sorra kerülés kivárása
- közös tárgyra irányított figyelem fejlesztése
- a kommunikációs eszközök (beszéd, metakommunikáció, alternatív kommunikáció) funkcionális használatának tanítása
- szociális rutinok tanítása
- a csoportos aktivitásban való részvétel szabályainak tanítása, a csoportba tartozás megértése a tanuló saját szintjén
- együttműködés valamilyen közös cél elérése érdekében

- a tantárgyakban, és más programok keretében tanított készségek, ismeretek általánosítása, ismétlése, szinten tartása
- figyelem a partnerekre
- szerepcsere
- frontális utasítások megértésének fejlesztése
- énkép és önismeret fejlesztése
- más személyekről való tudás bővülése
- a metakommunikáció megértésének fejlesztése
- önkontroll, saját viselkedés szabályozásának tanítása
- osztozás az eszközökön

A foglalkozások tervezése, szervezése:

A csoportos foglalkozások tervezésének, megszervezésének legfontosabb előfeltétele, hogy a pedagógus gyermekenként előre ismerje a következő tényezőket:

- Mennyi ideig képes a gyermek részt venni az adott foglalkozáson.
- Milyen létszámú csoporttal képes együtt dolgozni, kik azok a társak, akiket tolerál.
- Szükséges-e, és ha igen, milyen vizuális segítség teszi lehetővé az önálló részvételt.
- Motivált-e a gyermek a részvételre, ill. külső jutalmakkal érdekelté tehető-e a foglalkozáson való részvételben.
- A kommunikáció használat és megértés milyen színvonala várható el a gyermektől.
- Milyenek a gyermek finommotoros és kognitív képességei.
- Hol tart a gyermek az egyes tantárgyak tananyagában.
- Melyek a szociális-kommunikációs készségek terén meghatározott aktuális, rövid-távú célkitűzések.
- Melyek a viselkedés-problémák megelőzésének, kezelésének aktuális technikái.
- Van-e a gyermek számára szorongást okozó eleme az adott csoportos foglalkozásnak.

A fenti kérdések számbavétele után a pedagógusok már össze tudják állítani a csoportokat homogenitásra törekedve.

A foglalkozások vezetőjén kívül kellő számú felnőtt segítő jelenléte is szükséges lehet.

Az egyes csoportos foglalkozások jellemzői

1. Közös játék

A közös játék megszervezésére akkor kerülhet sor, ha legalább két tanuló képes arra, hogy a játékszabálynak megfelelően vegyen részt ugyanabban az egyszerű társasjátékban. A részvétel szociális-kommunikációs, kognitív és motoros feltételei egyéni fejlesztés keretében megteremthetők. A tanárok szerepe a játék során lehet modell vagy segítő.

A távlati cél az, hogy fokozatosan kivonódjanak a játékból a felnőttek, és a közös játék spontán választott szabadidős aktivitássá váljon a tanulóknál.

A fejlesztési feladatok közül a sorra kerülés kivárása, a megszólítás, a szerepcsere, figyelem a partnerre, önkontroll (pl. vesztés esetén), szabálytartó viselkedés emelendők ki.

Ajánlott játékok:

Képes lottó

Memória-játék

Szín, formaegyeztető játékok

Dominó

Egyszerű dobókockás játékok

Ki nevet a végén

Autós, szám stb. gyermekek számára készített kártyajátékok
Sakk
Kérdezd meg, ki az!

2. Közös tanulás

A foglalkozás megszervezése rendkívül fontos azon tanulók esetében, akiknél felmerül az integráció lehetősége, mert így gyakorolhatják a tanórai viselkedés legfontosabb szabályait. A speciális csoportban maradó gyermekeknél többek között a tanultak általánosítása és a szabálytartó viselkedés kialakítása miatt hasznos a közös tanulás. Az alaphelyzet a klasszikus frontális osztálytermi helyzethez hasonlít, de új ismeretek tanítására nem kerül sor. A közös tanulást vezető tanár (begyakorlott csoportnál lehet a vezető gyermek is) minden esetben frontális instrukciókat alkalmaz, az értelmezésben szükség esetén egy másik tanár segít. A feladatok kapcsolódhatnak adott tantárgyhoz, és/vagy a mindennapi élményekhez, történésekhez.

A fejlesztési feladatok közül a figyelem, sorra kerülés kivárása, frontális utasítások követése, önkontroll, viselkedés-szabályozás, saját teljesítmény értékelése, összehasonlítása a társak teljesítményével, megfelelő szociális rutinok gyakorlása, szabálytartó viselkedés, a tantárgyak keretében tanított készségek, ismeretek általánosítása, ismétlése, szinten tartása, közös tárgyra irányított figyelem fejlesztése, a kommunikációs eszközök (beszéd, metakommunikáció, alternatív kommunikáció) funkcionális használatának tanítása, információ megtartása és megosztása emelendők ki.

A közös tanulás során ajánlott feladattípusok:

Állítások igazságtartalmának megítélése

Hiányos szavak, mondatok befejezése

Találós kérdések, rejtvények

Fejszámolás

Tollbamondás

Kérdések mindennapi eseményekkel vagy konkrét programokkal kapcsolatban

Csoportosítások különböző szempontok szerint

Jellemző tulajdonságok gyűjtése tárgyakról, személyekről stb.

3. Közös kézimunka

A közös kézimunka foglalkozás során a csoport készíthet egy közös munkadarabot, vagy azonos instrukciók alapján ki-ki saját feladatán dolgozhat. A foglalkozás témája kapcsolódhat aktuális élményekhez, eseményekhez, ünnepekhez, készülhet használati tárgy vagy ajándék stb., de új technika tanulása nem lehet cél. A foglalkozást egy tanár vezeti, kellő számú segítő felnőtt bevonásával.

A fejlesztési feladatok közül a figyelem, együttműködés a közös cél érdekében, frontális utasítások követése, önkontroll, megfelelő szociális rutinok gyakorlása (pl. kérem szépen, köszönöm), osztozás eszközökön, szabálytartó viselkedés, közös tárgyra irányított figyelem fejlesztése, a kommunikációs eszközök (beszéd, metakommunikáció, alternatív kommunikáció) funkcionális használatának tanítása emelendők ki.

4. Ünnepek

Az ünnepek közül a születés-és névnapokkal kapcsolatos események válnak leghamarabb érthetővé a gyermekek számára, a szimbolikusabb jelentések megértését kívánó társadalmi ünnepek gyakran nagyon mechanikusan, formálisan közelíthetők csak meg. Az ünnepek előkészítése nagy körültekintést követel a tanároktól, mert számos olyan mozzanatot tartalmaznak, melyek szokatlanok, esetleg ijesztőek lehetnek a gyermekek számára. Az előkészítés legfontosabb eleme a gyermekek felkészítése a változásokra, különlegességekre, szokatlan tárgyakra, ismeretlen személyekre. A közös ünneplés előtt rendkívül fontos az időtartam és az események pontos forgatókönyvének, valamint a viselkedésproblémák megelőzésének megtervezése, mert a különleges események nagyon nehezek lehetnek egyes tanulóknak.

A fejlesztési feladatok mindegyike megjelenik az ünnepek kapcsán. A személyes ünnepek nagy előnye, hogy megköveteli mások szempontjainak figyelembe vételét.